

Αρχική σελίδα>Τα δικαιώματά σας>Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Εάν είστε θύμα μιας επιβλαβούς για το περιβάλλον δραστηριότητας ή εάν είστε απλώς ένας ενεργός πολίτης που θέλει να προστατεύσει το περιβάλλον, πρέπει να γνωρίζετε τα δικαιώματά σας όταν πρόκειται να προσφύγετε σε δικαστήριο ή να υποβάλετε καταγγελία σε έναν από τους αρμόδιους εθνικούς φορείς, ιδίως εάν βρίσκεστε στο εξωτερικό. Κατά την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών μπορείτε επίσης να ζητήσετε βοήθεια και να λάβετε πρακτικές πληροφορίες από τις εθνικές αρχές και οργανισμούς. Σε μερικές υποθέσεις μπορεί να είναι δύσκολο να γνωρίζετε τι πρέπει να κάνετε και σε ποιον πρέπει να απευθυνθείτε. Τα παρόντα ενημερωτικά δελτία θα σας παράσχουν μερικές πληροφορίες όσον αφορά το σχετικό πλαίσιο σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα ενημερωτικά δελτία σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα έχουν ως σκοπό να παράσχουν εύκολα προσβάσιμους κανόνες για την άσκηση προσφυγής ενώπιον ανεξάρτητου δικαστηρίου ή διοικητικού φορέα.

Εάν λάβετε γνώση, για παράδειγμα, μιας επιβλαβούς για το περιβάλλον δραστηριότητας ή εάν απλά δεν σας παρέχονται οι διαδικαστικές εγγυήσεις κατά τη διάρκεια διαδικασίας λήψης αποφάσεων (όπως πρόσβαση σε πληροφορίες για το περιβάλλον, σε περιβαλλοντική εκτίμηση επιπτώσεων ή σε συμμετοχή του κοινού) μπορεί ενδεχομένως να θέλετε να προσφύγετε ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου νομικού φορέα. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι χρήσιμο να γνωρίζετε τους ειδικούς κανόνες κάθε κράτους μέλους για τα δικαιώματα των πολιτών και των ενώσεων τους στο πλαίσιο της διαδικασίας προσφυγής.

Κατ' αρχάς για να μπορείτε να προσβάλετε διοικητικές πράξεις, αποφάσεις, καθώς και παραλείψεις, είναι σημαντικό να γνωρίζετε τους κανόνες για την πρόσβαση στα δικαστήρια, που μερικές φορές αναφέρονται ως «locus standi» ή «ικανότητα διαδίκου».

Δεύτερον, εάν έχετε προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου, είναι επίσης σημαντικό να γνωρίζετε ότι οι πολίτες και οι ενώσεις τους μπορούν να τύχουν ορισμένων εγγυήσεων σχετικά με τους *όρους πρόσβασης* όταν υφίσταται δικαίωμα άσκησης προσφυγής. Αυτό σημαίνει, ιδίως, ότι η διαδικασία προσφυγής θα πρέπει να ολοκληρώνεται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος χωρίς αδικαιολόγητες καθυστερήσεις και ότι τα μέρη της διαδικασίας δεν μπορούν να έρχονται αντιμέτωπα με διαδικασίες απαγορευτικού κόστους.

Επίσης, είναι χρήσιμο να γνωρίζετε ότι στον τομέα του περιβάλλοντος, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται για την περιβαλλοντική προστασία διαθέτουν επίσης προνομιακό καθεστώς στο πλαίσιο των διαδικασιών προσφυγής, και διαδραματίζουν το ρόλο τους ως άγρυπνοι φύλακες και υπερασπιστές του περιβάλλοντος το οποίο δεν μπορεί να αυτοπροστατευθεί, διότι «το περιβάλλον δεν έχει φωνή».

Για να εντοπίσετε την καλύτερη προσέγγιση για την αντιμετώπιση πραγματικής ή δυνητικής επιβλαβούς για το περιβάλλον ενέργειας η οποία, για παράδειγμα, έχει επιπτώσεις σε προστατευόμενη περιοχή ή στην υγεία των πολιτών, είναι σημαντικό να γνωρίζετε ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, ειδικευμένοι φορείς όπως οι εισαγγελείς ή ο Διαμεσολαβητής μπορούν να βοηθήσουν τους πολίτες για την υποβολή καταγγελίας.

Τα ακόλουθα ενημερωτικά δελτία θα σας καθοδηγήσουν στα πιο σημαντικά στάδια των διαδικασιών σχετικά με το περιβάλλον σε κάθε κράτος μέλος, και θα σας εξηγήσουν τόσο τα δικαιώματά σας όσο και τους βασικούς κανόνες που πρέπει να ακολουθήσετε για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών. Οι παρούσες πληροφορίες δεν υποκαθιστούν τις νομικές συμβουλές και προορίζονται μόνο για καθοδήγηση.

Επιλέξτε τη σημαία της χώρας που σας ενδιαφέρει για περισσότερες πληροφορίες.

Τελευταία επικαιροποίηση: 17/11/2021

Για τη διαχείριση αυτής της ιστοσελίδας υπεύθυνη είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην παρούσα σελίδα δεν απηχούν κατ' ανάγκη την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Παρακαλείσθε να συμβουλευθείτε την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου σχετικά με το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει τις σελίδες των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Βέλγιο

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)
- [3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 07/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [nl](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 07/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [nl](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 07/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [nl](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 07/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Βουλγαρία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)
- [3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 20/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [bg](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 20/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [bg](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 20/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [bg](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 20/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Τσεχική Δημοκρατία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [cs](#) [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [cs](#) [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [cs](#) [de](#) [fr](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Δανία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Εσθονία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [et](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [et](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [et](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Ιρλανδία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 09/08/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 09/08/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 09/08/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 09/08/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Ελλάδα

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

👉 **1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους**

👉 **2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης (ΟΠΕΡ) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)**

👉 **3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα**

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

1.1. Έννομη τάξη – πηγές περιβαλλοντικού δικαίου

1) Γενική εισαγωγή στο σύστημα για την προστασία του περιβάλλοντος και τα οικονομικά δικαιώματα των προσώπων [φυσικά πρόσωπα, νομικά πρόσωπα, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ)] στη συγκεκριμένη εθνική έννομη τάξη

Το Σύνταγμα του 1975, στο άρθρο 24, περιέλαβε για πρώτη φορά σε συνταγματικό κείμενο μια διάταξη για την προστασία του περιβάλλοντος. Το Σύνταγμα ακολουθείται από τις διεθνείς συνθήκες που επικυρώθηκαν από την Ελλάδα και από τους νόμους. Οι νόμοι ακολουθούνται από τα Προεδρικά Διατάγματα και τις Υπουργικές Αποφάσεις. Τέλος, στο πλαίσιο αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων, η νομολογία διαδραματίζει επίσης κρίσιμο ρόλο, κυρίως το Ε' Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο έχει αποφανθεί για πολύ σημαντικά περιβαλλοντικά θέματα. Ο νόμος-πλαίσιο 1650/1986, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αποτελεί το βασικό σώμα της νομοθεσίας στο ελληνικό νομικό σύστημα με την εισαγωγή θεμελιωδών κανόνων και τη θέσπιση μηχανισμών προστασίας του περιβάλλοντος προκειμένου να διασφαλιστεί μια υψηλή ποιότητα ανθρώπινης ζωής.

Όσον αφορά στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη, στην Ελλάδα το δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους.

Διασφαλίζει τη δικαστική προστασία για περιβαλλοντικές υποθέσεις, ανεξάρτητα εάν η διαφορά αφορά πράξεις ή παραλείψεις ιδιωτών ή δημόσιων αρχών και ανεξάρτητα εάν αφορά στην αποτροπή περιβαλλοντικής ζημιάς ή την αποκατάσταση ζημιών που έχουν ήδη γίνει ή σε αξίωση αποζημίωσης.

2) Κύριες διατάξεις για το περιβαλλοντικό δίκαιο και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στο εθνικό σύνταγμα (κατά περίπτωση), συμπεριλαμβανομένων των δικονομικών δικαιωμάτων

Το άρθρο 24 του Συντάγματος υπογραμμίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων». Το περιεχόμενο του δικαιώματος είναι να διατηρούνται αυτές οι συνθήκες, που θα διασφαλίζουν τη ζωή, την υγεία, την ποιότητα ζωής και το περιβάλλον ως ανεξάρτητο νομικό δικαίωμα.

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων. Για τη διατήρησή του, το κράτος έχει την υποχρέωση να υιοθετήσει ειδικά προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας.

Ο νόμος 998/1979 καθορίζει θέματα σχετικά με την προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων. Η δημιουργία δασικού μητρώου αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Απαγορεύεται η τροποποίηση της χρήσης των δασών και η χρήση της δασικής γης, εκτός εάν είναι σημαντικό για την εθνική οικονομία για αγροτική ανάπτυξη ή άλλη χρήση, που επιβάλλεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος.

Το άρθρο 20 του Συντάγματος ορίζει ότι «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή ένομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του».

3) Νόμοι, κώδικες, διατάγματα κ.λπ. - βασικές διατάξεις για το περιβάλλον και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, εθνικοί κώδικες και νόμοι

Ο νόμος-πλαίσιο 1650/1986 σχετικά με «την προστασία του περιβάλλοντος» αποτελεί το κύριο νομοθετικό μέσο που θεσπίζει εργαλεία διοικητικής, ποινικής και αστικής ευθύνης και επιβολής για τη μείωση της ρύπανσης και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας, τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και υψηλής ποιότητας ζωής. Πέραν των διατάξεων για την προστασία του περιβάλλοντος από δραστηριότητες, μέτρα κατά της ρύπανσης, προστασία φυσικών οικοσυστημάτων κ.λπ., ο νόμος περιλαμβάνει ζητήματα αστικής και ποινικής ευθύνης και διοικητικές και ποινικές κυρώσεις. Ο Ν. 1650/1986 τροποποιήθηκε από τον Ν. 3010/02 προκειμένου να συμμορφωθεί με τις Οδηγίες 97/11/ΕΕ και 96/61/ΕΕ, τον Ν. 3937/2011, γνωστός ως νόμος περί βιοποικιλότητας, και τον Ν. 4042/2012 σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, τη διαχείριση των αποβλήτων και άλλες διατάξεις, σε συμμόρφωση με τις ευρωπαϊκές Οδηγίες.

Ο νόμος 4042/12 αποσκοπεί στην εναρμόνιση του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου με τις Οδηγίες 2008/99/ΕΚ και 2008/98/ΕΚ αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου και της διαχείρισης αποβλήτων. Ο νόμος χωρίζεται σε τέσσερα μέρη. Το μέρος Ι ενσωματώνει στο εθνικό νομοθετικό πλαίσιο τις διατάξεις που προβλέπονται στην Οδηγία της ΕΕ 2008/99/ΕΚ. Τα άρθρα 2 έως 9 (Μέρος Ι) θεσπίζουν κυρώσεις για επιβαλές δραστηριότητες για το περιβάλλον, οι οποίες συνήθως προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντική ζημία στο περιβάλλον.

Η προστασία της άγριας φύσης και των φυσικών πόρων συμπληρώνεται περαιτέρω με πρόσθετα νομοθετήματα, όπως το νόμο 4519/2018 για τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, το Δασικό Κώδικα, το νόμο 743/1977 για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και το νόμο 4685/2020 για τον εκσυγχρονισμό της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Ο νόμος 1650/1986 περιλαμβάνει ένα σύνολο ποινικών, αστικών και διοικητικών κυρώσεων, αλλά δεν απαιτεί τη λήψη διορθωτικών μέτρων για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος από τον ρυπαίνοντα. Με άλλα λόγια, το πεδίο εφαρμογής του παραμένει περιορισμένο στον καθορισμό της ευθύνης, που τιμωρεί τη ζημία και τη ρύπανση, αντί να αποκαθιστά την περιβαλλοντική ζημία και ή να επιβάλλει μέτρα για την πρόληψη ή την αντιστάθμιση της απώλειας του περιβάλλοντος, που προκαλείται από τη ζημία. Αυτές οι πτυχές συμπληρώνονται με το προεδρικό διάταγμα 148/2009 για τη μεταφορά της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη στην ελληνική νομοθεσία και την εισαγωγή της περιβαλλοντικής ευθύνης βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», που εστιάζει στην πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικών ζημιών.

4) Παραδείγματα εθνικής νομολογίας και ο ρόλος του Ανώτατου Δικαστηρίου σε περιβαλλοντικές υποθέσεις

Στο πλαίσιο επίλυσης και αντιμετώπισης περιβαλλοντικών ζητημάτων, οι αποφάσεις του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου (Συμβούλιο της Επικρατείας) παίζουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο.

Παραδείγματα εθνικών υποθέσεων:

Η υπόθεση του Αχελώου: Αυτή η ιστορικής σημασίας απόφαση αιτιολογεί έναν οικολογικό αγώνα άνω των 20 ετών για την προστασία του ποταμού Αχελώου. Η απόφαση 26/2014 σφραγίζει αποφασιστικά την προστασία του περιβάλλοντος τόσο στη χώρα μας όσο και στην Ευρώπη, επισημαίνοντας το ουσιαστικό περιεχόμενο που πρέπει να έχει σήμερα η αρχή της αειφορίας ανάπτυξης.

Η απόφαση της ολομέλειας 26/2014 αποδέχεται όλους τους λόγους που προέβλεπαν οι οργανώσεις και φορείς που αντιτίθενται στην εκτροπή: παραβίαση του άρθρου 24 του Συντάγματος για την προστασία του περιβάλλοντος, παραβίαση της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα 2000/60/ΕΚ, παραβίαση της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, παραβίαση της οδηγίας 92/43/ΕΚ για τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών και παραβίαση της Σύμβασης της Γρανάδας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η υπόθεση του Υμηττού: Η μελέτη του 1992 και η χαρτογράφηση της περιφερειακής οδού Υμηττού στην περιοχή της Αττικής δημιούργησε σοβαρά προβλήματα για το τοπικό οικοσύστημα και τους γύρω δήμους, καθώς προέβλεπε την κατασκευή μιας λεωφόρου κόβοντας στη μέση το βουνό Υμηττός. Μετά από προσφυγές στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση των Περιβαλλοντικών Όρων και όλες τις σχετικές εγκρίσεις οδηγώντας σε νέα μελέτη του δρόμου το 1994.

5) Οι διάδικοι στη διοικητική διαδικασία μπορούν να επικαλούνται απευθείας διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες ή είναι δυνατή η παραπομπή μόνο στην εθνική νομοθεσία και στη νομοθεσία μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο ενωσιακών πράξεων;

Σύμφωνα με το άρθρο 28 του Ελληνικού Συντάγματος, οι γενικά αναγνωρισμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν έναντι κάθε αντίθετης διάταξης του νόμου.

Οι διεθνείς συμφωνίες δεν χρειάζεται να μεταφραστούν στο εσωτερικό δίκαιο, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος, η κύρωση των διεθνών συμφωνιών τις καθιστά άμεσα εφαρμόσιμες. Γίνονται αναπόσπαστο μέρος του εγχώριου ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν οποιασδήποτε αντίθετης διάταξης του νόμου. Η Ελλάδα έχει επικυρώσει τις περισσότερες διεθνείς Συμβάσεις σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και εφαρμόζει τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία του περιβάλλοντος. Το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, κατά τη δικαιοδοσία του, αναγνωρίζει την άμεση εφαρμογή επικυρωμένων διεθνών συμβάσεων και οδηγιών της ΕΕ.

1.2. Δικαιοδοσία των δικαστηρίων

1) Αριθμός βαθμών δικαιοδοσίας

Τα δικαστήρια διακρίνονται σε διοικητικά, αστικά και ποινικά δικαστήρια και οργανώνονται με ειδικό καταστατικό. Οι συνεδριάσεις όλων των δικαστηρίων είναι δημόσιες, εκτός εάν το δικαστήριο αποφασίσει ότι η δημοσιότητα θα ήταν επιζήμια για την καλή χρήση ή ότι ειδικοί λόγοι απαιτούν την προστασία της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων.

Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να αιτιολογείται συγκεκριμένα και διεξοδικά και να εκδίδεται σε δημόσια συνεδρίαση. Η δημοσίευση της αντίθετης γνώμης είναι υποχρεωτική. Η Δικαιοσύνη απονέμεται από τα δικαστήρια, που αποτελούνται από τακτικούς δικαστές, οι οποίοι απολαμβάνουν λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας.

Οι ουσιαστικές διοικητικές διαφορές ανήκουν στη δικαιοδοσία των υφιστάμενων τακτικών διοικητικών δικαστηρίων (Διοικητικά Πρωτοδικεία, Διοικητικά Εφετεία, Συμβούλιο της Επικρατείας).

Τα αστικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία για όλες τις ιδιωτικές διαφορές (Πρωτοδικεία, Εφετεία, Άρειος Πάγος-Ανώτατο Αστικό και Ποινικό Δικαστήριο της Ελλάδας).

Τα ποινικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία για ποινικά αδικήματα (Πρωτοδικεία, Εφετεία, Άρειος Πάγος-Ανώτατο Αστικό και Ποινικό Δικαστήριο της Ελλάδας)
2) Κανόνες αρμοδιότητας και δικαιοδοσίας – πώς προσδιορίζεται ποιο δικαστήριο έχει δικαιοδοσία σε περιπτώσεις σύγκρουσης δικαιοδοσίας μεταξύ διαφορετικών εθνικών δικαστηρίων (σε διάφορα κράτη μέλη);

Σύμφωνα με τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (άρθρο 7), δικαιοδοσία σε πρώτο και τελευταίο βαθμό έχει το δικαστήριο στην περιοχή του οποίου εδρεύει η διοικητική Αρχή με πράξη, παράλειψη ή υλική πράξη της οποίας δημιουργήθηκε η διαφορά. Αυτή η δικαιοδοσία διατηρείται ακόμη και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, κατά αυτών των πράξεων ή παραλείψεων, υποβάλλεται διοικητική προσφυγή.

Σύμφωνα με το δημόσιο δίκαιο, μια αίτηση ακύρωσης μπορεί να υποβληθεί ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ή ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων με στόχο την ακύρωση μιας διοικητικής πράξης. Μετά από αυτό, μπορεί να υποβληθεί αίτημα αναστολής ζητώντας την αναστολή εκτέλεσης της προσβεβλημένης διοικητικής πράξης.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας βρίσκεται στην κορυφή της ιεραρχίας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων (διοικητικά πρωτοδικεία και διοικητικά εφετεία). Το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια αποφασίζουν για όλα τα ζητήματα διοικητικών διαφορών: χρηματικές αξιώσεις, λειτουργία δημοσίων υπηρεσιών, αξιώσεις κοινωνικής ασφάλισης, διαγωνισμοί δημοσίων έργων και προμηθειών, αξιώσεις αποζημίωσης κατά του κράτους, αμφισβήτηση νομιμότητας των διοικητικών πράξεων εν γένει. Οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας δημιουργούν δεσμευτικότητα όσον αφορά στο νομικό προηγούμενο για τα κατώτερα διοικητικά δικαστήρια και θέτουν τα πρότυπα για την ερμηνεία του Συντάγματος και των νόμων και για την προώθηση της νομικής θεωρίας και πρακτικής. Όπως όλες οι δικαστικές αποφάσεις, οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας δημιουργούν δεδικασμένο («res iudicata») και υπόκεινται σε υποχρεωτική εκτέλεση κατά του Δημόσιου τομέα, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ).

Η δικαιοδοσία του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου (Συμβούλιο της Επικρατείας) αφορά κυρίως:

την ακύρωση εκτελεστών πράξεων διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή παραβίαση του νόμου.

την ανατροπή των τελικών αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων για υπέρβαση εξουσίας ή παραβίαση του νόμου.

τη δίκη διοικητικών διαφορών ουσίας, που κατατίθενται σε αυτό, όπως προβλέπεται από το Σύνταγμα και τους νόμους.

την επεξεργασία όλων των διαταγμάτων γενικού ρυθμιστικού χαρακτήρα.

Η διοίκηση υποχρεούται να συμμορφωθεί με τις ακυρωτικές αποφάσεις του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου. Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο του οποίου το περιεχόμενο είναι αντίθετο με το Σύνταγμα.

3) Ιδιαιρότητες όσον αφορά τις δικαστικές αποφάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος (ειδικά περιβαλλοντικά δικαστήρια), συνεισφορά μη ειδικών, ειδικό δικαστές κ.λπ

Δεν υπάρχουν ειδικές δικαστικές διαδικασίες για περιβαλλοντικά θέματα. Τα αστικά δικαστήρια εξετάζουν και αναγνωρίζουν το δικαίωμα στο περιβάλλον. Η προσφυγή στα αστικά δικαστήρια αποσκοπεί στη διαφύλαξη του χώρου διαβίωσης του πληγέντος ατόμου από τις επιβλαβείς επιπτώσεις στο περιβάλλον.

4) Επίπεδο ελέγχου των δικαστών σε περίπτωση διοικητικών προσφυγών, η έννοια του αυτεπάγγελτου ελέγχου κ.λπ. Ποια είναι τα όρια; Κανόνες σχετικά με τον αυτεπάγγελο έλεγχο από τα δικαστήρια

Μόνο ο Εισαγγελέας μπορεί να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως σε περίπτωση ποινικού αδικήματος που σχετίζεται με περιβαλλοντικές προσβολές, όπως μπορεί να το κάνει και για οποιοδήποτε άλλο αδίκημα - μη περιβαλλοντικό. Ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη μπορεί επίσης να διενεργεί αυτεπάγγελη έρευνα σε περίπτωση περιβαλλοντικών ζημιών.

Τα ελληνικά δικαστήρια ενεργούν μόνο κατόπιν προσφυγής, δεν υπάρχει αυτεπάγγελο.

Σύμφωνα με το άρθρο 35 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, το δικαστήριο ελέγχει αυτεπαγγέλτως τα διαδικαστικά ζητήματα.

Το εύρος της υπόθεσης και η ολοκλήρωση της δίκης εξαρτώνται, καταρχήν, από τη βούληση των διαδίκων και όχι από την αυτεπάγγελη δράση του δικαστηρίου. Όσον αφορά στο αντικείμενο της διαδικασίας: διαδικαστικοί όροι, διαδικαστικά εμπόδια και, ειδικότερα, το παραδεκτό της προσφυγής αποτελούν το πεδίο της διαδικασίας, το οποίο ελέγχεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, προκειμένου να προχωρήσει στο ουσιαστικό περιεχόμενο της δίκης.

Σύμφωνα με το άρθρο 79 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, το δικαστήριο εξετάζει την προσβαλλόμενη πράξη ή παράλειψη σύμφωνα με το νόμο και την ουσία, εντός των ορίων της προσφυγής, που καθορίζονται από τους λόγους και το αίτημά της. Κατ' εξαίρεση, ο έλεγχος νομιμότητας της προσβαλλόμενης πράξης ή παράλειψης, ανάλογα με την περίπτωση, μπορεί να γίνει και αυτεπαγγέλτως, επεκτείνεται στο σύνολό της, προκειμένου να εξακριβωθεί: α) εάν η πράξη έχει εκδοθεί από αναρμόδιο φορέα ή από συλλογικό φορέα που δεν έχει νόμιμη σύνθεση β) εάν η πράξη είναι ελαττωματική βάσει της νομικής της βάσης, ή γ) εάν υπάρχει παραβίαση δεδικασμένου.

1.3. Οργάνωση της δικαιοσύνης σε διοικητικό και δικαστικό επίπεδο

1) Σύστημα της διοικητικής διαδικασίας (υπουργεία και/ή ειδικές δημόσιες αρχές)

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) είναι κυρίως υπεύθυνο για ένα ευρύ φάσμα τομέων κυβερνητικής πολιτικής σε περιβαλλοντικά θέματα, συμπεριλαμβανομένης της προετοιμασίας της νομοθεσίας και της μεταφοράς οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο εθνικό δίκαιο, καθώς και της έκδοσης προεδρικών διατάξεων, νόμων και διοικητικών κανονισμών. Το Υπουργείο Περιβάλλοντος διαθέτει γενικές γραμματείες για το φυσικό περιβάλλον και το νερό, το χωροταξικό σχεδιασμό και την αστική ανάπτυξη, τον συντονισμό της ενέργειας και των πρώτων υλών και της διαχείρισης αποβλήτων. Οι αποκεντρωμένες διοικήσεις έχουν γενικές διευθύνσεις χωρικής και περιβαλλοντικής πολιτικής, δασοκομίας και γεωργίας. Άλλα υπουργεία (Υπουργείο Υγείας, Υπουργείο Ανάπτυξης, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υπουργείο Τουρισμού, Υπουργείο Ναυτιλιακών Υποθέσεων και Νησιωτικής Πολιτικής, Υπουργείο Εσωτερικών, Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών) αναπτύσσουν και εφαρμόζουν πολιτικές, που επηρεάζουν το περιβάλλον. Υπάρχουν, επίσης, ορισμένοι οριζόντιοι μηχανισμοί συντονισμού σε περιβαλλοντικά θέματα. Κάθε περιφερειακή αρχή έχει μια διεύθυνση ανάπτυξης, περιβάλλοντος και υποδομών. Οι περιφέρειες μερικές φορές παράγουν στρατηγικές και σχέδια για βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Είναι, επίσης, υπεύθυνες για την έκδοση αδειών για συγκεκριμένους τύπους δραστηριοτήτων και τη διασφάλιση της συμμόρφωσής τους με αυτές.

Οι πολίτες σε περίπτωση αμφισβήτησης αποφάσεων της Δημόσιας Διοίκησης μπορούν να προσφύγουν ενώπιον της αρμόδιας διοίκησης υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις. Μπορούν να προσφύγουν στην αρμόδια αρχή που εξέδωσε την πράξη και να ζητήσουν αποκατάσταση προκειμένου να αποκατασταθεί μια αδικία ή μια παράνομη κατάσταση. Με αυτήν την αίτηση, μπορούν να επικαλεστούν λόγους νομιμότητας της πράξης ή ουσιαστικούς λόγους. Η διοικητική προσφυγή απευθύνεται στη διοικητική αρχή που εξέδωσε την πράξη ή στην αρχή που είναι επικεφαλής αυτής που εξέδωσε την πράξη. Με αυτή ζητείται η ανάκληση ή τροποποίηση της διοικητικής πράξης.

Τύποι διοικητικών προσφυγών κατά διοικητικών αποφάσεων:

Αίτηση Θεραπείας: υποβάλλεται στον ίδιο διοικητικό φορέα που εξέδωσε την πράξη. Αποκατάσταση αδικίας ή άρση παράνομης κατάστασης που προκαλείται από τη διοικητική πράξη. Η διοικητική αρχή, που λαμβάνει την προσφυγή, πρέπει να γνωστοποιήσει την απόφασή της στον ενδιαφερόμενο εντός τριάντα (30) ημερών. Εάν ο ενδιαφερόμενος ζητήσει την ακύρωση της διοικητικής πράξης, η απόφαση λαμβάνεται από την εποπτεύουσα (**ιεραρχικά ανώτερη**) αρχή (ιεραρχική προσφυγή). Εάν η πράξη είναι παράνομη, η υπηρεσία έχει υποχρέωση να την ανακαλέσει, εφόσον δεν έχει παρέλθει μεγάλο διάστημα από την

έκδοσή της (η νομολογία έχει προσδιορίσει ως εύλογο χρόνο τα πέντε χρόνια). Άτομα των οποίων τα νόμιμα συμφέροντά τους θίγονται από μια ατομική διοικητική πράξη πρέπει να υποβάλουν αυτό το είδος διοικητικής προσφυγής. Η προσφυγή μπορεί να υποβληθεί στην αρχή που εξέδωσε την πράξη. Στόχος είναι η ανάκληση ή η τροποποίηση της πράξης. Για την υποβολή αυτού του είδους των προσφυγών δεν υπάρχει καθορισμένη προθεσμία.

Ειδική διοικητική προσφυγή: προβλέπεται από ειδική νομική διάταξη που καθορίζει ορισμένη προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί. Σύμφωνα με το άρθρο 227 του Ν. 3852/2010 σχετικά με τη λειτουργία των Τοπικών αρχών - Καλλικράτης (όπως τροποποιήθηκε από το 4555/2018 - Κλεισθένης), όποιος έχει έννομο συμφέρον μπορεί να αμφισβητήσει τις αποφάσεις των συλλογικών ή μονομελών οργάνων δήμων, περιφερειών, καθώς και οι ενώσεις τους, για λόγους νομιμότητας, ενώπιον του επόπτη τοπικής αυτοδιοίκησης, εντός περιόδου δεκαπέντε (15) ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης ή την ανάρτησή της στο Διαδίκτυο ή από την κοινοποίησή της ή μετά την πλήρη γνώση της από αυτό. Ο αρμόδιος διοικητικός φορέας εξετάζει μόνο τη νομιμότητα της υπόθεσης (βλ. Σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας 3642/1999, 1669/2012, 1974/2016).

Ενδικοφανής προσφυγή: Αυτή η προσφυγή δεν εξετάζει μόνο τη νομιμότητα, αλλά και την ουσία της υπόθεσης. Προβλέπεται από ειδική νομική διάταξη, ασκείται ενώπιον του ίδιου διοικητικού φορέα που εξέδωσε την πράξη και κατατίθεται εντός ορισμένης προθεσμίας που καθορίζεται από το νόμο. Η απόφαση για την προσφυγή εκδίδεται από τη διοίκηση εντός προθεσμίας που ορίζεται από το νόμο ή άλλως εντός τριών μηνών (βλ. Σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου του Κράτους 1038/88, 1171/97, 4064/2012, 2829/2012, 4304/2010). Ένα παράδειγμα ενδικοφανούς προσφυγής είναι η προσφυγή του ιδιοκτήτη μιας παράνομης κατασκευής κατά της έκθεσης επιθεώρησης της Υπηρεσίας Δόμησης ενώπιον του ΣΥΠΟΘΑ (ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ & ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΕΩΝ ΣΥ.ΠΟ.Θ. Α. Άρθρο 30 του Ν. 4030/2011 όπως τροποποιήθηκε).

Μια διοικητική προσφυγή αναστέλλει την προθεσμία για την κατάθεση της αίτησης ακύρωσης και την έφεση στο δικαστήριο, υπό την προϋπόθεση φυσικά ότι έχει κατατεθεί εντός της προθεσμίας. Μια ειδική διοικητική προσφυγή αναστέλλει επίσης την προθεσμία, υπό την προϋπόθεση ότι έχει κατατεθεί εντός της προθεσμίας που ορίζεται από τις ισχύουσες διατάξεις. Η υπόθεση μπορεί ουσιαστικά να ανοίξει εκ νέου. Η ειδική διοικητική προσφυγή ελέγχει μόνο τις νομικές πλημμέλειες της προσβαλλομένης πράξης, ενώ οι πράξεις που εκδίδονται επί των ειδικών διοικητικών προσφυγών έχουν εκτελεστικό χαρακτήρα. Εάν προβλέπεται ενδικοφανής προσφυγή, η υποβολή της αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού της αίτησης ακύρωσης ή της προσφυγής στα διοικητικά δικαστήρια επί διαφορών ουσίας. Η προσφυγή μπορεί να ασκηθεί μόνο κατά της πράξης που εκδόθηκε απευθείας εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας ή, εάν δεν υπάρχει προθεσμία, εντός τριών μηνών από την υποβολή της. Η προσφυγή οδηγεί στην έκδοση νέας διοικητικής πράξης και οδηγεί σε νέα κρίση της υπόθεσης. Η προσφυγή θεωρείται ότι απορρίφθηκε μετά τη λήξη της καθορισμένης προθεσμίας, διαφορετικά μετά την πάροδο τριών μηνών (άρθρο 25 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2) Πώς μπορεί κάποιος να προσφύγει κατά διοικητικής απόφασης για περιβαλλοντικό θέμα ενώπιον του δικαστηρίου; Πότε μπορεί κάποιος να αναμένει την οριστική απόφαση;

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει τα ακόλουθα ένδικα μέσα κατά της διοίκησης ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων:

Αίτηση ακύρωσης κατά πράξης ή παράλειψης της διοίκησης λόγω κατάχρησης εξουσίας ή παραβίασης του νόμου (Συμβούλιο της Επικρατείας ή κατ' εξαίρεση Εφετείο ή Πρωτοδικείο)

Προσφυγή κατά πράξης ή παράλειψης της διοίκησης ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου ή κατ' εξαίρεση ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου και του Συμβουλίου της Επικρατείας

Αγωγή κατά του Δημοσίου για βλάβη που προκαλείται από παράνομα διοικητικά όργανα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (Διοικητικό Πρωτοδικείο) ή σε περίπτωση διοικητικής σύμβασης ενώπιον του τριμελούς εφετείου σε πρώτο και τελευταίο επίπεδο

Αναγνωριστική αγωγή για την ύπαρξη ή απουσία χρηματικής αξίωσης

Ανακοπή κατά διοικητικής εκτέλεσης (Διοικητικό Πρωτοδικείο)

Αναστολή εκτέλεσης μιας διοικητικής πράξης υπό τον όρο ότι έχει ήδη κινηθεί ένα αίτημα ακύρωσης ή προσφυγή.

Ασφαλιστικά μέτρα.

Η έφεση επιτρέπεται μόνο επί πρωτόδικων αποφάσεων. Εάν ο εφεσιβάλλων ζει στην Ελλάδα, η προθεσμία για την έφεση είναι 30 ημέρες, αν όχι είναι 60 ημέρες. Η απόφαση του δικαστηρίου δεν μπορεί να εκτελεστεί μέχρι την ημερομηνία λήξης.

Σύμφωνα με το άρθρο 94 του Ελληνικού Συντάγματος, όπως ισχύει μετά την αναθεώρησή του το 2001, οι διοικητικές διαφορές εμπίπτουν μόνο στη δικαιοδοσία του Συμβουλίου της Επικρατείας και των Διοικητικών Δικαστηρίων, ενώ ο καταμερισμός αρμοδιοτήτων έχει ανατεθεί στον κοινό νομοθέτη, με την επιφύλαξη των εξουσιών του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας εκδικάζει υποθέσεις που το αφορούν:

- α) είτε απευθείας, υποβάλλοντας αίτηση ακύρωσης κατά εκτελεσίμης διοικητικής πράξης από κάποιον που έχει έννομο συμφέρον, οπότε μπορεί είτε να ακυρώσει την πράξη είτε να απορρίψει την αίτηση ακύρωσης
- β) ή μετά από έφεση κατά απόφασης τακτικού διοικητικού δικαστηρίου (Διοικητικό Πρωτοδικείο ή Διοικητικό Εφετείο), στο οποίο ένας πολίτης έχει ασκήσει προσφυγή κατά διοικητικής πράξης ή άλλης πράξης του Κράτους.

Τα προσωρινά ασφαλιστικά μέτρα καθορίζονται σε ειδικές διαδικασίες και προβλέπονται μόνο όταν είναι απολύτως απαραίτητα για την προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων ενός διαδίκου σε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Μπορεί επίσης να ζητηθεί κατά τη διάρκεια της δίκης της υπόθεσης.

Στα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια υπόκεινται:

I. Διοικητικές διαφορές ουσίας, η εκδίκαση των οποίων διέπεται από τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας,

II. Ακυρωτικές διαφορές, που διαβιβάζονται σε αυτά τα δικαστήρια από το νόμο από το Συμβούλιο της Επικρατείας, που σημαίνει ότι η αίτηση ακύρωσης υποβάλλεται στο Συμβούλιο της Επικρατείας εκτός από ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων, τις οποίες ο νομοθέτης έχει αναθέσει στα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια (τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο, Πρωτοδικείο), ενώ το Συμβούλιο της Επικρατείας διατηρεί την αρμοδιότητα σε δεύτερο βαθμό. Οι περιβαλλοντικές διαφορές ακύρωσης εκδικάζονται από το [Συμβούλιο της Επικρατείας](#).

Η δικαιοδοσία του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου (Συμβούλιο της Επικρατείας) αφορά κυρίως:

την ακύρωση εκτελεστών πράξεων διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή παραβίαση του νόμου.

την ανατροπή των τελικών αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων για υπέρβαση εξουσίας ή παραβίαση του νόμου.

τη δίκη διοικητικών διαφορών ουσίας, που κατατίθενται σ' αυτό, όπως προβλέπεται από το Σύνταγμα και τους νόμους.

την επεξεργασία όλων των διαταγμάτων γενικού ρυθμιστικού χαρακτήρα.

Η διοίκηση υποχρεούται να συμμορφωθεί με τις ακυρωτικές αποφάσεις του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου.

3) Ύπαρξη ειδικών περιβαλλοντικών δικαστηρίων, κύριος ρόλος και αρμοδιότητα

Δεν υπάρχουν ειδικά δικαστήρια, που κρίνουν περιβαλλοντικά ζητήματα. Υπάρχει μόνο ένας εισαγγελέας υπεύθυνος για περιβαλλοντικά θέματα, αλλά έχει διοριστεί χωρίς περαιτέρω δομή ή υπηρεσία.

Μετά την έκδοση του νόμου 4042/12 σχετικά με την ποινική προστασία του περιβάλλοντος, δημιουργήθηκε ένα δίκτυο διοικητικών οργάνων, το οποίο, με τη συνδρομή του εισαγγελέα και επικουρούμενοι από την αστυνομία, εργάστηκε για τη μείωση του περιβαλλοντικού εγκλήματος. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι απλές περιπτώσεις που δεν απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις αντιμετωπίζονται συνήθως από γενικούς προ-ερευνητές. Το Τμήμα Προστασίας Περιβάλλοντος της Ελληνικής Αστυνομίας παίζει επίσης σημαντικό ρόλο. Οι πιο περίπλοκες υποθέσεις αντιμετωπίζονται από τους Επιθεωρητές Περιβάλλοντος είτε διενεργώντας έλεγχο για να διαπιστώσουν παραβάσεις, υποχρεώνοντας τον αρμόδιο Εισαγγελέα να διερευνήσει τυχόν ποινικά

αδικήματα, είτε διενεργώντας προκαταρκτική έρευνα. Στην ίδια κατεύθυνση, η περιβαλλοντική επιθεώρηση έργων και δραστηριοτήτων της εδαφικής τους δικαιοδοσίας πραγματοποιείται από τους Σώματα Επιθεώρησης και Ελέγχου Περιβάλλοντος και Ποιότητας της αρμόδιας Περιφέρειας, καθώς και από τις αρμόδιες υπηρεσίες των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και Περιφερειών.

4) Προσφυγές κατά διοικητικών αποφάσεων για περιβαλλοντικά θέματα που εκδίδονται από αρμόδιες αρχές και προσφυγές κατά δικαστικών διαταγών και αποφάσεων (επίπεδα)

Δεν υπάρχουν ειδικοί τρόποι προσφυγής για περιβαλλοντικές υποθέσεις. Δεν υπάρχουν ειδικές δικαστικές διαδικασίες για περιβαλλοντικά θέματα. Ιεραρχική προσφυγή θεωρείται η προσφυγή σε ανώτερο διοικητικό όργανο κατά διοικητικής απόφασης. Αυτή η προσφυγή μπορεί να ασκηθεί ενώπιον της επικεφαλής Διοικητικής Αρχής που εξέδωσε την πράξη. Η Αρχή μπορεί να είναι ο Υπουργός Περιβάλλοντος για περιβαλλοντικές υποθέσεις και το αίτημα της προσφυγής είναι η ακύρωση της διοικητικής πράξης. Η υποβολή ιεραρχικής προσφυγής διακόπτει την προθεσμία της δικαστικής προσφυγής, εάν ασκηθεί εντός 60 ημερών. Μετά τη λήξη των 30 ημερών από την απόφαση, ορίζεται μια νέα χρονική περίοδος (60 ημέρες) για την υποβολή προσφυγής στα διοικητικά δικαστήρια.

Τα αστικά δικαστήρια εξετάζουν και αναγνωρίζουν το δικαίωμα στο περιβάλλον. Η προσφυγή στα αστικά δικαστήρια αποσκοπεί στη διαφύλαξη του χώρου διαβίωσης του πληγέντος ατόμου και των αγαθών από τις επιβλαβείς επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Στο πλαίσιο του δημοσίου δικαίου, μπορεί να υποβληθεί αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ή ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων για την ακύρωση μιας διοικητικής πράξης. Μετά από αυτό, μπορεί να υποβληθεί αίτημα αναστολής ζητώντας την αναστολή εκτέλεσης της προσβεβλημένης διοικητικής πράξης.

Η έφεση επιτρέπεται μόνο για πρωτόδικες αποφάσεις. Εάν ο εφεσιβάλλον ζει στην Ελλάδα, η προθεσμία για την έφεση είναι 30 ημέρες, αν όχι είναι 60 ημέρες.

Τα ασφαλιστικά μέτρα προβλέπονται μόνο όταν είναι απολύτως απαραίτητο για την προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων ενός μέρους σε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Μπορεί επίσης να ζητηθούν κατά τη διάρκεια της δίκης και να διαταχθούν από πρωτοβάθμια δικαστήρια. Η απόφαση είναι προσωρινή και δεν επηρεάζει την κύρια υπόθεση.

Η αίτηση ακύρωσης υποβάλλεται στο Συμβούλιο της Επικρατείας, εκτός από ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων τις οποίες ο νομοθέτης έχει αναθέσει στα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια (τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο, Πρωτοδικείο), ενώ το Συμβούλιο της Επικρατείας διατηρεί την αρμοδιότητα σε δεύτερο βαθμό.

Τα διοικητικά δικαστήρια έχουν μόνο δικαιώματα ακύρωσης κατά διοικητικών αποφάσεων. Το δικαστήριο μπορεί να ακυρώσει την πράξη και να επιστρέψει την υπόθεση στη διοίκηση προκειμένου να επιτύχει τη συμμόρφωσή της. Ωστόσο, το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να ερμηνεύσει το νόμο με δεσμευτική ισχύ.

5) Έκτακτοι τρόποι άσκησης προσφυγής. Κανόνες στον τομέα του περιβάλλοντος. Κανόνες για την υποβολή αίτησης έκδοσης προδικαστικής απόφασης

Όταν ένα δικαστήριο είναι αβέβαιο ως προς την ερμηνεία ή το κύρος μιας πράξης που εκδόθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, θα παραπέμψει το ζήτημα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για να ζητήσει την έκδοση προδικαστικής απόφασης σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ (Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία ή το κύρος των εν λόγω διατάξεων, το εθνικό δικαστήριο θα συνεχίσει τη δική του διαδικασία. Μολονότι το εθνικό δικαστήριο διατηρεί τη δικαιοδοσία να λαμβάνει προσωρινά μέτρα, ιδίως όταν το προδικαστικό ερώτημα αφορά στο κύρος μιας πράξης, η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης συνεπάγεται την αναστολή της εθνικής διαδικασίας εν αναμονή απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

6) Υπάρχουν εξωδικαστικές λύσεις στον τομέα του περιβάλλοντος όσον αφορά την επίλυση διαφορών (διαμεσολάβηση κ.λπ.);

7) Πώς μπορούν να βοηθήσουν άλλοι φορείς [Διαμεσολαβητής (κατά περίπτωση), εισαγγελία];

Ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη διαμεσολαβεί μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και των πολιτών προκειμένου να βοηθήσει τους πολίτες να ασκήσουν τα δικαιώματά τους αποτελεσματικά. Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής ασχολείται με παραβιάσεις της περιβαλλοντικής και πολεοδομικής νομοθεσίας, που επηρεάζουν το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και τη δημόσια υγεία, στους ακόλουθους τομείς: Παράνομες παρεμβάσεις σε περιβαλλοντικά προστατευόμενες περιοχές, αδειοδότηση και λειτουργία βιομηχανιών, αδειοδότηση και λειτουργία καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, προστασία δασικών και παράκτιων περιοχών, κατασκευή και λειτουργία έργων υποδομής, αυθαίρετες κατασκευές, εγκατάσταση και λειτουργία σταθμών κινητής τηλεφωνίας, πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες, καθυστερήσεις στην αποζημίωση απαλλοτριωμένων ιδιωτικών εκτάσεων, προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και των αρχαιολογικών χώρων.

Όταν οι ενέργειες ή οι παραλείψεις της δημόσιας διοίκησης παραβιάζουν τα δικαιώματα ενός ατόμου ή βλάπτουν τα νόμιμα συμφέροντά του, το άτομο μπορεί να υποβάλει αναφορά στο Συνήγορο του Πολίτη. Πριν την υποβολή της αναφοράς, οι αιτούντες θα πρέπει πρώτα να έχουν απευθυνθεί στην εμπλεκόμενη αρμόδια δημόσια υπηρεσία ζητώντας επανόρθωση. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, εάν απαιτείται από τη φύση της υπόθεσης, ο Συνήγορος συντάσσει σχετικό πόρισμα με τα ευρήματα, το οποίο κοινοποιείται στον αρμόδιο Υπουργό και τις αρμόδιες αρχές και διαμεσολαβεί με κάθε πρόσφορο τρόπο για την επίλυση του προβλήματος του πολίτη.

Ως διαμεσολαβητής, ο Έλληνας Συνήγορος υποβάλλει συστάσεις και προτάσεις στη δημόσια διοίκηση. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιβάλλει κυρώσεις ή ακυρώνει παράνομες πράξεις της δημόσιας διοίκησης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να προχωρήσει αυτεπαγγέλτως στη διερεύνηση υποθέσεων που προκάλεσαν ιδιαίτερο δημόσιο ενδιαφέρον (όπως οι κατολισθήσεις στα ανθρακωρυχεία στο Αμύνταιο Κοζάνης). Η απόφαση του Συνηγόρου ορίζει την υπό εξέταση υπόθεση, καθώς και τους λόγους που οδήγησαν σε αυτήν την απόφαση. Η απόφαση μπορεί, επίσης, να περιλαμβάνει χρονοδιάγραμμα της έρευνας. Η απόφαση αυτή κοινοποιείται στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες και δημοσιεύεται σε μία τουλάχιστον καθημερινή εφημερίδα. Ο Συνήγορος, εάν το κρίνει απαραίτητο, μπορεί να δημοσιοποιήσει τη σχετική απόφαση. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, τα σχετικά ευρήματα και οι συστάσεις του Συνηγόρου δημοσιοποιούνται με κάθε δυνατό μέσο.

Τα ποινικά αδικήματα που σχετίζονται με επιθέσεις στο περιβάλλον συνήθως διώκονται αυτεπαγγέλτως από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Οι πολίτες μπορούν να απευθυνθούν στις αρχές για να σταματήσουν τη διάπραξη ενός τέτοιου αδικήματος, υποβάλλοντας καταγγελία στον αρμόδιο εισαγγελέα ή αστυνομία.

Ο Έλληνας Συνήγορος διερευνά ατομικές διοικητικές ενέργειες ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες που έχουν αναληφθεί από κυβερνητικές υπηρεσίες ή δημόσιες υπηρεσίες που παραβιάζουν τα προσωπικά δικαιώματα ή παραβιάζουν τα νόμιμα συμφέροντα ατόμων ή νομικών προσώπων.

Πριν την αναφορά στο Συνήγορο, ο καταγγέλλων πρέπει πρώτα να έρθει σε επαφή με τη δημόσια υπηρεσία που εμπλέκεται στην υπόθεσή του. Μόνο εάν το πρόβλημα δεν επιλυθεί από την οικεία υπηρεσία ή δεν λάβει απάντηση, μπορεί να υποβάλλει αναφορά στο Συνήγορο του Πολίτη.

Ένας άλλος φορέας, οι Επιθεωρητές-Ελεγκτές Δημόσιας Διοίκησης, ασχολούνται με επιθεωρήσεις, ελέγχους και έρευνες. Το κύριο καθήκον τους περιλαμβάνει προκαταρκτικούς ελέγχους ή έρευνες μετά από αίτημα του εισαγγελέα. Η διαδικασία ελέγχου ενεργοποιείται με εντολή του Ειδικού Γραμματέα αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν εντολής του Υπουργού ή του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας. Μπορεί επίσης να ζητηθούν έρευνες από τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, τον Συνήγορο του Πολίτη ή τον επικεφαλής μιας Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής.

1.4. Πώς μπορεί κάποιος να προσφύγει στο δικαστήριο;

1) Ποιος μπορεί να προσφύγει κατά διοικητικής απόφασης για περιβαλλοντικό θέμα (η σημασία της έννοιας του ενδιαφερόμενου κοινού και των ΜΚΟ);

Το άρθρο 24 του Συντάγματος (μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001) υπογραμμίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων». Αυτό σημαίνει ότι όλοι ή μια ομάδα ανθρώπων μαζί ή μια ΜΚΟ (Μη Κυβερνητική Οργάνωση) έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν ενώπιον των δικαστηρίων προκειμένου να προστατεύσουν το περιβάλλον, εφόσον έχουν έννομο συμφέρον σχετικά με την υπόθεσή τους.

2) Υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που εφαρμόζονται ανά τομέα νομοθεσίας [διατήρηση της φύσης, διαχείριση των υδάτων, απόβλητα, εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), ΟΠΕΡ / οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές, κ.λπ.];

Δεν υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που να εφαρμόζονται στην τομεακή νομοθεσία ή στις διαδικασίες για κανέναν από τους ενδιαφερόμενους.

3) Κανόνες για την νομιμοποίηση που ισχύουν για τις ΜΚΟ και τους ιδιώτες (σε διοικητικές διαδικασίες και σε δικαστικό επίπεδο, για οργανώσεις με νομική προσωπικότητα, ad hoc ομάδες εκπροσώπων του κοινού, νομιμοποίηση για τις αλλοδαπές ΜΚΟ κ.λπ.)

Διοικητική διαδικασία: Κάθε άτομο σε περίπτωση διαφωνίας με τις διοικητικές αποφάσεις μπορεί να προσφύγει και να υποβάλει αίτηση θεραπείας ή ειδική διοικητική προσφυγή.

Οι ΜΚΟ μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών αρχών.

Εταιρείες, ενώσεις, συνδικάτα και ομάδες και οντότητες που επηρεάζονται μπορούν επίσης να προσφύγουν.

Ad hoc ομάδες μπορούν επίσης να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών αρχών.

Σύμφωνα με το νόμο 3422/2005 (* Κύρωση της Σύμβασης του Άαρχους), ξένες ΜΚΟ μπορούν να υποβάλουν αίτημα για περιβαλλοντικές πληροφορίες.

Δικαστική διαδικασία:

Διοικητική: κάθε πρόσωπο που έχει, έναντι του κράτους ή άλλης δημόσιας υπηρεσίας, χρηματική αξίωση από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου (άρθρο 71 Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας-ΚΔΔ).

Η αξίωση μπορεί να έχει οποιαδήποτε μορφή (άμεση, αντισταθμιστική, αδικαιολόγητος πλουτισμός), που μπορεί να ασκηθεί κατά του Κράτους με σκοπό την ικανοποίηση χρηματικής αξίωσης από μια σχέση δημοσίου δικαίου. Μια χρηματική απαίτηση ενός ατόμου εναντίον του κράτους λόγω παράβασης, παράλειψης δράσης, κακοδιοίκησης, επιζήμιας δράσης της διοίκησης, μονομερούς αλλαγής των όρων μιας διοικητικής σύμβασης ή απροσδόκητης αλλαγής συνθηκών μπορεί να ικανοποιηθεί δια προσφυγής στη διοικητική δικαιοσύνη.

Αστική: Όποιος έχει την ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων έχει και ικανότητα διαδίκου (άρθρο 62 Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας ΚΠολΔ)

Ποινική: Αγωγή αποζημίωσης και αποκατάστασης και αποζημίωση για ηθική βλάβη ή ψυχική οδύνη μπορεί να κριθεί από την ποινική δικαιοσύνη μετά από προσφυγή των δικαιούχων σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα. Σύμφωνα με το νέο Ποινικό Κώδικα (ν. 4637/19, άρθρο 588 παρ. 1), η αστική αγωγή επιτρέπεται μόνο για την υποστήριξη της κατηγορίας και όχι για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

Το Ελληνικό Σύνταγμα, μετά την αναθεώρησή του το 2001, χορηγεί στις ΜΚΟ ικανότητα διαδίκου σε περιβαλλοντικές υποθέσεις.

Όσον αφορά στις ΜΚΟ, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ελληνικά δικαστήρια έκριναν ότι η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει γενικά να περιγράφεται στους καταστατικούς σκοπούς της οργάνωσης χωρίς να είναι ο μόνος ή ο κυρίαρχος.

Εταιρείες, ενώσεις, συνδικάτα, ομάδες και οντότητες που θίγονται, ή που έχουν τη νομική ικανότητα να υπερασπιστούν τα νόμιμα συλλογικά δικαιώματα και συμφέροντά τους, έχουν ικανότητα διαδίκου.

Ποινική δικαστική διαδικασία:

Κάθε νομικό πρόσωπο έχει ικανότητα διαδίκου δεδομένου ότι η πράξη είναι δημόσια. Τα νομικά πρόσωπα μπορούν να παρέμβουν ως ιδιώτες με τη στενή έννοια του όρου.

Οι ενώσεις που επιδιώκουν έναν σκοπό χωρίς να είναι συνδικάτα και εταιρείες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα, μπορεί να είναι διάδικοι (άρθρο 62.2 ΚΠολΔ).

Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 28 του ν. 1650/1986 σε περιπτώσεις εγκλημάτων (περιβαλλοντική ρύπανση) ως πολιτικώς ενάγων μπορεί να παρίσταται το Δημόσιο, καθώς και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην περιφέρεια των οποίων τελέσθηκε το έγκλημα, το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, πανεπιστήμια, άλλοι επιστημονικοί φορείς, δικηγορικοί σύλλογοι, φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, μη κυβερνητικές οργανώσεις και φυσικά πρόσωπα, ανεξάρτητα αν έχουν υποστεί περιουσιακή ζημία, προς υποστήριξη της κατηγορίας και μόνο και με αίτημα ιδίως την αποκατάσταση των πράγματων, στο μέτρο που είναι δυνατή.

4) Ποιοί είναι οι κανόνες για τη μετάφραση και τη διερμηνεία σε περίπτωση που εμπλέκονται αλλοδαποί διάδικοι;

Σύμφωνα με το νόμο όλοι οι αλλοδαποί είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. Δεν επιτρέπονται άλλες γλώσσες στις δικαστικές διαδικασίες. Η ελληνική είναι η επίσημη γλώσσα. Οι αλλοδαποί πρέπει να έχουν μεταφραστή που δεν πληρώνεται από το κράτος, εκτός εάν ο κατηγορούμενος δικαιούται νομικής συνδρομής. Υπάρχει μια ακόμη περίπτωση όπου ο μεταφραστής πληρώνεται από το κράτος: όταν το δικαστήριο διορίζει αυτεπαγγέλτως μεταφραστή. Εάν ένας μάρτυρας, πραγματογνώμονας ή κάποιος από τους συμμετέχοντες ή οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους ή ο κατηγορούμενος δεν μιλά την ελληνική γλώσσα, προσλαμβάνεται διερμηνέας. Οι διερμηνείς διορίζονται από τον δικαστή ή από τον Πρόεδρο του δικαστηρίου.

1.5. Αποδεικτικά στοιχεία και συμμετοχή πραγματογνωμόνων στις διαδικασίες

Επισκόπηση των ειδικών κανόνων για διοικητικές αποφάσεις για περιβαλλοντικά θέματα, έλεγχος του δικαστή, πρόσκληση πραγματογνώμονα για συμμετοχή στη διαδικασία κ.λπ.

1) Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων – υπάρχουν όρια στην απόκτηση ή την αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων, μπορεί το δικαστήριο να ζητήσει αυτεπαγγέλτως αποδεικτικά στοιχεία;

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν ειδικοί κανόνες για την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων σε δικαστικές υποθέσεις σε περιβαλλοντικά θέματα. Ισχύουν οι γενικοί δικονομικοί διαδικαστικοί κανόνες.

2) Πώς μπορεί κάποιος να καταθέσει νέα αποδεικτικά στοιχεία;

Τα μέρη μπορούν να παρουσιάσουν νέα στοιχεία. Το δικαστήριο ενεργεί μόνο κατόπιν αιτήσεως ενός διαδίκου και αποφασίζει βάσει των πραγματικών ισχυρισμών που διατυπώνονται και αποδεικνύονται από τους διαδίκους και των αιτήσεων που υποβάλλουν. Ωστόσο, το δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως να διατάξει την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων που επιτρέπονται από το νόμο, ακόμη και αν δεν έχουν προσκομιστεί από διάδικο. Μετά τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, το δικαστήριο αποφασίζει για την ουσία της υπόθεσης, εκτός εάν διαπιστώσει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία ήταν ανεπαρκή, οπότε μπορεί να διατάξει νέα πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία. Εάν το δικαστήριο διαπιστώσει ότι τα υπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία είναι επαρκή ή εάν ο διάδικος δεν κατάφερε να τα υποβάλλει εντός της νόμιμης προθεσμίας, το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει την αίτηση αποδείξεως ενός διαδίκου.

3) Πώς μπορεί κάποιος να λάβει πραγματογνωμοσύνη στο πλαίσιο των διαδικασιών; Δημοσιοποιημένοι κατάλογοι και μητρώα πραγματογνωμόνων

Ο καθένας μπορεί να ζητήσει τη γνώμη πραγματογνωμόνων. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να ζητήσει τη γνώμη πραγματογνωμόνων εάν κρίνει ότι υπάρχουν ζητήματα για την κατανόηση των οποίων απαιτείται πραγματογνωμοσύνη. Το δικαστήριο μπορεί να διορίσει έναν πραγματογνώμονα εάν ζητηθεί από οποιονδήποτε από τους διαδίκους και θεωρεί ότι απαιτείται ειδική γνώση της επιστήμης ή της τέχνης (άρθρο 368 ΚΠολΔ).

Μια από τις πιο γνωστές λίστες πραγματογνωμόνων είναι αυτή του [Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας](#).

Τα Σώματα Επιθεώρησης Βορείου και Νοτίου Ελλάδος μπορούν επίσης να θεωρηθούν ως πραγματογνώμονες. Η προκαταρκτική εξέταση και η προανάκριση των εγκλημάτων, που προβλέπονται στο άρθρο 28 του ν. 1650/1986, ενεργείται και από τους Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, συνεπικουρούμενοι, εφόσον χρειαστεί και μετά από πρόσκληση τους, από τους κατά περίπτωση αρμόδιους γενικούς ή ειδικούς προανακριτικούς υπαλλήλους, πάντοτε υπό τη διεύθυνση και την εποπτεία του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται ο τόπος τέλεσης. Οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος έχουν αρμοδιότητα για όλη τη χώρα.

Σύμφωνα με την Εγκύκλιο του Εισαγγελέα ΑΠ 8/2013: Οι απλές υποθέσεις που δεν χρήζουν εξειδικευμένων γνώσεων για τη διερεύνηση τους, πρέπει να αντιμετωπίζονται και να διεκπεραιώνονται εξ' ολοκλήρου από γενικούς προανακριτικούς υπαλλήλους, ενδεχομένως με την αρωγή και την καθοδήγηση της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ - ήδη Σώματα Επιθεώρησης), εφόσον κριθεί απαραίτητο. Σημαντικό ρόλο και βάρος θα μπορούσε να αναλάβει το Τμήμα Περιβαλλοντικής Προστασίας της Ελληνικής Αστυνομίας που συστάθηκε με το άρθρο 16 παρ. γ του ΠΔ 42/2011. Οι πιο σύνθετες υποθέσεις που αφορούν σε μεγάλης σοβαρότητας ή έκτασης περιβαλλοντικά προβλήματα και χρήζουν εξειδικευμένων γνώσεων για τη διερεύνηση τους, πρέπει να αποστέλλονται στην ΕΥΕΠ, είτε α) με το αίτημα της διερεύνησης μέσω ελέγχου, δεδομένου ότι εφόσον από τον έλεγχο βεβαιωθούν παραβάσεις, ενημερώνεται υποχρεωτικά ο οικείος Εισαγγελέας για τη διερεύνηση τυχόν αξιόποινων πράξεων, είτε β) με το αίτημα της διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης.

3.1) Η πραγματογνωμοσύνη είναι δεσμευτική για τους δικαστές, υπάρχει επίπεδο διακριτικής ευχέρειας;

Οι πραγματογνώμονες ασκούν δημόσια καθήκοντα στο πλαίσιο της πραγματογνωμοσύνης τους. Αυτό έχει πρακτική σημασία ως προς την αποδεικτική ισχύ των δημόσιων εγγράφων (άρθρα 438, 440 ΚΠολΔ) σε σύγκριση με τις απόψεις των πραγματογνωμόνων που αξιολογούνται ελεύθερα από τον δικαστή (άρθρο 387).

Η γνώμη των πραγματογνωμόνων δεν αποτελεί αποδεικτικό στοιχείο, αλλά αποτελεί βοήθεια για τον δικαστή.

Όπως κρίθηκε (νομολογία), η γνώμη των πραγματογνωμόνων, ακόμη και αν είναι υποχρεωτική, αξιολογείται ελεύθερα από το δικαστήριο, δεν έχει αυξημένη εξουσία έναντι άλλων αποδεικτικών στοιχείων που να υποχρεώνουν το δικαστήριο να δεχθεί τα συνεπαγόμενα αποδεικτικά στοιχεία. Το δικαστήριο μπορεί να εκδώσει καταδικαστική απόφαση ενάντια στην πραγματογνωμοσύνη και η σχετική δικαστική απόφαση αναφορικά με την αξιολόγηση της πραγματογνωμοσύνης δεν απαιτεί αιτιολόγηση, καθώς δεν έχει ειδική αποδεικτική ισχύ σε σύγκριση με τα άλλα αποδεικτικά μέσα (απόφαση 1020/2014 ΑΡ Άρειος Πάγος).

Όσον αφορά στη δεσμευτικότητα της πραγματογνωμοσύνης για τα ποινικά δικαστήρια, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά πάγια νομολογία (ενδεικτικά ΑΠ 740 /2012, ΑΠ 1637/2010) γίνεται δεκτό ότι η γνωμοδότηση των πραγματογνωμόνων δεν είναι δεσμευτική για τη δικαστική κρίση, πλην όμως όταν το δικαστήριο δεν συμφωνεί με το πόρισμα των πραγματογνωμόνων «πρέπει να αιτιολογεί την αντίθετη πεποίθησή του, στηριζόμενο σε αποδεδειγμένα πραγματικά περιστατικά, που αποκλείουν εκείνα τα οποία οι πραγματογνώμονες θέτουν ως βάση της γνώμης τους».

3.2) Κανόνες για τους πραγματογνώμονες που καλούνται από το δικαστήριο

Ένας κατάλογος πραγματογνωμόνων τηρείται σε κάθε δικαστήριο. Διατάγματα που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζουν τον τρόπο σύνταξης και τήρησης των καταλόγων (άρθρο 371 ΚΠολΔ). Το δικαστήριο ορίζει τους πραγματογνώμονες από τον κατάλογο των πραγματογνωμόνων, αλλά εάν δεν υπάρχει κατάλογος ή εάν το δικαστήριο το κρίνει σκόπιμο, διορίζει αυτούς τους πραγματογνώμονες που κρίνει κατάλληλους για την υπόθεση (άρθρο 372 ΚΠολΔ).

Όσοι α) καταδικάστηκαν για κακούρηγμα ή πλημμέλημα και στερήθηκαν τα πολιτικά τους δικαιώματα κατά τα άρθρα 59 έως 63 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και όσοι παραπέμφθηκαν με βούλευμα για τέτοιες πράξεις, β) όσοι στερήθηκαν την άδεια να ασκούν το επάγγελμά τους για όσο καιρό διαρκεί αυτή η στέρηση, γ) όσοι έχουν στερηθεί το δικαίωμα να διαθέτουν ελεύθερα την περιουσία τους, δεν μπορούν να εγγραφούν στον κατάλογο των πραγματογνωμόνων ούτε να διοριστούν ως πραγματογνώμονες (άρθρο 373 ΚΠολΔ).

Εκείνοι που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των πραγματογνωμόνων, καθώς και εκείνοι που ασκούν νόμιμα επάγγελμα στον κύκλο του οποίου περιλαμβάνεται το πεδίο της πραγματογνωμοσύνης, οφείλουν να εκτελέσουν τα καθήκοντα που τους αναθέτει η απόφαση, όσοι δεν ανήκουν σ' αυτές τις κατηγορίες μπορούν να αποποιηθούν το διορισμό τους, εφόσον δεν δήλωσαν πως τον δέχονται ή δεν έδωσαν το νόμιμο όρκο (άρθρο 374 ΚΠολΔ).

Όσον αφορά στο ρόλο των πραγματογνωμόνων στην ποινική διαδικασία, το άρθρο 185 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) ορίζει τη μέθοδο κατάρτισης πίνακα πραγματογνωμόνων, ενώ το άρθρο 360 ΚΠΔ αναφέρεται στην ανάγνωση των εκθέσεων των πραγματογνωμόνων και τη δυνατότητα κλήτευσής τους στο δικαστήριο, που αξιοποιείται ιδιαίτερα συχνά στη δικαστηριακή πρακτική. Είναι ιδιαίτερα σύνθητες στην πρακτική των ποινικών δικαστηρίων να κλητεύονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο οι ειδικοί σε θέματα περιβάλλοντος υπάλληλοι των Τμημάτων Περιβάλλοντος των Περιφερειών, οι εκθέσεις των οποίων συχνά κοινοποιούνται στις Εισαγγελίες για τη διερεύνηση των περιβαλλοντικών εγκλημάτων και διαβάζονται από το ποινικό δικαστήριο ως έγγραφα (άρθρο 362 ΚΠΔ).

3.3) Κανόνες για τους πραγματογνώμονες που καλούνται από τους διαδίκους

Τα μέρη μπορούν να λαμβάνουν γνώμες πραγματογνωμόνων κατά τη διαδικασία, εάν αναζητήσουν πραγματογνώμονες από εξειδικευμένα γραφεία και τους πληρώσουν.

3.4) Ποια είναι τα διαδικαστικά έξοδα που πρέπει να καταβάλλονται, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις πραγματογνωμοσύνες και την κατάθεση πραγματογνώμονα;

Το κόστος των πραγματογνωμόνων εξαρτάται από την υπόθεση και την ειδικότητα που μπορεί κάποιος να χρειαστεί. Για πιο περίπλοκες περιπτώσεις μπορεί να κυμανθεί από 10000-30000 ευρώ. Για λιγότερο δύσκολες περιπτώσεις, το κόστος είναι χαμηλότερο.

1.6. Νομικά επαγγέλματα και πιθανοί φορείς, συμμετέχοντες στις διαδικασίες

1) Ο (υποχρεωτικός) ρόλος των δικηγόρων. Τρόπος επικοινωνίας μαζί τους (δημόσια προσβάσιμος ηλεκτρονικός σύνδεσμος προς το μητρώο ή τον ιστότοπο του δικηγορικού συλλόγου). Δικηγόροι που ειδικεύονται σε περιβαλλοντικά θέματα

Σύμφωνα με τον Νόμο 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων), ο ρόλος του δικηγόρου αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο του κράτους δικαίου. Ο ρόλος του είναι η εκπροσώπηση και η υπεράσπιση του πελάτη του σε οποιοδήποτε δικαστήριο, αρχή ή υπηρεσία ή εξωδικαστικό θεσμό, παρέχοντας νομικές συμβουλές και υπηρεσίες. Ο ρόλος του δικηγόρου, που προσλαμβάνεται από ένα άτομο ή μια εταιρεία ή από το κράτος είναι να είναι ο έμπιστος σύμβουλος και εκπρόσωπος του πελάτη, ο επαγγελματίας που εκτιμάται από άλλους και ο απαραίτητος συμμετέχων στη δίκαιη απονομή της δικαιοσύνης. Ο δικηγόρος, ο οποίος υπηρετεί πιστά τα συμφέροντα του πελάτη του και προστατεύει τα δικαιώματά του, ανταποκρίνεται επίσης στα καθήκοντα των δικηγόρων στην κοινωνία, δηλαδή την πρόληψη και την αποφυγή συγκρούσεων, για να διασφαλίσει ότι οι συγκρούσεις επιλύονται σύμφωνα με τις αναγνωρισμένες αρχές του αστικού, δημοσίου ή ποινικού δικαίου και λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τα δικαιώματα και τα συμφέροντα, την ανάπτυξη του δικαίου και την υπεράσπιση της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και του κράτους δικαίου.

Οι δικηγόροι αποτελούν μέρος του δικαστικού συστήματος. Στις διοικητικές διαδικασίες, η παρουσία δικηγόρου δεν είναι υποχρεωτική. Η παράσταση δικηγόρου είναι υποχρεωτική στις υποθέσεις ενώπιον των ανώτατων δικαστηρίων, αλλά όχι σε ορισμένα δικαστήρια κατώτερου βαθμού, δηλαδή στα δικαστήρια για ποινικά αδικήματα μικρής κλίμακας. Στην ποινική διαδικασία, ο νομικός σύμβουλος είναι υποχρεωτικός για τον κατηγορούμενο.

Ωστόσο, οι περισσότερες από τις περιβαλλοντικές υποθέσεις διεξάγονται με τη βοήθεια δικηγόρου, επειδή οι περιβαλλοντικές διαδικασίες είναι τόσο περίπλοκες, που οι άνθρωποι δεν μπορούν να αντιληφθούν όλες τις νομικές συνέπειες. Οι εξειδικευμένοι δικηγόροι περιβάλλοντος παρέχουν συμβουλές σε

όλα τα στάδια της διαδικασίας. Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη παίζει επίσης πολύ σημαντικό συμβουλευτικό και διερευνητικό ρόλο σε κρίσιμες περιβαλλοντικές υποθέσεις.

Οι Δικηγορικοί Σύλλογοι εγγυώνται την επιβολή του Κώδικα και μπορούν να επιβάλλουν πειθαρχικές κυρώσεις.

1.1 Υπάρχει δυνατότητα παροχής δωρεάν συνδρομής;

Δεν παρέχεται δωρεάν (pro bono) νομική συνδρομή από δικηγορικά γραφεία. Η μόνη περίπτωση αμισθί εκπροσώπησης σε δικαστήριο παρέχεται από ορισμένες ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως σε περιπτώσεις που αφορούν μετανάστες και πρόσφυγες.

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν Οργανισμοί περιβαλλοντικού δικαίου δημοσίου συμφέροντος ούτε δικηγόροι διαθέσιμοι στο κοινό.

1.2 Εάν υπάρχει η δυνατότητα παροχής δωρεάν συνδρομής, ποια είναι τα κύρια στοιχεία της διαδικασίας για τη λήψη της;

1.3 Σε ποιον θα πρέπει να απευθύνεται ο αιτών δωρεάν συνδρομή;

2) Μητρώα πραγματοποιημένων ή δημοσιοποιημένων ιστότοποι δικηγορικών συλλόγων ή μητρώων που περιλαμβάνουν τα στοιχεία επικοινωνίας πραγματογνωμόνων

Υπάρχουν δικηγορικά γραφεία και γνωστοί δικηγόροι που ειδικεύονται σε περιβαλλοντικές υποθέσεις και θέματα. Υπάρχουν επίσης ΜΚΟ που ασχολούνται με την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά καμία ΜΚΟ δεν έχει μόνιμη νομική υπηρεσία.

Ο [Εξωτερικός Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών \(ΔΣΑ\)](#) είναι η επίσημη ένωση των Δικηγόρων. Υπάρχουν επίσης οι τοπικοί Δικηγορικοί Σύλλογοι στις μεγάλες ελληνικές πόλεις ([Εξωτερικός Θεσσαλονίκη](#), [Εξωτερικός Πάτρα](#), [Εξωτερικός Ιωάννινα](#), [Εξωτερικός Ηράκλειο Κρήτης](#)). Ορισμένες ΜΚΟ εκδίδουν για το κοινό νομικούς οδηγούς με στόχο την παροχή βοήθειας στην προσπάθεια διεκδίκησης ενός καθαρού περιβάλλοντος (π.χ. [Εξωτερικός WWF](#), [Εξωτερικός Ecocity](#))

3) Κατάλογος ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα, σύνδεσμοι προς τους ιστότοπους όπου εμφανίζονται τα στοιχεία επικοινωνίας των εν λόγω ΜΚΟ

Δεν υπάρχει επίσημος κατάλογος περιβαλλοντικών ΜΚΟ. Οι πιο δραστήριες είναι:

<https://www.wwf.gr/>,

<https://www.omithologiki.gr/index.php?loc=en>,

<https://www.arcturos.gr/>,

<https://www.ecocity.gr/>,

<http://www.ecorec.gr/>,

<https://www.ellet.gr/>,

<https://www.mom.gr/>,

<https://www.archelon.gr/>,

<http://www.eco-net.gr/>,

<https://www.wild-anima.gr/>. (δείτε επίσης [Εξωτερικός Περιβαλλοντικές οργανώσεις](#)).

4) Κατάλογος διεθνών ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο κράτος μέλος

Ορισμένες διεθνείς ΜΚΟ δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, δηλ. [Εξωτερικός Greenpeace](#), [Εξωτερικός WWF Hellas](#).

1.7. Εγγυήσεις για αποτελεσματικές διαδικασίες

1.7.1. Δικονομικές προθεσμίες

1) Προθεσμία για την άσκηση προσφυγής κατά διοικητικής (όχι δικαστικής) απόφασης διοικητικού οργάνου (είτε ανώτερου είτε του ίδιου επιπέδου) για περιβαλλοντικό ζήτημα

Η προσφυγή υποβάλλεται στην αρμόδια αρχή ή στην εποπτεύουσα αρχή και αντικείμενο της είναι η ανάκληση ή η τροποποίηση της διοικητικής πράξης.

Γενικά, μια διοικητική προσφυγή πρέπει να ασκηθεί εντός εξήντα (60) ημερών. Η εμπρόθεσμη υποβολή της προσφυγής διακόπτει την προθεσμία άσκησης ένδικων βοηθημάτων.

2) Προθεσμία για την έκδοση απόφασης από διοικητικό όργανο

Η διοίκηση πρέπει να εξετάσει την προσφυγή και να ενημερώσει τον ενδιαφερόμενο για την απόφαση εντός 30 ημερών, εκτός εάν υπάρχουν ειδικές διατάξεις. Σε περιπτώσεις όπου ένας Υπουργός ασκεί έλεγχο μετά από υποβολή ειδικής διοικητικής προσφυγής, η προθεσμία είναι 60 ημέρες. Εάν ο αρμόδιος να αποφανθεί επί της προσφυγής είναι άλλο διοικητικό όργανο, η διοικητική υπηρεσία στην οποία υποβάλλεται η προσφυγή πρέπει να τη διαβιβάσει στην αρμόδια αρχή εντός 5 ημερών. Σε περίπτωση ενδικοφανούς προσφυγής, η απόφαση εκδίδεται εντός προθεσμίας που ορίζεται από το νόμο ή άλλως εντός τριών (3) μηνών.

Οι κυρώσεις κατά διοικητικών οργάνων που καθυστερούν την έκδοση διοικητικών πράξεων εφαρμόζονται σύμφωνα με τον Κώδικα Δημόσιων Υπαλλήλων (νόμος 3528/2007). Για δικαστικές διαδικασίες σε περιβαλλοντικά θέματα, τόσο για το δικαστήριο όσο και για τους διαδίκους, δεν προβλέπονται από το νόμο προθεσμίες.

3) Είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά της διοικητικής απόφασης πρώτου βαθμού απευθείας ενώπιον του δικαστηρίου;

Σε περίπτωση ενδικοφανούς προσφυγής, η έγκαιρη και νόμιμη κατάθεσή της αποτελεί προϋπόθεση για περαιτέρω παραδεκτή προσφυγή στα διοικητικά δικαστήρια. Η υποβολή ενδικοφανούς προσφυγής προβλέπεται ειδικά από το νόμο. Πρόκειται για επίσημη διοικητική προσφυγή και η διαδικασία της προβλέπεται ρητά από το νόμο. Είναι υποχρεωτικό να κατατεθεί εντός της ορισμένης χρονικής προθεσμίας που προβλέπει ο νόμος, διαφορετικά είναι απαράδεκτη η άσκηση δικαστικής προσφυγής.

4) Υπάρχει καθορισμένη προθεσμία για την έκδοση απόφασης από το εθνικό δικαστήριο;

Δεν υπάρχει καθορισμένη προθεσμία για την έκδοση δικαστικής απόφασης. Υπάρχουν μεγάλες καθυστερήσεις στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων.

Ωστόσο, με την απόφαση προσωρινής αναστολής το Συμβούλιο της Επικρατείας σταματά αμέσως τις επιβλαβείς ενέργειες κατά του περιβάλλοντος μέχρι την τελική απόφαση του δικαστηρίου.

Έλληνες πολίτες μπορούν να απευθυνθούν στο Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου. Σύμφωνα με τα άρθρα 53-60 του νόμου 4055 /2012 για δίκαιη δίκη, οποιοδήποτε μέρος εκτός του Κράτους και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, που είναι κυβερνητικές υπηρεσίες κατά την έννοια του άρθρου 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, οι οποίοι συμμετείχαν σε διοικητικές διαδικασίες μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για δίκαιη αποκατάσταση υπό τον όρο ότι η διαδικασία της δίκης καθυστέρησε αδικαιολόγητα, δηλαδή διήρκεσε πέραν του εύλογου χρόνου που απαιτείται για τη διερεύνηση των πραγματικών και νομικών ζητημάτων που τέθηκαν στη δίκη. Η αίτηση στρέφεται κατά της ελληνικής κυβέρνησης που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Οικονομικών.

Η πρώτη προσφυγή κατατέθηκε στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (βάσει του προαναφερθέντος νομοθετικού πλαισίου), κατά την οποία Έλληνας πολίτης ζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση να πληρώσει 30.000 ευρώ ως αποζημίωση, καθώς το Συμβούλιο της Επικρατείας καθυστέρησε την έκδοση απόφασης για 8 χρόνια, 6 μήνες και 18 ημέρες. Αυτή η πρώτη δικαστική απόφαση για την επιβολή ποσού 4.800,00 ευρώ για ηθική βλάβη λόγω μεγάλης καθυστέρησης στη διοίκηση της Δικαιοσύνης εκδόθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας.

5) Προθεσμίες που ισχύουν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας (για τους διαδίκους, την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων, άλλες πιθανές προθεσμίες, κ.λπ.)

Η προθεσμία για την υποβολή αίτησης ακύρωσης είναι 60 ημέρες. Εάν στην αρχή αυτής της περιόδου, ο αιτών διαμένει στο εξωτερικό, η περίοδος παρατείνεται κατά 30 ημέρες. Η προθεσμία ξεκινά από τη δημοσίευση, την κοινοποίηση ή τη γνώση της διοικητικής πράξης. Για τις ατομικές διοικητικές πράξεις, ανεξάρτητα εάν απαιτείται ειδοποίηση, η προθεσμία ξεκινά από την απόλυτη γνώση του θιγόμενου ατόμου.

Σε περίπτωση ενδικοφανούς προσφυγής, τρεις μήνες μετά την υποβολή της προσφυγής, τεκμαίροντας την απόρριψή της, μπορεί να ασκηθεί προσφυγή στη δικαιοσύνη.

1.7.2. Προσωρινά και ασφαλιστικά μέτρα, εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων

1) Πότε η προσφυγή κατά διοικητικής απόφασης έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα;

Η εκτέλεση μιας διοικητικής πράξης μπορεί να ανασταλεί εάν έχει υποβληθεί προσφυγή. Ωστόσο, η αναστολή είναι πιθανή και διατάσσεται από τη Διοίκηση ή το Δικαστήριο.

Κατά την αμφισβήτηση μιας διοικητικής απόφασης, η προσφυγή δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα για την προσβαλλόμενη απόφαση. Ωστόσο, μια ειδική αίτηση αναστολής πρέπει να υποβληθεί από κοινού με την κύρια αγωγή. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου ή ο πρόεδρος του ειδικού τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει το δικαίωμα να προχωρήσει αμέσως στην αναστολή με δική του ατομική πράξη.

2) Υπάρχει δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων κατά τη διάρκεια της διοικητικής προσφυγής από την αρχή ή την ανώτερη αρχή;

Ναι υπάρχει.

3) Υπάρχει δυνατότητα υποβολής αίτησης για ασφαλιστικά μέτρα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και υπό ποιες προϋποθέσεις; Υπάρχει προθεσμία για την υποβολή αυτής της αίτησης;

Σε περίπτωση που η προθεσμία ή η άσκηση προσφυγής δεν συνεπάγεται νομικά την αναστολή εκτέλεσης της ατομικής διοικητικής πράξης και, εάν δεν έχει χορηγηθεί αναστολή από την αρμόδια διοικητική αρχή στη συγκεκριμένη περίπτωση, η διοικητική πράξη, κατόπιν αιτήματος του προσώπου που υποβάλλει την προσφυγή, μπορεί να ανασταλεί εν όλω ή εν μέρει, με αιτιολογημένη απόφαση του δικαστηρίου. Το δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η προσφυγή είναι αρμόδιο να επιβάλει την αναστολή, εάν είναι αρμόδιο να εκδικάσει την κύρια δίκη. Η αίτηση αναστολής πρέπει να αναφέρει τους λόγους που αιτιολογούν την αναστολή. Η αίτηση πρέπει να κατατεθεί στη γραμματεία του δικαστηρίου και να συνοδεύεται από τρία (3) απλά αντίγραφα.

4) Πραγματοποιείται άμεση εκτέλεση διοικητικής απόφασης ανεξάρτητα από την ασκηθείσα προσφυγή; Υπό ποιες προϋποθέσεις;

Η εκτέλεση μιας διοικητικής πράξης μπορεί να ανασταλεί εάν έχει κατατεθεί προσφυγή. Ωστόσο, η αναστολή είναι πιθανή και διατάσσεται από τη Διοίκηση ή το δικαστήριο.

5) Η διοικητική απόφαση αναστέλλεται εάν προσβληθεί ενώπιον του δικαστηρίου κατά τη δικαστική φάση;

Τα προληπτικά μέτρα μπορούν επίσης να διαταχθούν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της κύριας δίκης.

Η πλειονότητα των περιβαλλοντικών υποθέσεων που έχουν συζητηθεί από τα αστικά δικαστήρια έχουν εκδικαστεί στο πλαίσιο των προσωρινών μέτρων. Η αδυναμία πλήρους αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας και το γεγονός ότι η αποζημίωση για αποκατάσταση ζημιών καλύπτει μόνο ιδιωτικά έννομα αγαθά, καθιστά τα ασφαλιστικά μέτρα το μόνο διαθέσιμο μέσο για την πρόληψη ή τουλάχιστον τον περιορισμό των περιβαλλοντικών ζημιών ή βαρών. Σύμφωνα με το άρθρο 682 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας «τα δικαστήρια, σε επείγουσες περιπτώσεις ή για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος, μπορούν να διατάζουν ασφαλιστικά μέτρα για την εξασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή τη ρύθμιση μιας κατάστασης και να τα μεταρρυθμίζουν ή να τα ανακαλούν».

Η ανάγκη για προσωρινά μέτρα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως προληπτική δικαστική προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε να αποτρέπεται μια μη αναστρέψιμη ζημία που θα μπορούσε να στερήσει την ουσία από την τελική δικαστική απόφαση.

6) Υπάρχει δυνατότητα τα εθνικά δικαστήρια να διατάζουν ασφαλιστικά μέτρα (υπό την προϋπόθεση χρηματικής κατάθεσης); Μπορεί να ασκηθεί χωριστή προσφυγή κατά αυτής της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων ή της χρηματικής κατάθεσης;

Τα αστικά δικαστήρια είναι αρμόδια να εκδικάζουν τα ασφαλιστικά μέτρα μόνο εάν είναι αρμόδια να εκδικάσουν την κύρια υπόθεση.

Κατά τη διάρκεια της ειδικής διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, τα δικαστήρια, σε επείγουσες περιπτώσεις ή για την πρόληψη επικείμενου κινδύνου, μπορεί να διατάζουν προσωρινά μέτρα για τη διασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή για τη ρύθμιση μιας κατάστασης και την αποκατάστασή του. Το δικαίωμα μπορεί να υπόκειται σε όρο ή προθεσμία. Η διαταγή μπορεί επίσης να διαταχθεί κατά τη διάρκεια της δίκης σχετικά με την κύρια υπόθεση.

Εάν τα προσωρινά μέτρα έχουν διαταχθεί πριν από την υποβολή της αξίωσης για την κύρια υπόθεση, ο αιτών υποβάλλει, εντός τριάντα ημερών από την απόφαση που διέταξε το προσωρινό μέτρο, την κύρια προσφυγή, εκτός εάν το δικαστήριο όρισε κατά την κρίση του μεγαλύτερη περίοδο για κατάθεση της αξίωσης. Εάν λήξει η προθεσμία, το προσωρινό μέτρο αίρεται αυτόματα, εκτός εάν ο αιτών εντός αυτής της περιόδου πέτυχε τη συνοπτική απόφαση.

Εάν γίνει αποδεκτή η αίτηση των ασφαλιστικών μέτρων, ο αντίπαλος μπορεί να ζητήσει την κατάργησή τους βάσει δεδομένων που δεν προσκομίζονται στο δικαστήριο. Εάν απορριφθεί, ο αιτών μπορεί να υποβάλει νέο αίτημα βάσει νέων πρόσθετων αποδεικτικών στοιχείων.

1.7.3. Έξοδα - Νομική συνδρομή - Δωρεάν συνδρομή, άλλοι μηχανισμοί οικονομικής συνδρομής

1) Πώς μπορεί κάποιος να υπολογίσει τα έξοδα κίνησης διαδικασίας - διοικητικά έξοδα, δικαστικά έξοδα, έξοδα προσφυγής ενώπιον της δικαιοσύνης, αμοιβές πραγματογνωμόνων, αμοιβές δικηγόρων, έξοδα άσκησης ένδικων μέσων, κ.λπ.

Ο νόμος 4194/2013 (ΦΕΚ 2013Α/27-9-2013) περιέχει στο παράρτημά του πίνακα με τις αμοιβές των δικηγόρων για εκπροσώπηση στα δικαστήρια. Το κόστος εξαρτάται από το επίπεδο της δικαιοσύνης.

Η υποβολή αίτησης ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας κοστίζει τουλάχιστον 331 ευρώ, ενώ η υποβολή αιτήματος αναστολής κοστίζει τουλάχιστον 150 ευρώ. Η υποβολή υπομνήματος πριν από τη δίκη κοστίζει 100 ευρώ, ενώ η κοινοποίηση κοστίζει 50 ευρώ για την περιοχή της Αττικής (150 ευρώ εκτός Αθηνών).

Για σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα, οι αποφάσεις λαμβάνονται από διάφορα υπουργεία. Αυτό σημαίνει ότι οι εμπλεκόμενοι, δηλ. το ενδιαφερόμενο κοινό, εταιρείες κ.λπ. είναι πολλοί και κατά συνέπεια οι κοινοποιήσεις είναι περισσότερες από μία.

Η εκπροσώπηση από δικηγόρο στο Συμβούλιο της Επικρατείας κοστίζει τουλάχιστον 500 ευρώ.

Το ελάχιστο κόστος ποικίλλει: Το ελάχιστο κόστος στα καλύτερης βαθμίδας δικαστήρια είναι περίπου 200 ευρώ, για το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο: 500 ευρώ. Η αμοιβή δικηγόρου εξαρτάται από την υπόθεση.

2) Έξοδα ασφαλιστικών μέτρων / προσωρινού μέτρου - απαιτείται κατάθεση;

Το κόστος των ασφαλιστικών μέτρων είναι περίπου 400 ευρώ. Η υποβολή αίτησης ασφαλιστικών μέτρων κοστίζει 50 ευρώ, ενώ η κοινοποίηση κοστίζει 50-70 ευρώ η καθεμία στην περιοχή της Αττικής. Εάν είναι εκτός πρωτεύουσας, κοστίζει περίπου 150 ευρώ.

3) Υπάρχει διαθέσιμη νομική συνδρομή για φυσικά πρόσωπα;

Υπάρχει ένας γενικός μηχανισμός νομικής βοήθειας και όχι κάποιος ειδικός για περιβαλλοντικά θέματα.

Σύμφωνα με το νόμο 3226/2004, όπως τροποποιήθηκε με το νόμο 4596/2019, οι δικαιούχοι νομικής βοήθειας είναι πολίτες χαμηλού εισοδήματος. Κάθε υπήκοος κράτους μέλους της ΕΕ μπορεί να υποβάλει αίτηση για νομική βοήθεια, καθώς και υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην ΕΕ. Πολίτες χαμηλού εισοδήματος, δικαιούχοι νομικής βοήθειας είναι εκείνοι, των οποίων το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν υπερβαίνει τα δύο τρίτα της ελάχιστης ετήσιας προσωπικής αμοιβής, που ορίζεται από την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας. Όταν κάποιος υποβάλλει αίτηση για νομική συνδρομή, πρέπει να υποβάλλει δικαιολογητικά που να δείχνουν την οικονομική του κατάσταση.

4) Υπάρχει διαθέσιμη νομική συνδρομή για ενώσεις, νομικά πρόσωπα, ΜΚΟ με ή χωρίς νομική προσωπικότητα; Εάν ναι, πώς υποβάλλεται αίτηση χορήγησης νομικής συνδρομής; Υπάρχει δυνατότητα παροχής δωρεάν συνδρομής;

Οι εταιρικοί φορείς δημοσίου συμφέροντος, οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και οι ομάδες προσώπων που έχουν το δικαίωμα να συμμετάσχουν σε δικαστικές διαδικασίες μπορούν επίσης να λάβουν νομική βοήθεια, εάν το κόστος της διαδικασίας καθιστά αδύνατη την επίτευξη των στόχων της ομάδας. Οι αιτήσεις νομικής βοήθειας υποβάλλονται στο αρμόδιο Πρωτοδικείο (ή σε ποινικές υποθέσεις στον Πρόεδρο του Δικαστηρίου ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση).

Δεν παρέχεται αμοιβή νομική συνδρομή από δικηγορικά γραφεία. Η μόνη περίπτωση αμοιβή εκπροσώπησης στο δικαστήριο παρέχεται από ορισμένες ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων για υποθέσεις που αφορούν μετανάστες και πρόσφυγες. Ούτε υπάρχουν νομικές κλινικές που ασχολούνται με περιβαλλοντικές υποθέσεις ούτε δημόσιες οργανώσεις περιβαλλοντικού δικαίου ή δικηγόροι δημοσίου συμφέροντος στην Ελλάδα.

5) Υπάρχουν διαθέσιμοι άλλοι μηχανισμοί οικονομικής συνδρομής για τη χορήγηση οικονομικής συνδρομής;

Δεν υπάρχουν ειδικός μηχανισμός νομικής βοήθειας σε περιβαλλοντικά θέματα. Ισχύουν τα γενικά κριτήρια.

Η νομική βοήθεια παρέχεται κατόπιν αιτήματος του δικαιούχου. Η αίτηση αναφέρει συνοπτικά το αντικείμενο της δίκης ή της πράξης και τα δεδομένα που πιστοποιούν τους λόγους συνδρομής.

Η αίτηση συνοδεύεται από τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία οικονομικής κατάστασης, (άρθρο 2 ν. 3226/2014, αντίγραφο φορολογικής δήλωσης ή βεβαίωση του εφόρου ότι δεν υποχρεούται σε υποβολή δήλωσης, αντίγραφο δήλωσης περιουσιακής κατάστασης, εκκαθαριστικού σημειώματος, Α.Φ.Μ, βεβαιώσεις υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, ένορκες βεβαιώσεις και βεβαίωση της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1 κατοικίας ή διαμονής, εάν είναι πολίτης τρίτου κράτους, π.χ. λογαριασμός ΔΕΗ).

Η αίτηση και τα δικαιολογητικά πρέπει να υποβληθούν τουλάχιστον δεκαπέντε ημέρες πριν από τη δίκη ή την πράξη για την οποία ζητείται νομική βοήθεια. Η προθεσμία μπορεί να συντομευτεί σε επόμενες κλητεύσεις. Η διαδικασία είναι δωρεάν και δεν είναι υποχρεωτική εκπροσώπηση από δικηγόρο.

6) Ισχύει η αρχή «ο ηττηθείς πληρώνει»; Πώς εφαρμόζεται από τα δικαστήρια; Υπάρχουν εξαιρέσεις;

Η αρχή *ο ηττημένος πληρώνει* υπερισχύει και εφαρμόζεται από τα δικαστήρια. Το νόημα είναι ότι ο ηττημένος πληρώνει όλα τα έξοδα του δικαστηρίου.

7) Μπορεί το δικαστήριο να χορηγήσει εξαίρεση από τα διαδικαστικά έξοδα, τις δαπάνες, τα τέλη κατάθεσης, τον προσδιορισμό των δικαστικών εξόδων κ.λπ.; Υπάρχουν άλλα εθνικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με το εν λόγω θέμα;

Δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις σχετικά με τέτοιες εξαιρέσεις από διαδικαστικές δαπάνες.

1.7.4. Πρόσβαση σε πληροφορίες στο πλαίσιο της πρόσβασης στη δικαιοσύνη - διατάξεις που σχετίζονται με την οδηγία 2003/4/ΕΚ

1) Πού υπάρχουν διαθέσιμοι οι εθνικοί κανόνες για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα; Υπάρχουν άλλες μορφές δομημένης διάδοσης;

Το ελληνικό δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άρχους. Οι άνθρωποι είναι αρκετά ευαισθητοποιημένοι αν και οι πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη είναι βασικές και δεν παρέχονται με ενεργό τρόπο.

Υπάρχει ο επίσημος ιστότοπος του Υπουργείου Περιβάλλοντος, ο οποίος παρέχει σχετικές πληροφορίες και περιλαμβάνει επίσης υπερσυνδέσμους άλλων σχετικών ιστότοπων ([🌐 YΠΕΝ Αρχική](https://ypen.gov.gr/perivallon/geniki-grammateia-fysikou-periva/) & [🌐 https://ypen.gov.gr/perivallon/geniki-grammateia-fysikou-periva/](https://ypen.gov.gr/perivallon/geniki-grammateia-fysikou-periva/)). Παρέχει ως επί το πλείστον γενικές πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης του Άρχους στην Ελλάδα. Πρόσθετες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένης της νομολογίας, μπορούν να αναζητηθούν στον ιστότοπο του [🌐 Συμβουλίου της Επικρατείας](https://www.gov.gr/).

Από το 2009, οι πολίτες μπορούν να ενημερώνονται για τις νομοθετικές πρωτοβουλίες των Υπουργείων –συμπεριλαμβανομένου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας– και μπορούν να συμμετέχουν σε δημόσιες διαβουλεύσεις μέσω της ιστοσελίδας «[🌐 Άνοικτη Διακυβέρνηση](https://www.gov.gr/)».

Προκειμένου να διασφαλιστεί η διάδοση των πληροφοριών και να εμπλακούν όλοι οι πολίτες και τα ενδιαφερόμενα μέρη στον μηχανισμό λήψης αποφάσεων, δημιουργήθηκε ένας ιστότοπος, ο οποίος δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής στη διαβούλευση των σχεδίων νόμων, των υπουργικών αποφάσεων κ.λπ.

Το [Opengov.gr](https://www.opengov.gr/) (Διανεία) έχει σχεδιαστεί για να εξυπηρετεί τις αρχές της διαφάνειας, της διαβούλευσης, της συνεργασίας και της υπευθυνότητας. Από τον Οκτώβριο του 2009 σχεδόν κάθε νομοσχέδιο, ή ακόμη και πολιτική πρωτοβουλία της κυβέρνησης, δημοσιεύεται στο [opengov.gr](https://www.opengov.gr/), ανοιχτό σε δημόσια διαβούλευση.

Ο νόμος 4727/2020 (ΦΕΚ 184Α/23.09.2020) σχετικά με την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, που ενσωματώνει τις οδηγίες 2016/2102 και 2019/1024 και την Ηλεκτρονική Επικοινωνία, που ενσωματώνει την οδηγία 2018/1972, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, αποσκοπεί στην κατάρτιση ενός νομοθετικού κειμένου για τη ρύθμιση ζητημάτων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο δημόσιο τομέα, εξαλείφοντας τα ρυθμιστικά εμπόδια για την αποτελεσματική και απομακρυσμένη πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες και πληροφορίες, καθώς και για την επίτευξη εμπιστοσύνης και διαφάνειας με την επέκταση των ψηφιακών εφαρμογών.

2) Κατά τη διάρκεια διαφορετικών περιβαλλοντικών διαδικασιών, πώς παρέχονται αυτές οι πληροφορίες; Από ποιον θα πρέπει να ζητά πληροφορίες ο απών;

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της κοινής υπουργικής απόφασης 11764/653/2006 (ΦΕΚ 327Β/17-3-2006): Πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/4/ΕΚ, οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει το δικαίωμα, μετά από γραπτή αίτησή του, στις δημόσιες αρχές να λάβει πληροφορίες ή / και να ζητήσει πληροφορίες για το περιβάλλον χωρίς να επικαλεστεί έννομο συμφέρον. Η αρχή στην οποία υποβάλλεται η αίτηση παρέχει στον αιτούντα αριθμό πρωτοκόλλου και αναφέρει την προθεσμία εντός της οποίας υποχρεούται να παρέχει τις πληροφορίες, καθώς και τη δυνατότητα προσφυγής, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 της απόφασης.

3) Ποιοι είναι οι τομεακοί κανόνες (εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων), ΟΠΕΡ / οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές σχετικά με τα σχέδια και τα προγράμματα κ.λπ.;

Το άρθρο 24 του Συντάγματος υπογραμμίζει ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων. Αυτό σημαίνει ότι οι πολίτες ή μια ομάδα ανθρώπων έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν ενώπιον της διοίκησης ή των δικαστηρίων με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά τα σχέδια και τα προγράμματα (Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων-ΕΠΕ, Ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος-ΙΡΡC/βιομηχανικές εκπομπές ΙΕΔ, Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση-ΣΠΕ κ.λπ.), οι αρμόδιες περιβαλλοντικές αρχές παρέχουν στο ενδιαφερόμενο κοινό έγκαιρες πληροφορίες και τη δυνατότητα συμμετοχής στις σχετικές διαδικασίες.

Η απόφαση έγκρισης ή μη της ΣΠΕ δημοσιοποιείται κατά τρόπο σύμφωνο με τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 9 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) προς ενημέρωση του κοινού (άρθρο 7 παρ. 11 της ΚΥΑ 107017/2006 (ΦΕΚ 1225Β) για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για σχέδια και προγράμματα που τροποποιήθηκαν με τους Ν. 3894/10 και την ΚΥΑ 40238 / 17 (ΦΕΚ 3759Β) για τη μεταφορά της οδηγίας 2001/42/ΕΚ). Μεταξύ των αιτιολογικών σκέψεων της ΣΠΕ, αναφέρεται η ΚΥΑ 11764/653/2006 σχετικά με την πρόσβαση του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2003/4.

Όσον αφορά στην ΕΠΕ, σύμφωνα με το άρθρο 8 του πρόσφατου νόμου 4685/2020, από την 1η Ιανουαρίου 2021, όλα τα έγγραφα που σχετίζονται με την έκδοση, Ανανέωση ή τροποποίηση της Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) και των Προτύπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων (ΠΠΔ), συμπεριλαμβανομένων αιτήσεων, μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), γνωμοδοτήσεων φορέων διαχείρισης, σχεδίων ΑΕΠΟ, καθώς και κάθε σχετική αλληλογραφία, διαχέονται αποκλειστικά μέσω του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ). Η δημόσια διαβούλευση, όπου απαιτείται, πραγματοποιείται μέσω του Μητρώου.

Επιπλέον, η ΚΥΑ 1649/45/14 (ΦΕΚ 45Β/15-1-2014) καθορίζει τους τρόπους ενημέρωσης του κοινού και συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων της κατηγορίας Α της Υπουργικής Απόφασης 1958/2012, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 19 παρ. 9 του Ν. 4014/2011 για την περιβαλλοντική αδειοδότηση.

Όσον αφορά στις βιομηχανικές εκπομπές (ΙΕΔ), η διαδικασία και ο τρόπος πληροφόρησης και συμμετοχής του κοινού ορίζονται στις παραγράφους 2,3,5,7 και 8 του άρθρου 19 και στο άρθρο 19α του Ν. 4014/2011.

4) Είναι υποχρεωτικό να παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στη διοικητική απόφαση και στη δικαστική απόφαση;

Μια διοικητική πράξη μπορεί να αναφέρει εάν είναι δυνατή η προσφυγή. Η απόρριψη αιτήματος παροχής πληροφοριών πρέπει να αιτιολογείται δεόντως, αλλά δεν είναι υποχρεωτικό να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες προσφυγές.

Σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η ατομική διοικητική πράξη αναφέρει εάν είναι δυνατή μια ειδική διοικητική ή ενδικοφανής προσφυγή, την αρμόδια αρχή και τις προθεσμίες, καθώς και τις συνέπειες της παράλειψης άσκησης τους. Η παράλειψη αναφοράς των ισχυουσών διατάξεων δεν οδηγεί σε ακυρότητα της πράξης.

Το καθήκον ενημέρωσης προκύπτει μόνο όταν πρόκειται για διοικητικές πράξεις που αμφισβητούνται από ενδικοφανή προσφυγή και όχι από άλλους τύπους διοικητικών προσφυγών. Η απόφαση 2892/1993 του Συμβουλίου της Επικρατείας (Ολομέλεια) ήταν μια τομή στο ζήτημα της υποχρέωσης της δημόσιας διοίκησης να ενημερώνει σχετικά με τη δυνατότητα και τους όρους άσκησης προσφυγής.

5) Παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σε αλλοδαπούς συμμετέχοντες; Ποιοι είναι οι κανόνες που εφαρμόζονται;

Η ελληνική είναι η επίσημη γλώσσα. Δεν επιτρέπονται άλλες γλώσσες στις δικαστικές διαδικασίες. Οι αλλοδαποί πρέπει να έχουν μεταφραστή που δεν πληρώνεται από το κράτος, εκτός εάν ο κατηγορούμενος δικαιούται νομικής βοήθειας. Υπάρχει μια ακόμη περίπτωση όπου ο μεταφραστής πληρώνεται από το κράτος: όταν το δικαστήριο διορίζει αυτεπαγγέλτως μεταφραστή.

Εάν ένας μάρτυρας, πραγματογνώμονας ή κάποιος από τους συμμετέχοντες ή οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους ή ο κατηγορούμενος δεν μιλά την ελληνική γλώσσα, προσλαμβάνεται διερμηνέας. Οι διερμηνείς διορίζονται από τον δικαστή ή από τον Πρόεδρο του δικαστηρίου.

1.8. Ειδικοί δικονομικοί κανόνες

1.8.1. Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) - διατάξεις που σχετίζονται με την οδηγία 2003/35/ΕΚ

Ειδικοί ανά χώρα κανόνες για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) που σχετίζονται με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη

1) Κανόνες για τη νομιμοποίηση και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη όσον αφορά τον έλεγχο (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Τα δικαστήρια μπορούν να επανεξετάσουν τις αποφάσεις αρχικού ελέγχου/διαλογής (screening), αλλά αυτές οι αποφάσεις δεν μπορούν να ακυρωθούν επειδή δεν είναι εκτελεστές διοικητικές πράξεις. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο ακυρώνει μόνο τις εκτελεστές διοικητικές πράξεις στις οποίες βασίζονται οι αποφάσεις της ΕΠΕ (δηλαδή υπουργικές αποφάσεις κ.λπ.). Δεν υπάρχουν ειδικοί δικονομικοί κανόνες και κανόνες πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες. Η ίδια διαδικασία ισχύει για τις τελικές αποφάσεις. Τα δικαστήρια δεν εξετάζουν τις τεχνικές εκτιμήσεις της διοίκησης. Ωστόσο, τα δικαστήρια μπορούν να ελέγξουν τις ελλείψεις των ΕΠΕ ή εάν οι αποφάσεις των ΕΠΕ είναι αντίθετες με το νόμο.

2) Κανόνες για τη νομιμοποίηση όσον αφορά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Το ίδιο ισχύει και αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής (scoring). Τα δικαστήρια μπορούν να αναθεωρήσουν τις σχετικές αποφάσεις, αλλά αυτές οι αποφάσεις δεν μπορούν να ακυρωθούν, επειδή αυτές οι πράξεις δεν είναι εκτελεστές διοικητικές πράξεις. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο ακυρώνει μόνο τις εκτελεστές διοικητικές πράξεις στις οποίες βασίζονται οι αποφάσεις της ΕΠΕ (δηλαδή υπουργικές αποφάσεις κ.λπ.). Δεν υπάρχουν ειδικοί δικονομικοί κανόνες και κανόνες πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

3) Σε ποιο/-α στάδιο/-α μπορεί το κοινό να ασκήσει προσφυγή κατά των διοικητικών αποφάσεων για περιβαλλοντικά έργα; Υπάρχει προθεσμία για την άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων;

Το κοινό μπορεί να αμφισβητήσει τις διοικητικές αποφάσεις για λόγους νομιμότητας ή για ουσιαστικούς λόγους, που προβλέπονται από το νόμο. Η προθεσμία είναι συνήθως εξήντα (60) ημέρες από τη γνώση της πράξης.

4) Είναι δυνατή η προσφυγή κατά της τελικής έγκρισης; Υπό ποιες προϋποθέσεις, εάν κάποιος είναι ιδιώτης, ΜΚΟ ή αλλοδαπή ΜΚΟ;

Η ίδια διαδικασία ισχύει για την τελική έγκριση. Τα δικαστήρια δεν εξετάζουν τις τεχνικές εκτιμήσεις της διοίκησης. Ωστόσο, τα δικαστήρια μπορούν να ελέγξουν τις ελλείψεις των ΕΠΕ ή εάν οι αποφάσεις των ΕΠΕ είναι αντίθετες με το νόμο. Οι πολίτες ή οι ΜΚΟ μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στη δικαστική διαδικασία.

5) Πεδίο δικαστικού ελέγχου – έλεγχος της νομιμότητας ως προς την ουσία / τη διαδικασία. Μπορεί το δικαστήριο να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως;

Τα δικαστήρια μπορούν να ελέγξουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα. Δεν υπάρχουν ειδικοί κανόνες, εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις. Μόνο ο εισαγγελέας μπορεί να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως σε περίπτωση περιβαλλοντικού εγκλήματος. Τα ελληνικά δικαστήρια ενεργούν κατόπιν προσφυγής, δεν δρουν αυτεπαγγέλτως.

Το δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως να διατάξει την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων που επιτρέπονται από το νόμο, ακόμη και αν δεν έχουν προσκομιστεί από κάποιο διάδικο (άρθρο 344 ΚΠολΔ). Μετά τη συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων, το δικαστήριο αποφασίζει για την ουσία της υπόθεσης, εκτός εάν διαπιστώσει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία ήταν ανεπαρκή, οπότε μπορεί να διατάξει νέα πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία. Εάν το δικαστήριο διαπιστώσει ότι τα υπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία είναι επαρκή ή εάν ο διάδικος δεν κατάφερε να τα υποβάλει εντός της νόμιμης προθεσμίας, το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει την αίτηση περί αποδείξεων του διαδίκου.

Το δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως να διατάξει την εξέταση μαρτύρων (άρθρο 179 Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας ΚΔΔ).

Το δικαστήριο μπορεί, σε κάθε περίπτωση, να εκτιμήσει τις περιστάσεις και να απαλλάξει τον ηττηθέντα διάδικο εν όλω ή εν μέρει από τα έξοδα (άρθρο 275 ΚΔΔ).

6) Σε ποιο στάδιο είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων;

Οι περιβαλλοντικές αποφάσεις ελέγχονται συνήθως κατά τη διοικητική διαδικασία ή με τα υπάρχοντα ένδικα μέσα κατά διοικητικών αποφάσεων. Το κοινό μπορεί να ζητήσει τον έλεγχο των διοικητικών αποφάσεων είτε για λόγους νομιμότητας ή για ουσιαστικούς λόγους, που προβλέπονται από το νόμο. Η προθεσμία είναι συνήθως εξήντα (60) ημέρες από τη γνώση της πράξης.

7) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Δεν υπάρχουν προϋποθέσεις για τις ΕΠΕ.

8) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ., εξαιρουμένης της απαίτησης που καθορίζεται στο σημείο 12;

Η συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ικανότητα διαδίκου ενώπιον των δικαστηρίων. Οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στη δικαστική διαδικασία ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη φάση της διαβούλευσης ή όχι.

9) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική έννομη τάξη;

Το άρθρο 4 παράγραφος 1 του Ελληνικού Συντάγματος υπογραμμίζει ότι οι Έλληνες πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, θεσπίζοντας την αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ των μερών. Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, το οποίο επικυρώθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 53/1974, το οποίο ενισχύθηκε από το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 14 παράγραφος 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε με το Ν. 2467/1997, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που έχει ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος.

10) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Οι κυρώσεις κατά διοικητικών οργάνων για μη έγκαιρη απάντηση εφαρμόζονται σύμφωνα με τον Κώδικα Δημόσιων Υπαλλήλων (Ν. 3528/2007). Όσον αφορά στις δικαστικές διαδικασίες για περιβαλλοντικές υποθέσεις, τόσο για το δικαστήριο όσο και για τους διαδίκους, δεν προβλέπονται προθεσμίες από το νόμο.

11) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σ' αυτόν τον τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Ασφαλιστικά μέτρα ισχύουν και για τις διαδικασίες των ΕΠΕ χωρίς ειδικούς κανόνες. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

1.8.2. Ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης (ΟΠΕΡ) / οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές - διατάξεις που σχετίζονται με την οδηγία 2003/35 /ΕΚ

1) Ειδικοί ανά χώρα κανόνες για την οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές που σχετίζονται με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες.

2) Κανόνες για τη νομιμοποίηση, σε ποια στάδια είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων (εάν πρόκειται για ΜΚΟ, αλλοδαπή ΜΚΟ, πολίτη); Είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά της οριστικής απόφασης;

Οι πολίτες ή οι ΜΚΟ μπορούν να ζητήσουν τον έλεγχο των διοικητικών αποφάσεων για λόγους νομιμότητας ή για ουσιαστικούς λόγους, που προβλέπονται από το νόμο. Η προθεσμία είναι συνήθως εξήντα (60) ημέρες από τη γνώση της πράξης. Η ίδια διαδικασία ισχύει για την τελική έγκριση. Τα δικαστήρια δεν εξετάζουν τις τεχνικές εκτιμήσεις της διοίκησης. Ωστόσο, τα δικαστήρια μπορούν να ελέγξουν τις ελλείψεις ή εάν οι σχετικές αποφάσεις των IPPC / IED είναι αντίθετες με το νόμο. Οι πολίτες ή οι ΜΚΟ μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στη δικαστική διαδικασία.

3) Κανόνες για τη νομιμοποίηση και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη όσον αφορά τον έλεγχο (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Τα δικαστήρια μπορούν να αναθεωρήσουν τις τελικές αποφάσεις ή αδειοδοτήσεις IPPC / IED, αλλά οι αποφάσεις σχετικά με το *screening* δεν μπορούν να ακυρωθούν, επειδή αυτές οι πράξεις δεν είναι εκτελεστές διοικητικές πράξεις. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο ακυρώνει μόνο τις εκτελεστές διοικητικές πράξεις στις οποίες βασίζονται οι τελικές αποφάσεις ή αδειοδοτήσεις των IPPC / IED (για παράδειγμα υπουργικές αποφάσεις κ.λπ.).

Τα δικαστήρια μπορούν επίσης να ελέγχουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα των αποφάσεων IPPC / IED σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις.

4) Κανόνες για τη νομιμοποίηση όσον αφορά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Τα δικαστήρια μπορούν να αναθεωρήσουν τις τελικές αποφάσεις ή αδειοδοτήσεις IPPC / IED, αλλά οι αποφάσεις σχετικά με το *scoping* δεν μπορούν να ακυρωθούν, επειδή αυτές οι πράξεις δεν είναι εκτελεστές διοικητικές πράξεις. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο ακυρώνει μόνο τις εκτελεστές διοικητικές πράξεις στις οποίες βασίζονται οι τελικές αποφάσεις ή αδειοδοτήσεις των IPPC / IED (για παράδειγμα υπουργικές αποφάσεις κ.λπ.).

Τα δικαστήρια μπορούν επίσης να ελέγχουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα των αποφάσεων IPPC / IED σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις.

5) Σε ποιο/-α στάδιο/-α μπορεί το κοινό να ασκήσει προσφυγή κατά των διοικητικών αποφάσεων για περιβαλλοντικά έργα; Υπάρχει προθεσμία για την άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων;

Το κοινό μπορεί να ζητήσει τον έλεγχο των διοικητικών αποφάσεων (άδειες) για λόγους νομιμότητας ή ουσιαστικούς λόγους, που προβλέπονται από το νόμο. Η προθεσμία είναι συνήθως εξήντα (60) ημέρες από τη γνώση της πράξης.

6) Μπορεί το κοινό να ασκήσει προσφυγή κατά της τελικής έγκρισης;

Ναι, το κοινό μπορεί να ζητήσει τον έλεγχο της τελικής έγκρισης. Ισχύουν οι ίδιοι κανόνες.

7) Πεδίο δικαστικού ελέγχου – έλεγχος της νομιμότητας ως προς την ουσία / τη διαδικασία. Μπορεί το δικαστήριο να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως; Υπάρχει δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων;

Τα δικαστήρια ελέγχουν τη νομιμότητα των διοικητικών αποφάσεων. Τα δικαστήρια δεν μπορούν να ελέγξουν πέρα από τη διοικητική απόφαση και να επανεξετάσουν τα τεχνικά ευρήματα της διοίκησης. Μόνο ο εισαγγελέας μπορεί να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως σε περίπτωση ποινικού αδικήματος που σχετίζεται με περιβαλλοντική ζημία, αφού μπορεί να το κάνει και για οποιοδήποτε άλλο μη περιβαλλοντικό αδίκημα.

8) Σε ποιο στάδιο είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής;

Μόνο οι τελικές περιβαλλοντικές αποφάσεις μπορούν να αμφισβητηθούν.

9) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Δεν αποτελεί προϋπόθεση η εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής επανεξέτασης, εκτός εάν προβλέπεται ενδικοφανής προσφυγή.

10) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Η συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ικανότητα διαδίκου ενώπιον των δικαστηρίων. Οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στη δικαστική διαδικασία ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη φάση της διαβούλευσης ή όχι.

11) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική δικαιοσύνη;

Το άρθρο 4 παράγραφος 1 του Ελληνικού Συντάγματος υπογραμμίζει ότι οι Έλληνες πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, θεσπίζοντας την αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ των μερών. Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, το οποίο επικυρώθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 53/1974, το οποίο ενισχύθηκε από το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 14 παράγραφος 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε με το Ν. 2467/1997, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που έχει ενσωματωθεί στον ελληνικό νόμο, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος.

12) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Οι κυρώσεις κατά διοικητικών οργάνων για μη έγκαιρη απάντηση εφαρμόζονται σύμφωνα με τον Κώδικα Δημόσιων Υπαλλήλων (Νόμος 3528/2007). Όσον αφορά στις δικαστικές διαδικασίες για περιβαλλοντικές υποθέσεις, δεν προβλέπονται προθεσμίες από το νόμο τόσο για το δικαστήριο όσο και για τους διαδίκους.

13) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σ' αυτόν τον τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Ασφαλιστικά μέτρα είναι επίσης διαθέσιμα στις διαδικασίες IPPC / IED. Δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις.

14) Παρέχονται πληροφορίες στο κοινό σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη με δομημένο και προσβάσιμο τρόπο;

Το ελληνικό δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους. Οι άνθρωποι είναι αρκετά ευαισθητοποιημένοι, αν και η πληροφόρηση σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη δεν είναι αρκετή και δεν παρέχεται με συστηματικό τρόπο.

Υπάρχει ο επίσημος ιστότοπος του [ΕΥ. Υπουργείου Περιβάλλοντος](#), αλλά δεν παρέχει αρκετές πληροφορίες.

1.8.3. Περιβαλλοντική ευθύνη[1]

Ειδικοί ανά χώρα νομικοί κανόνες σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη, άρθρα 12 και 13

1) Ποιες απαιτήσεις πρέπει να πληρούνται προκειμένου φυσικά ή νομικά πρόσωπα (συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών ΜΚΟ) να ζητούν τον έλεγχο της απόφασης της αρμόδιας αρχής σχετικά με περιβαλλοντική αποκατάσταση από δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 1 της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ);

Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 1 του Προεδρικού Διατάγματος 148/09, το οποίο ενσωμάτωσε την Οδηγία περί Περιβαλλοντικής Ευθύνης (Ο.Π.Ε.) της ΕΕ, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που (α) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεαστεί από περιβαλλοντικές ζημίες ή (β) έχει έννομο συμφέρον από τη λήψη απόφασης για περιβαλλοντική ζημία, δικαιούται να υποβάλει γραπτώς στον αρμόδιο τομέα της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (Ε.Υ.Ε.Π.) τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία που έχουν υποπέσει στην αντίληψή του, καθώς και να καλέσει την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση βάσει αυτού του διατάγματος.

Το άρθρο 13 διασφαλίζει ότι τα πρόσωπα της παρ. 1 - που έχουν έννομο συμφέρον - μπορεί να έχουν πρόσβαση σε δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο ελεγκτικό σώμα, τόσο όσον αφορά στη διαδικασία όσο και στην ουσία της νομιμότητας των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής. Δεν υπάρχουν ειδικές προϋποθέσεις. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

2) Ποια είναι η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής;

Δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες. Ο ενδιαφερόμενος μπορεί να προσβάλλει τη διοικητική απόφαση ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων εντός εξήντα (60) ημερών.

3) Υπάρχουν απαιτήσεις για παρατηρήσεις που πρέπει να συνοδεύουν το αίτημα για ανάληψη δράσης σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 2 της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ) και, εάν ναι, ποιες;

Η αίτηση για ανάληψη δράσης συνοδεύεται από σχετικές πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία επαρκή για την τεκμηρίωση των ισχυρισμών που υποβάλλονται για περιβαλλοντική ζημία (άρθρο 13 παρ. 2 του Π.Δ. 148/09).

4) Υπάρχουν ειδικές απαιτήσεις σχετικά με την «ευλογοφάνεια» ώστε να αποδειχτεί ότι επήλθε περιβαλλοντική ζημία και, εάν ναι, ποιες;

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Ωστόσο, οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος εξετάζουν το αίτημα για δράση και τις συνοδευτικές πληροφορίες και εάν διαπιστώσουν ότι η περιβαλλοντική ζημία αποδεικνύεται επαρκώς, με απόφαση του Γενικού Επιθεωρητή Περιβάλλοντος γίνεται αποδεκτή η σχετική αίτηση για δράση και ο φορέας καθίσταται υπεύθυνος για περιβαλλοντική ζημία. Η απόφαση αυτή διαβιβάζεται αμέσως στην αρμόδια αρχή για δράση πρόληψης και/ή αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Π.Δ. Σε περίπτωση που η περιβαλλοντική ζημία δεν αποδειχθεί επαρκώς, η απόφαση του Γενικού Επιθεωρητή Περιβάλλοντος να απορρίψει το σχετικό αίτημα για δράση πρέπει να αιτιολογηθεί. Η απόφαση αυτή κοινοποιείται αμέσως στην αρμόδια αρχή (άρθρο 13 παρ. 5 του Π.Δ. 148/09).

5) Υπάρχει συγκεκριμένος απαιτούμενος τρόπος και/ή καθορισμένες προθεσμίες όσον αφορά την κοινοποίηση της απόφασης από την αρμόδια αρχή στα οικεία φυσικά ή νομικά πρόσωπα (συμπεριλαμβανομένων των οικείων περιβαλλοντικών ΜΚΟ); Εάν ναι, προσδιορίστε

Το προεδρικό διάταγμα 148/09 για την Ο.Π.Ε. ορίζει την έννοια του *εύλογου χρόνου* όσον αφορά στην κοινοποίηση της απόφασης αποδοχής ή απόρριψης δράσης σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία (άρθρο 13 παρ. 6 Π.Δ. 148/09). Η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (Ε.Υ.Ε.Π.) ενημερώνει, εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παρ. 1, σχετικά με την απόφαση αποδοχής ή απόρριψης της αίτησής τους για δράση.

6) Το κράτος μέλος εφαρμόζει παράταση του δικαιώματος υποβολής αιτήματος για ανάληψη δράσης από αρμόδια αρχή για περιβαλλοντική ζημία σε περιπτώσεις επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας;

Σε περίπτωση επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, η αρμόδια αρχή μπορεί ανά πάσα στιγμή να λάβει τα ίδια προληπτικά μέτρα και σε περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης δεν μπορεί να ταυτοποιηθεί ή δεν απαιτείται να το πράξει σύμφωνα με το άρθρο 11 (παρ. 4 και 5-Άμυνα) του διατάγματος, επιβαρύνεται με τα σχετικά έξοδα ή μπορεί να εξουσιοδοτήσει τρίτα μέρη ή να απαιτήσει από τρίτα μέρη να λάβουν αυτά τα προληπτικά μέτρα (άρθρο 8 παρ. 3 του Π.Δ. 148/09).

Σε περίπτωση ιδιαίτερης σοβαρότητας ή έκτακτης ανάγκης, το Υπουργείο Περιβάλλοντος μπορεί να συντονίσει τη δράση των αρμόδιων αρχών και φορέων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο ή να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα σε συνεργασία με αυτούς στο πλαίσιο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος, για την αποτροπή ανεπανόρθωτων περιβαλλοντικών ζημιών και την προστασία της ανθρώπινης ζωής (άρθρο 6 παράγραφος 1).

7) Ποιες είναι οι αρμόδιες αρχές που έχει ορίσει το κράτος μέλος;

Η Οδηγία για την Περιβαλλοντική Ευθύνη μεταφέρθηκε στην Ελληνική νομοθεσία με το Προεδρικό Διάταγμα 148/2009. Οι αρμόδιες αρχές που ορίστηκαν σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο είναι:

σε εθνικό επίπεδο: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - Γραφείο Συντονισμού για την Οδηγία Περιβαλλοντικής Ευθύνης σε περιπτώσεις εθνικής σημασίας, εξαιρετικά ιδιαίτερης σημασίας ή υποθέσεων μεταξύ περιφερειών.

σε περιφερειακό επίπεδο: Αποκεντρωμένες διοικήσεις - Επιτροπές Ο.Π.Ε.: για υποθέσεις που εμπíπτουν στην εδαφική τους αρμοδιότητα (έχουν συσταθεί 13 περιφερειακές επιτροπές).

8) Τα κράτη μέλη απαιτούν την εξάντληση της διαδικασίας διοικητικής προσφυγής πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων;

Όχι, δεν είναι απαραίτητο.

1.8.4. Διασυνοριακοί κανόνες για τις διαδικασίες σε περιβαλλοντικές υποθέσεις

1) Υπάρχουν κανόνες σχετικά με την εμπλοκή άλλων χωρών; Σε ποιο στάδιο της διαδικασίας υπάρχει δυνατότητα προσφυγής κατά αποφάσεων για περιβαλλοντικά θέματα;

Η Ελλάδα λειτουργεί βάσει ενός μονιστικού νομικού συστήματος βάσει του οποίου οι διεθνείς συμφωνίες δεν χρειάζεται να μεταφραστούν στο εσωτερικό δικαιο, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος, η κύρωση των διεθνών συμφωνιών τις καθιστά άμεσα εφαρμόσιμες. Η Ελλάδα έχει επικυρώσει τις περισσότερες διεθνείς συνθήκες σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και εφαρμόζει τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία του περιβάλλοντος. Δεδομένου ότι οι χώρες έχουν υπογράψει τις σχετικές συνθήκες, ισχύουν οι γενικά αποδεκτοί κανόνες του διεθνούς δικαίου. Διαφορετικά, το ενδιαφερόμενο μέρος θα πρέπει να αμφισβητήσει την τελική απόφαση στη ρυπογόνα χώρα.

2) Η έννοια του ενδιαφερόμενου κοινού;

Όσον αφορά στην έννοια του *ενδιαφερόμενου κοινού*, εφαρμόζονται οι γενικά αποδεκτοί κανόνες του διεθνούς δικαίου. Ως ενδιαφερόμενο κοινό νοείται το κοινό που επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεαστεί ή ενδιαφέρεται για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος και πληρούν τους όρους που θέτει η εθνική νομοθεσία θεωρούνται ότι έχουν συμφέρον.

3) Οι ΜΚΟ της επηρεαζόμενης χώρας έχουν νομιμοποίηση; Πότε και ενώπιον ποιου δικαστηρίου θα πρέπει να ασκούν τις προσφυγές τους; Τι είδους διαδικαστική συνδρομή δικαιούνται να λάβουν (νομική συνδρομή, αίτηση για ασφαλιστικά μέτρα, προσωρινά μέτρα, δωρεάν συνδρομή);

4) Οι ιδιώτες της επηρεαζόμενης χώρας έχουν νομιμοποίηση; Τι είδους διαδικαστική συνδρομή δικαιούνται να λάβουν (νομική συνδρομή, αίτηση για ασφαλιστικά μέτρα, προσωρινά μέτρα, δωρεάν συνδρομή);

(3,4) Έλληνες και αλλοδαποί υπάγονται στη δικαιοδοσία των ελληνικών αστικών δικαστηρίων, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει δικαιοδοσία ελληνικού δικαστηρίου (άρθρο 3 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Σε μια δίκη που διεξάγεται στην Ελλάδα, το νομικό καθεστώς ενός αλλοδαπού προσώπου κρίνεται σύμφωνα με το δικαίωμα της εθνικότητάς του και της αλλοδαπής εταιρείας σύμφωνα με το δικαίωμα της χώρας όπου εδρεύει. Αν αφορά μια ένωση χωρίς νομική προσωπικότητα, εφαρμόζεται το άρθρο 62 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΚΠολΔ). Σύμφωνα με το άρθρο 62 ΚΠολΔ, ενώσεις προσώπων, που επιδιώκουν έναν σκοπό χωρίς να είναι σύλλογοι, και εταιρείες χωρίς νομική προσωπικότητα μπορούν να είναι διάδικοι. Στις περιβαλλοντικές περιπτώσεις, δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις. Ισχύουν οι διεθνείς συμβάσεις και συνθήκες. Το αίτημα ασφαλιστικών μέτρων ακολουθεί τους γενικούς κανόνες. Σύμφωνα με το άρθρο 276α του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, κατόπιν αιτήματος διαδίκου που πληροί τα κριτήρια του άρθρου 276 παρ.1, το κατά την παράγραφο 5 του άρθρου 276 αρμόδιο όργανο διορίζει είτε με την περί απαλλαγής πράξη του είτε με άλλη αυτοτελή πράξη, έναν δικηγόρο, έναν συμβολαιογράφο και έναν δικαστικό επιμελητή με την εντολή να συνδράμουν τον άπορο διάδικο και να του παρέχουν την απαιτούμενη βοήθεια κατά την εκτέλεση των αναγκαίων διαδικαστικών πράξεων. Αυτοί έχουν υποχρέωση να αποδεχθούν την εντολή και να παρέχουν νομική βοήθεια, χωρίς αξίωση προκαταβολής αμοιβής ή δικαιωμάτων.

5) Σε ποιο στάδιο παρέχονται οι πληροφορίες στο ενδιαφερόμενο κοινό (συμπεριλαμβανομένων των ανωτέρω μερών);

Σύμφωνα με το άρθρο 3 (1) του Νόμου 2540/97 (ΦΕΚ 249Α), Επικύρωση της Σύμβασης Esroo, για μια προτεινόμενη δραστηριότητα που μπορεί να προκαλέσει σημαντικές δυσμενείς διασυννοριακές επιπτώσεις, η χώρα προέλευσης, προκειμένου να εξασφαλιστεί επαρκής και αποτελεσματική διαβούλευση σύμφωνα με το άρθρο 5, γνωστοποιεί οποιοδήποτε μέρος το οποίο θεωρεί ότι μπορεί να επηρεαστεί, το συντομότερο δυνατό και όχι αργότερα από την ενημέρωση του κοινού του, την προτεινόμενη δραστηριότητα. Το άρθρο 5 ορίζει ότι μετά τη σύνταξη της Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, το μέρος προέλευσης θα ξεκινήσει, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, διαβουλεύσεις με το ενδιαφερόμενο μέρος σχετικά με τις διασυννοριακές επιπτώσεις της προτεινόμενης δραστηριότητας και κατάλληλα μέτρα για τη μείωση ή την εξάλειψη αυτών των επιπτώσεων. Αρμόδια αρχή για την εφαρμογή της Σύμβασης είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

6) Ποια είναι τα χρονικά πλαίσια για συμμετοχή των πολιτών, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στη δικαιοσύνη;

Τα ίδια χρονοδιαγράμματα όπως στην ενότητα 1.7.

7) Πώς παρέχονται οι πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στους διαδίκους;

Το ελληνικό δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους. Οι άνθρωποι είναι αρκετοί ευαισθητοποιημένοι αν και οι πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη δεν είναι επαρκείς και δεν παρέχονται με συστηματικό τρόπο.

Υπάρχει ο επίσημος ιστότοπος του [Υπουργείου Περιβάλλοντος](#), αλλά δεν παρέχει αρκετές.

Επιπλέον, ο επίσημος ιστότοπος του [Υπουργείου Δικαιοσύνης](#) παρέχει περισσότερες πληροφορίες και υπερσυνδέσμους με τους ιστότοπους των αντίστοιχων δικαστηρίων.

8) Παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σε αλλοδαπούς συμμετέχοντες; Ποιοι είναι οι κανόνες που εφαρμόζονται;

Οι αλλοδαποί πρέπει να έχουν μεταφραστή, που δεν πληρώνεται από το κράτος, εκτός εάν ο κατηγορούμενος δικαιούται νομικής βοήθειας. Υπάρχει μια ακόμη περίπτωση όπου ο μεταφραστής πληρώνεται από το κράτος: όταν το δικαστήριο διορίζει αυτεπαγγέλτως μεταφραστή. Εάν ένας μάρτυρας, πραγματογνώμονας ή κάποιος από τους συμμετέχοντες ή οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους ή ο κατηγορούμενος δεν μιλά την ελληνική γλώσσα, προσλαμβάνεται διερμηνέας. Εάν είναι μια ελάχιστη γνωστή γλώσσα, μπορεί να προσληφθεί διερμηνέας. Οι διερμηνείς διορίζονται από τον δικαστή ή από τον Πρόεδρο του δικαστηρίου.

9) Υπάρχουν άλλοι σχετικοί κανόνες;

-

[1] Βλ. επίσης υπόθεση C-529/15.

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

1.1. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις σχετικά με ειδικές δραστηριότητες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ αλλά δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) και της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές [1]

1) Ποιοι είναι οι εθνικοί κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται ως προς τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν α) να ζητήσουν διοικητικό έλεγχο και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με τις διαδικασίες για την έκδοση της απόφασης ή την πράξη ή την παράλειψη και το περιεχόμενό τους (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία;

Δεν υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που να εφαρμόζονται στην τομεακή νομοθεσία ή στις διαδικασίες για οποιονδήποτε φορέα (άτομο και ΜΚΟ). Το άρθρο 24 του Συντάγματος (μετά την αναθεώρηση του 2001) υπογραμμίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων». Αυτό σημαίνει ότι κάθε άτομο ή ομάδα ανθρώπων έχει το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον των διοικητικών αρχών και των δικαστηρίων προκειμένου να προστατεύσει το περιβάλλον, εφόσον έχει έννομο συμφέρον σχετικά με την υπόθεσή του.

Κάθε άτομο σε περίπτωση διαφυσίας με τις διοικητικές αποφάσεις μπορεί να ασκήσει προσφυγή στην αρμόδια αρχή και να υποβάλει αίτηση θεραπείας ή ειδική διοικητική προσφυγή. Οι ΜΚΟ μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών αρχών.

Όσον αφορά στις ΜΚΟ, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ελληνικά δικαστήρια έκριναν ότι η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει γενικά να περιγράφεται στο καταστατικό σκοπό των νομικών νοσημάτων χωρίς να είναι ο μόνος ή κυρίαρχος.

Στην Ελλάδα, το δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους, καθώς εξασφαλίζει δικαστική προστασία για περιβαλλοντικές υποθέσεις, ανεξάρτητα εάν η διαφορά αφορά πράξη ή παράλειψη που αμφισβητείται από άτομα ή ΜΚΟ και ανεξάρτητα εάν αφορά στην αποτροπή περιβαλλοντικής ζημίας ή την αποκατάσταση ζημιών ή αξίωση αποζημίωσης.

2) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Όσον αφορά στη διοικητική επανεξέταση, η ενδικοφανής προσφυγή - που παρέχεται από ειδική νομική διάταξη - δεν εξετάζει μόνο τη νομιμότητα, αλλά και την ουσία της υπόθεσης. Τα δικαστήρια μπορούν να ελέγχουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις. Τα δικαστήρια δεν ελέγχουν πέρα από τις διοικητικές αποφάσεις. Υλικά ή τεχνικά ευρήματα, υπολογισμοί και τεχνικές αξιολογήσεις δεν εμπίπτουν στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.

3) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Δεν υπάρχει τέτοια προϋπόθεση, εκτός εάν προβλέπεται ενδικοφανής προσφυγή. Σε αυτήν την περίπτωση, η προσφυγή διοικητικής επανεξέτασης πρέπει να υποβληθεί πριν από την κατάθεση δικαστικής προσφυγής.

4) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Δεν είναι απαραίτητο να συμμετέχει κανείς στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης, να κάνει σχόλια, να συμμετέχει σε ακρόαση κ.λπ. προκειμένου να έχει την ικανότητα διαδίκου ενώπιον των δικαστηρίων. Οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στις δικαστικές διαδικασίες ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη δημόσια διαβούλευση κ.λπ.

5) Υπάρχουν ορισμένοι λόγοι/επιχειρήματα που αποκλείονται κατά τη φάση του δικαστικού ελέγχου;

Δεν υπάρχουν λόγοι αποκλεισμού.

6) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική δικαιοδοσία;

Το άρθρο 4 παράγραφος 1 του Ελληνικού Συντάγματος υπογραμμίζει ότι οι Έλληνες πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, θεσπίζοντας την αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ των μερών. Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, το οποίο επικυρώθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 53/1974, το οποίο ενισχύθηκε από το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 14 παράγραφος 1 του Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε με το Ν. 2467/1997, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που έχει ενσωματωθεί στον ελληνικό νόμο, σύμφωνα με το άρθρο 28, παράγραφος 1 του Συντάγματος.

7) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Οι κυρώσεις κατά διοικητικών οργάνων για μη έγκαιρη απάντηση εφαρμόζονται σύμφωνα με τον Κώδικα Δημόσιων Υπαλλήλων (Νόμος 3528/2007). Όσον αφορά στις δικαστικές διαδικασίες για περιβαλλοντικές υποθέσεις, δεν προβλέπονται προθεσμίες από το νόμο τόσο για το δικαστήριο όσο και για τους διαδίκους.

8) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Κατά τη διάρκεια της ειδικής διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, το δικαστήριο σε επείγουσες υποθέσεις ή προκειμένου να αποφευχθεί επικείμενος κίνδυνος, μπορεί να διατάξει προσωρινά μέτρα για τη διασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή τη ρύθμιση μιας κατάστασης και τη μεταβολή ή άρση αυτής. Το δικαίωμα μπορεί να υπόκειται σε όρο ή προθεσμία (π.χ. έκδοση τελικής απόφασης, συμβιβασμό στην κύρια υπόθεση ή προθεσμία 30 ημερών μετά το τέλος της δίκης ή τη λήξη της δίκης με άλλο τρόπο). Η διαταγή μπορεί επίσης να διαταχθεί κατά τη διάρκεια της δίκης σχετικά με την κύρια υπόθεση. Εάν τα προσωρινά μέτρα έχουν διαταχθεί πριν από την υποβολή της αξίωσης για την κύρια υπόθεση, ο αιτών, εντός τριάντα ημερών από την απόφαση που διέταξε το προσωρινό μέτρο, μπορεί να προσφύγει για την κύρια υπόθεση, εκτός εάν το δικαστήριο όρισε κατά την κρίση του μεγαλύτερη περίοδο για κατάθεση της κύριας προσφυγής. Σε περίπτωση λήξης της προθεσμίας, το προσωρινό μέτρο αίρεται αυτόματα, εκτός εάν ο αιτών πέτυχε τη συνοπτική απόφαση.

Η εκτέλεση διοικητικής πράξης έως ότου δημοσιευθεί η δικαστική απόφαση στον προσφεύγοντα μπορεί να προκαλέσει σημαντικές και συχνά ανεπανόρθωτες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα προσωρινά μέτρα παρέχονται από τον διοικητικό δικαστή είτε με τη μορφή αναστολής εκτέλεσης της διοικητικής πράξης είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο που ο δικαστής κρίνει κατάλληλο στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 52 του προεδρικού διατάγματος 18/1989 σχετικά με περιβαλλοντικές διαφορές, οι οποίες κατεχοχόν ακυρώνονται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

9) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για τη άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηγηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα δικαστικά τέλη στο Συμβούλιο της Επικρατείας είναι 1300 ευρώ. Το ελάχιστο κόστος στα κατώτερα δικαστήρια είναι περίπου 500 ευρώ, για το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο: 2000 ευρώ.

Σύμφωνα με το άρθρο 58 του νόμου 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων), οι αμοιβές του δικηγόρου καθορίζονται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία με τον πελάτη ή τον εκπρόσωπό του. Οι χρεώσεις των ειδικών εξαρτώνται από την περίπτωση και την ειδίκευση που μπορεί κάποιος να χρειαστεί. Για πιο περίπλοκες περιπτώσεις, μπορεί να είναι 10000-30000 ευρώ. Για λιγότερο δύσκολες περιπτώσεις, το κόστος είναι χαμηλότερο. Οι αμοιβές του Δικηγόρου εξαρτώνται από την εξειδίκευση της υπόθεσης. Δεν υπάρχει προστασία κατά απαγορευτικών δαπανών.

1.2. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις σχετικά με τις διοικητικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται για τη συμμόρφωση με την εθνική εκτελεστική νομοθεσία σχετικά με την οδηγία 2001/42/ΕΚ για τη στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΕΠΕ)]^[2]

1) Ποιοι είναι οι εθνικοί κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται ως προς τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν να α) ζητήσουν τη διενέργεια διοικητικού ελέγχου και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με τις διαδικασίες για την έκδοση της απόφασης ή την πράξη ή την παράλειψη (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία;

Δεν υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που να εφαρμόζονται στην τομεακή νομοθεσία ή στη διαδικασία για οποιονδήποτε φορέα (άτομο και ΜΚΟ). Το άρθρο 24 του Συντάγματος (μετά την αναθεώρηση του 2001) υπογραμμίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων». Αυτό σημαίνει ότι κάθε άτομο ή ομάδα ανθρώπων έχει το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον των διοικητικών αρχών και των δικαστηρίων προκειμένου να προστατεύσει το περιβάλλον εφόσον έχει έννομο συμφέρον σχετικά με την υπόθεσή του.

Κάθε άτομο σε περίπτωση διαφωνίας με τις διοικητικές αποφάσεις μπορεί να προσφύγει και να υποβάλει αίτηση θεραπείας ή ειδική διοικητική προσφυγή. Οι ΜΚΟ μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών αρχών.

Όσον αφορά στις ΜΚΟ, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ελληνικά δικαστήρια έκριναν ότι η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει γενικά να περιγράφεται στον καταστατικό σκοπό των νομικών οντοτήτων χωρίς να είναι ο μόνος ή κυρίαρχος.

Στην Ελλάδα, το δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους, καθώς διασφαλίζει δικαστική προστασία για περιβαλλοντικές υποθέσεις, ανεξάρτητα εάν η διαφορά αφορά πράξη ή παράλειψη που αμφισβητείται από άτομα ή ΜΚΟ και ανεξάρτητα εάν αφορά στην αποτροπή περιβαλλοντικής ζημιάς ή την αποκατάσταση ζημιών ή αξίωση αποζημίωσης.

2) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Όσον αφορά στη διοικητική επανεξέταση, η ενδικοφανής προσφυγή - που προβλέπεται από ειδική νομική διάταξη - δεν εξετάζει μόνο τη νομιμότητα, αλλά και την ουσία της υπόθεσης. Τα δικαστήρια μπορούν να ελέγχουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις. Τα δικαστήρια δεν ελέγχουν πέρα από τις διοικητικές αποφάσεις. Υλικά ή τεχνικά ευρήματα, υπολογισμοί και τεχνικές αξιολογήσεις δεν εμπίπτουν στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.

3) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Δεν υπάρχει καμία προϋπόθεση, εκτός εάν προβλέπεται ενδικοφανής προσφυγή. Σε αυτήν την περίπτωση, η προσφυγή διοικητικής επανεξέτασης πρέπει να υποβληθεί πριν από την κατάθεση δικαστικής προσφυγής.

4) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Δεν είναι απαραίτητο να συμμετέχει κανείς στη δημόσια διαβούλευση, να κάνει σχόλια, να συμμετέχει σε ακρόαση κ.λπ. προκειμένου να παρίσταται ως διάδικος ενώπιον των δικαστηρίων. Οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στις δικαστικές διαδικασίες ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη δημόσια διαβούλευση κ.λπ.

5) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκηση τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Κατά τη διάρκεια της ειδικής διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, το δικαστήριο σε επείγουσες περιπτώσεις ή προκειμένου να αποφευχθεί επικείμενος κίνδυνος, μπορεί να διατάξει προσωρινά μέτρα για την εξασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή για τη ρύθμιση μιας κατάστασης και τη μεταβολή ή άρση αυτής. Το δικαίωμα μπορεί να υπόκειται σε όρο ή προθεσμία. Η διαταγή μπορεί επίσης να διαταχθεί κατά τη διάρκεια της δίκης σχετικά με την κύρια υπόθεση.

Εάν τα προσωρινά μέτρα έχουν διαταχθεί πριν από την προσφυγή για την κύρια υπόθεση, ο αιτών, εντός τριάντα ημερών από την απόφαση που διέταξε το προσωρινό μέτρο, μπορεί να προσφύγει για την κύρια υπόθεση, εκτός εάν το δικαστήριο όρισε κατά την κρίση του μεγαλύτερη περίοδο για κατάθεση της προσφυγής. Σε περίπτωση λήξης της προθεσμίας, το προσωρινό μέτρο αίρεται αυτόματα, εκτός εάν ο αιτών πέτυχε τη συνοπτική απόφαση.

Η εκτέλεση διοικητικής πράξης έως ότου δημοσιευθεί δικαστική απόφαση στον προσφεύγοντα μπορεί να προκαλέσει σημαντικές και συχνά ανεπανόρθωτες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα προσωρινά μέτρα παρέχονται από τον διοικητικό δικαστή είτε με τη μορφή αναστολής εκτέλεσης της διοικητικής πράξης είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο που ο δικαστής κρίνει κατάλληλο στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 52 του προεδρικού διατάγματος 18/1989 σχετικά με περιβαλλοντικές διαφορές, οι οποίες κατεξοχήν ακυρώνονται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

6) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηγηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα δικαστικά τέλη στο Συμβούλιο της Επικρατείας είναι τουλάχιστον 331 ευρώ. Το ελάχιστο κόστος στην κατώτερη δικαστική βαθμίδα είναι περίπου 200 ευρώ, για το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο: 500 ευρώ.

Σύμφωνα με άρθρο 58 του νόμου 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων), οι αμοιβές του δικηγόρου καθορίζονται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία με τον πελάτη ή τον εκπρόσωπό του. Οι χρεώσεις των ειδικών εξαρτώνται από την περίπτωση και την ειδικευση που μπορεί κάποιος να χρειαστεί. Για πιο περίπλοκες περιπτώσεις, μπορεί να είναι 10000-30000 ευρώ. Για λιγότερο δύσκολες περιπτώσεις, τα κόστη είναι χαμηλότερα. Η αμοιβή του Δικηγόρου εξαρτάται από την εξειδίκευση της υπόθεσης. Δεν υπάρχει προστασία κατά απαγορευτικών δαπανών.

1.3. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις σχετικά με τις διοικητικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται για τη συμμετοχή με τις απαιτήσεις για τη συμμετοχή του κοινού σύμφωνα με το άρθρο 7 της σύμβασης του Aarhus όσον αφορά τα σχέδια και τα προγράμματα που δεν υποβάλλονται στις διαδικασίες που προβλέπονται στην οδηγία 2001/42/ΕΚ για τη στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΕΠΕ)[3]

1) Ποιοι είναι οι εθνικοί κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται ως προς τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν να α) ζητήσουν τη διενέργεια διοικητικού ελέγχου και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με τις διαδικασίες για την έκδοση της απόφασης ή την πράξη ή την παράλειψη (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία; Δεν υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που να εφαρμόζονται στην τομεακή ή διαδικαστική νομοθεσία για οποιονδήποτε παράγοντα (άτομο και ΜΚΟ). Το άρθρο 24 του Συντάγματος (μετά την αναθεώρηση του 2001) υπογραμμίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων». Αυτό σημαίνει ότι κάθε άτομο ή ομάδα ανθρώπων έχει το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον των διοικητικών αρχών και των δικαστηρίων προκειμένου να προστατεύσει το περιβάλλον εφόσον έχει έννομο συμφέρον σχετικά με την υπόθεσή του.

Κάθε άτομο σε περίπτωση διαφωνίας με τις διοικητικές αποφάσεις μπορεί να ασκήσει προσφυγή και να υποβάλει αίτηση θεραπείας ή ειδική διοικητική προσφυγή. Οι ΜΚΟ μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών αρχών.

Όσον αφορά τις ΜΚΟ, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ελληνικά δικαστήρια έκριναν ότι η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει γενικά να περιγράφεται στον καταστατικό σκοπό των νομικών οντοτήτων χωρίς να είναι ο μόνος ή κυρίαρχος.

Στην Ελλάδα, το δικαστικό σύστημα αντιστοιχεί επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Aarhus, καθώς διασφαλίζει δικαστική προστασία για περιβαλλοντικές υποθέσεις, ανεξάρτητα εάν η διαφορά αφορά πράξη ή παράλειψη που αμφισβητείται από άτομα ή ΜΚΟ και ανεξάρτητα εάν αφορά στην αποτροπή περιβαλλοντικής ζημίας ή την αποκατάσταση ζημιών ή αξίωση αποζημίωσης.

2) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Όσον αφορά στη διοικητική επανεξέταση, η ενδικοφανής προσφυγή - που προβλέπεται από ειδική νομική διάταξη - δεν εξετάζει μόνο τη νομιμότητα, αλλά και την ουσία της υπόθεσης. Τα δικαστήρια μπορούν να ελέγχουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις. Τα δικαστήρια δεν ελέγχουν πέρα από τις διοικητικές αποφάσεις. Υλικά ή τεχνικά ευρήματα, υπολογισμοί και τεχνικές αξιολογήσεις δεν εμπίπτουν στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.

3) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Δεν υπάρχει τέτοια προϋπόθεση, εκτός εάν προβλέπεται ενδικοφανής προσφυγή. Σε αυτήν την περίπτωση, η προσφυγή διοικητικής επανεξέτασης πρέπει να υποβληθεί πριν από την κατάθεση δικαστικής αγωγής.

4) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Δεν είναι απαραίτητο να συμμετέχει κανείς στη δημόσια διαβούλευση, να κάνει σχόλια, να συμμετέχει σε ακρόαση κ.λπ. προκειμένου να παρίσταται ως διάδικος ενώπιον των δικαστηρίων. Οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στις δικαστικές διαδικασίες ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη δημόσια διαβούλευση κ.λπ.

5) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Κατά τη διάρκεια της ειδικής διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, το δικαστήριο σε επείγουσες περιπτώσεις ή προκειμένου να αποφευχθεί επικείμενος κίνδυνος, μπορεί να διατάξει προσωρινά μέτρα για την εξασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή για τη ρύθμιση μιας κατάστασης και τη μεταβολή ή άρση αυτής. Το δικαίωμα μπορεί να υπόκειται σε όρο ή προθεσμία. Η διαταγή μπορεί επίσης να διαταχθεί κατά τη διάρκεια της δίκης σχετικά με την κύρια υπόθεση.

Εάν τα προσωρινά μέτρα έχουν διαταχθεί πριν από την προσφυγή για την κύρια υπόθεση, ο αιτών, εντός τριάντα ημερών από την απόφαση που διέταξε το προσωρινό μέτρο, μπορεί να προσφύγει για την κύρια υπόθεση, εκτός εάν το δικαστήριο όρισε κατά την κρίση του μεγαλύτερη περίοδο για κατάθεση της προσφυγής. Σε περίπτωση λήξης της προθεσμίας, το προσωρινό μέτρο αίρεται αυτόματα, εκτός εάν ο αιτών πέτυχε τη συνοπτική απόφαση.

Η εκτέλεση διοικητικής πράξης έως ότου δημοσιευθεί δικαστική απόφαση στον προσφεύγοντα μπορεί να προκαλέσει σημαντικές και συχνά ανεπανόρθωτες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα προσωρινά μέτρα παρέχονται από τον διοικητικό δικαστή είτε με τη μορφή αναστολής εκτέλεσης της διοικητικής πράξης είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο που ο δικαστής κρίνει κατάλληλο στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 52 του προεδρικού διατάγματος 18/1989 σχετικά με περιβαλλοντικές διαφορές, οι οποίες κατεχοχρήν ακυρώνονται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

6) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηγηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα δικαστικά τέλη στο Συμβούλιο της Επικρατείας είναι τουλάχιστον 331 ευρώ. Το ελάχιστο κόστος στην κατώτερη δικαστική βαθμίδα είναι περίπου 200 ευρώ, για το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο: 500 ευρώ.

Σύμφωνα με το άρθρο 58 του νόμου 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων), η αμοιβή του δικηγόρου καθορίζεται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία με τον πελάτη ή τον εκπρόσωπό του. Οι χρεώσεις των ειδικών εξαρτώνται από την περίπτωση και την ειδικευση που μπορεί κάποιος να χρειαστεί. Για πιο περίπλοκες περιπτώσεις, μπορεί να είναι 10000-30000 ευρώ. Για λιγότερο δύσκολες περιπτώσεις, τα τέλη είναι χαμηλότερα. Η αμοιβή του Δικηγόρου εξαρτάται από την εξειδίκευση της υπόθεσης. Δεν υπάρχει προστασία κατά απαγορευτικών δαπανών.

1.4. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις που αφορούν επίσης σχέδια και προγράμματα που πρέπει να καταρτίζονται σύμφωνα με την περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ[4]

1) Ποιοι είναι οι εφαρμοστέοι εθνικοί κανόνες δικαίου για τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν να α) ζητήσουν τη διενέργεια διοικητικού ελέγχου και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με το περιεχόμενο του σχεδίου (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία;

Δεν υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που να εφαρμόζονται στην τομεακή νομοθεσία ή στις διαδικασίες αναφορικά με τους φορείς (άτομο και ΜΚΟ). Το άρθρο 24 του Συντάγματος (μετά την αναθεώρηση του 2001) υπογραμμίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων». Αυτό σημαίνει ότι κάθε άτομο ή ομάδα ανθρώπων έχει το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον των διοικητικών αρχών και των δικαστηρίων προκειμένου να προστατεύσει το περιβάλλον, εφόσον έχει έννομο συμφέρον σχετικά με την υπόθεσή του.

Κάθε άτομο σε περίπτωση διαφωνίας με τις διοικητικές αποφάσεις μπορεί να ασκήσει προσφυγή και να υποβάλει αίτηση θεραπείας ή ειδική διοικητική προσφυγή. Οι ΜΚΟ μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών αρχών.

Όσον αφορά στις ΜΚΟ, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ελληνικά δικαστήρια έκριναν ότι η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει γενικά να περιγράφεται στον καταστατικό σκοπό των νομικών οντοτήτων χωρίς να είναι ο μόνος ή κυρίαρχος.

Στην Ελλάδα, το δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους, καθώς διασφαλίζει δικαστική προστασία για περιβαλλοντικές υποθέσεις, ανεξάρτητα εάν η διαφορά αφορά πράξη ή παράλειψη που αμφισβητείται από άτομα ή ΜΚΟ και ανεξάρτητα εάν αφορά στην αποτροπή περιβαλλοντικής ζημίας ή την αποκατάσταση ζημιών ή αξίωση αποζημίωσης.

2) Η μορφή με την οποία εγκρίνεται το σχέδιο ή το πρόγραμμα έχει αντίκτυπο όσον αφορά την ενεργητική νομιμοποίηση (βλ. επίσης τμήμα 2.5 κατωτέρω); Όχι, δεν κάνει καμία διαφορά.

3) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Όσον αφορά στη διοικητική επανεξέταση, η ενδικοφανής προσφυγή - που προβλέπεται από ειδική νομική διάταξη - δεν εξετάζει μόνο τη νομιμότητα, αλλά και την ουσία της υπόθεσης. Τα δικαστήρια μπορούν να ελέγχουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις. Τα δικαστήρια δεν ελέγχουν πέρα από τις διοικητικές αποφάσεις. Υλικά ή τεχνικά ευρήματα, υπολογισμοί και τεχνικές αξιολογήσεις δεν εμπίπτουν στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.

4) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Δεν υπάρχει τέτοια προϋπόθεση, εκτός εάν προβλέπεται ενδικοφανής προσφυγή. Σε αυτήν την περίπτωση, η προσφυγή διοικητικής επανεξέτασης πρέπει να υποβληθεί πριν από την κατάθεση δικαστικής προσφυγής.

5) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Δεν είναι απαραίτητο να συμμετέχει κάποιος στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης, να κάνει σχόλια, να συμμετέχει σε ακρόαση κ.λπ. προκειμένου να παραστεί ενώπιον των δικαστηρίων. Οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στις δικαστικές διαδικασίες ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη δημόσια διαβούλευση κ.λπ.

6) Υπάρχουν ορισμένοι λόγοι/επιχειρήματα που αποκλείονται (δεν είναι αποδεκτά) κατά το στάδιο του δικαστικού ελέγχου;

Δεν υπάρχουν λόγοι αποκλεισμού.

7) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική δικαιοδοσία;

Το άρθρο 4 παράγραφος 1 του Ελληνικού Συντάγματος υπογραμμίζει ότι οι Έλληνες πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, θεσπίζοντας την αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ των μερών. Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, το οποίο επικυρώθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 53/1974, το οποίο ενισχύθηκε από το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 14 παράγραφος 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε με το Ν. 2467/1997, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που έχει ενσωματωθεί στον ελληνικό νόμο, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος.

8) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Οι κυρώσεις κατά διοικητικών οργάνων για μη έγκαιρη απάντηση εφαρμόζονται σύμφωνα με τον Κώδικα Δημόσιων Υπαλλήλων (Νόμος 3528/2007). Όσον αφορά στις δικαστικές διαδικασίες για περιβαλλοντικές υποθέσεις, δεν προβλέπονται προθεσμίες από το νόμο τόσο για το δικαστήριο όσο και για τους διαδίκους.

9) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Κατά τη διάρκεια της ειδικής διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, το δικαστήριο σε επείγουσες περιπτώσεις ή προκειμένου να αποφευχθεί επικείμενος κίνδυνος, μπορεί να διατάξει προσωρινά μέτρα για την εξασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή για τη ρύθμιση μιας κατάστασης και τη μεταβολή ή άρση αυτής. Το δικαίωμα μπορεί να υπόκειται σε όρο ή προθεσμία. Η διαταγή μπορεί επίσης να διαταχθεί κατά τη διάρκεια της δίκης σχετικά με την κύρια υπόθεση.

Εάν τα προσωρινά μέτρα έχουν διαταχθεί πριν από την προσφυγή για την κύρια υπόθεση, ο προσφεύγων, εντός τριάντα ημερών από την απόφαση που διέταξε το προσωρινό μέτρο, μπορεί να προσφύγει για την κύρια υπόθεση, εκτός εάν το δικαστήριο όρισε κατά την κρίση του μεγαλύτερη περίοδο για κατάθεση της προσφυγής. Σε περίπτωση λήξης της προθεσμίας, το προσωρινό μέτρο αίρεται αυτόματα, εκτός εάν ο αιτών πέτυχε τη συνοπτική απόφαση. Η εκτέλεση μιας διοικητικής πράξης έως ότου δημοσιευθεί δικαστική απόφαση στον προσφεύγοντα μπορεί να προκαλέσει σημαντικές και συχνά ανεπανόρθωτες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα προσωρινά μέτρα εκδίδονται από τον διοικητικό δικαστή είτε με τη μορφή αναστολής εκτέλεσης της διοικητικής πράξης είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο που ο δικαστής κρίνει κατάλληλο στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 52 του προεδρικού διατάγματος 18/1989 σχετικά με περιβαλλοντικές διαφορές, οι οποίες κατεχοχόν ακυρώνονται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

10) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηγηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα δικαστικά τέλη στο Συμβούλιο της Επικρατείας είναι τουλάχιστον 331 ευρώ. Το ελάχιστο κόστος στην κατώτερη δικαστική βαθμίδα είναι περίπου 200 ευρώ, για το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο: 500 ευρώ.

Σύμφωνα με το άρθρο 58 του νόμου 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων), η αμοιβή του δικηγόρου καθορίζεται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία με τον πελάτη ή τον εκπρόσωπό του. Οι χρεώσεις των ειδικών εξαρτώνται από την περίπτωση και την ειδικευση που μπορεί κάποιος να χρειαστεί. Για πιο περίπλοκες περιπτώσεις, μπορεί να είναι 10000-30000 ευρώ. Για λιγότερο δύσκολες περιπτώσεις, τα κόστη είναι χαμηλότερα. Η αμοιβή του Δικηγόρου εξαρτάται από την εξειδίκευση της υπόθεσης. Δεν υπάρχει προστασία κατά απαγορευτικών δαπανών.

1.5. Εκτελεστικοί κανονισμοί και/ή γενικώς εφαρμοστέες νομικά δεσμευτικές κανονιστικές πράξεις που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ και των σχετικών κανονιστικών πράξεων της ΕΕ[5]

1) Ποιοι είναι οι εθνικοί κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται ως προς τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν να α) ζητήσουν τη διενέργεια διοικητικού ελέγχου και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με τη διαδικασία για την έκδοση ή το περιεχόμενο της απόφασης ή την πράξη ή την παράλειψη της εθνικής κανονιστικής πράξης (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία;

Δεν υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που να εφαρμόζονται στην τομεακή νομοθεσία ή στις διαδικασίες για οποιονδήποτε φορέα (άτομο και ΜΚΟ). Το άρθρο 24 του Συντάγματος (μετά την αναθεώρηση του 2001) υπογραμμίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα όλων». Αυτό σημαίνει ότι κάθε άτομο ή ομάδα ανθρώπων έχει το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον των διοικητικών αρχών και των δικαστηρίων προκειμένου να προστατεύσει το περιβάλλον, εφόσον έχει έννομο συμφέρον σχετικά με την υπόθεσή του.

Κάθε άτομο σε περίπτωση διαφωνίας με τις διοικητικές αποφάσεις μπορεί να ασκήσει προσφυγή και να υποβάλει αίτηση θεραπείας ή ειδική διοικητική προσφυγή. Οι ΜΚΟ μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών αρχών.

Όσον αφορά στις ΜΚΟ, στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ελληνικά δικαστήρια έκριναν ότι η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει γενικά να περιγράφεται στον καταστατικό σκοπό των νομικών οντοτήτων χωρίς να είναι ο μόνος ή κυρίαρχος.

Στην Ελλάδα, το δικαστικό σύστημα ανταποκρίνεται επαρκώς στις αρχές της Σύμβασης του Άαρχους, καθώς διασφαλίζει δικαστική προστασία για περιβαλλοντικές υποθέσεις, ανεξάρτητα εάν η διαφορά αφορά πράξη ή παράλειψη που αμφισβητείται από άτομα ή ΜΚΟ και ανεξάρτητα εάν αφορά στην αποτροπή περιβαλλοντικής βλάβης ή την αποκατάσταση ζημιών ή αξίωση αποζημίωσης.

Το δικαίωμα στη δικαστική προστασία βασίζεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος.

Παρέχεται αποτελεσματική δικαστική προστασία:

- α. στον τομέα του δημοσίου δικαίου, ιδίως του περιβαλλοντικού δικαίου, προκειμένου να ελέγχεται η εφαρμογή του από τον δικαστή και να διασφαλίζεται η προστασία του περιβάλλοντος
- β. στον τομέα του ιδιωτικού δικαίου, με δυνατότητα προσφυγής στα αστικά δικαστήρια για την προστασία του χώρου διαβίωσης του ατόμου και της προσωπικής του περιουσίας από επιβλαβείς επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Ένα αποδεκτό ένδικο μέσο είναι εκείνο που πληροί όλες τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης, κυρίως, ταυτόχρονα: ουσιαστικό, απευθύνεται στην κατάλληλη δικαιοδοσία και σε αρμόδιο δικαστήριο, εισάγεται βάσει της απαιτούμενης γραπτής προδικασίας. Εισάγεται από ένα μέρος που έχει ικανότητα διαδίκου και έχει άμεσο έννομο συμφέρον, δεν υπάρχει εκκρεμοδικία και δεν έρχεται σε αντίθεση με δεδικασμένο.

Γενικά, η προθεσμία για την κατάθεση προσφυγής είναι 60 ημέρες ξεκινώντας:

- α) σε περίπτωση ρητής πράξης: από την κοινοποίηση της ή από αποδεδειγμένη πλήρη γνώση του περιεχομένου της
- β) σε περίπτωση παράλειψης: από τη συντέλεσή της (άρθρο 66 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας)

Οι προθεσμίες εντός των οποίων κατατίθενται τα ένδικα μέσα σύμφωνα με τις ειδικές διατάξεις για αυτές, παρατείνονται κατά εξήντα (60) ημέρες στις περιπτώσεις κατά τις οποίες κάποιος από τους διαδίκους διαμένει στο εξωτερικό.

Τέλος, ο πρόσφατος νόμος 4727/2020 για την Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024) - Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972) και άλλες διατάξεις, καθώς και η νέα στρατηγική για την ψηφιακή δικαιοσύνη, η οποία στοχεύει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης ενισχύει σταδιακά την αποτελεσματικότητα του συστήματος, κύρια έκφραση της οποίας αποτελεί αναμφίβολα η ταχύτητα στην απονομή της, η δικαστική διαφάνεια μέσω ψηφιακών υπηρεσιών, η ανεξαρτησία της και τέλος, η ποιότητα. Επί μέρους στόχοι που τίθενται στο πλαίσιο της υλοποίησης αυτής της στρατηγικής είναι η ταχύτητα στην ολοκλήρωση των υποθέσεων, η βελτίωση της ποιότητας των αποφάσεων με σεβασμό στην ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και διαφάνεια για όλους (επιχειρήσεις, πολίτες, επαγγελματίες κ.ά.), η βελτίωση των συνθηκών για τους λειτουργούς της Δικαιοσύνης, αλλά και τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες και πολίτες, η εμπέδωση, προάσπιση και διάχυση της «αξίας» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Όσον αφορά στη διοικητική επανεξέταση, η ενδικοφανής προσφυγή - που προβλέπεται από ειδική νομική διάταξη - δεν εξετάζει μόνο τη νομιμότητα, αλλά και την ουσία της υπόθεσης. Τα δικαστήρια μπορούν να ελέγχουν τη διαδικαστική και ουσιαστική νομιμότητα σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις. Τα δικαστήρια δεν ελέγχουν πέρα από τις διοικητικές αποφάσεις. Υλικά ή τεχνικά ευρήματα, υπολογισμοί και τεχνικές αξιολογήσεις δεν εμπíπτουν στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.

3) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Δεν υπάρχει τέτοια προϋπόθεση, εκτός εάν προβλέπεται ενδικοφανής προσφυγή. Σε αυτήν την περίπτωση, η διοικητική προσφυγή πρέπει να υποβληθεί πριν από την κατάθεση δικαστικής προσφυγής.

4) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Δεν είναι απαραίτητο να συμμετέχει κάποιος στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης, να κάνει σχόλια, να συμμετέχει σε ακρόαση κ.λπ. προκειμένου να παραστεί ενώπιον των δικαστηρίων. Οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το συνταγματικό τους δικαίωμα στο περιβάλλον απευθείας στις δικαστικές διαδικασίες ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη δημόσια διαβούλευση κ.λπ.

5) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Κατά τη διάρκεια της ειδικής διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, το δικαστήριο σε επείγουσες υποθέσεις ή προκειμένου να αποφευχθεί επικείμενος κίνδυνος, μπορεί να διατάξει προσωρινά μέτρα για την διασφάλιση ή τη διατήρηση ενός δικαιώματος ή για τη ρύθμιση μιας κατάστασης και για τη μεταβολή ή άρση αυτής. Το δικαίωμα μπορεί να υπόκειται σε όρο ή προθεσμία. Η διαταγή μπορεί επίσης να διαταχθεί κατά τη διάρκεια της δίκης σχετικά με την κύρια υπόθεση.

Εάν τα προσωρινά μέτρα έχουν διαταχθεί πριν από την προσφυγή για την κύρια υπόθεση, ο αιτών, εντός τριάντα ημερών από την απόφαση που διέταξε το προσωρινό μέτρο, μπορεί να ασκήσει προσφυγή για την κύρια υπόθεση, εκτός εάν το δικαστήριο όρισε κατά την κρίση του μεγαλύτερη περίοδο για κατάθεση της προσφυγής. Σε περίπτωση λήξης της προθεσμίας, το προσωρινό μέτρο αίρεται αυτόματα, εκτός εάν ο αιτών πέτυχε τη συνοπτική απόφαση.

Η εκτέλεση διοικητικής πράξης έως ότου δημοσιευθεί δικαστική απόφαση στον αιτούντα μπορεί να προκαλέσει σημαντικές και συχνά ανεπανόρθωτες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα προσωρινά μέτρα παρέχονται από τον διοικητικό δικαστή είτε με τη μορφή αναστολής εκτέλεσης της διοικητικής πράξης είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο που ο δικαστής κρίνει κατάλληλο στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 52 του προεδρικού διατάγματος 18/1989 σχετικά με περιβαλλοντικές διαφορές, οι οποίες κατ' αρχήν ακυρώνονται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ισχύουν οι γενικοί κανόνες.

6) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηγηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα δικαστικά τέλη στο Συμβούλιο της Επικρατείας είναι τουλάχιστον 331 ευρώ. Το ελάχιστο κόστος στα κατώτερα δικαστήρια είναι περίπου 200 ευρώ, για το Ανώτατο διοικητικό δικαστήριο: 500 ευρώ.

Σύμφωνα με το άρθρο. 58 του νόμου 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων), η αμοιβή του δικηγόρου καθορίζεται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία με τον πελάτη ή τον εκπρόσωπό του. Οι χρεώσεις των ειδικών εξαρτώνται από την περίπτωση και την ειδικευση που μπορεί κάποιος να χρειαστεί. Για πιο περίπλοκες περιπτώσεις, μπορεί να είναι 10000-30000 ευρώ. Για λιγότερο δύσκολες περιπτώσεις, τα τέλη είναι χαμηλότερα. Η αμοιβή του δικηγόρου εξαρτάται από την εξειδίκευση της υπόθεσης. Δεν υπάρχει προστασία κατά απαγορευτικών δαπανών.

7) Είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σχετικά με οποιαδήποτε συναφή κανονιστική πράξη της ΕΕ προκειμένου να εξεταστεί η εγκυρότητα δυνάμει του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ και, εάν ναι, με ποιον τρόπο;[6]

Καθώς το άρθρο 267 ΣΛΕΕ ορίζει ότι τα δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε περαιτέρω ένδικα μέσα πρέπει να υποβάλλουν αίτηση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την έκδοση προδικαστικής απόφασης, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, το Συμβούλιο της Επικρατείας, οφείλει να υποβάλλει αίτηση, εάν στην υπόθεση τίθεται ζήτημα ερμηνείας του ευρωπαϊκού δικαίου (π.χ. βλ. υπόθεση C-81/15). Για τα πρωτοβάθμια δικαστήρια, εάν προκύψει ένα τέτοιο ζήτημα [ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ], το δικαστήριο μπορεί, εάν κρίνει ότι η απόφαση επί του θέματος είναι απαραίτητη για την έκδοση της δίκης του απόφασης, να παραπέμψει το ζήτημα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, για να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού (βλ. υπόθεση C-689/18: Διάταξη του Δικαστηρίου (έκτο τμήμα) της 7ης Μαρτίου 2019 (αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης από το Διοικητικό Πρωτοδικείο Πατρών, Ελλάδα) - ΧΤ κατά Ελληνικού Δημοσίου).

[1] Αυτή η κατηγορία υποθέσεων αντικατοπτρίζει την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ, όπως: *Protect C-664/15 (EU:C:2017:987)*, υπόθεση της σλοβακικής καφέ αρκούδας *C-240/09 (EU:C:2011:125)*, όπως περιγράφεται στην [ανακοίνωση C/2017/2616](#) της Επιτροπής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, *EE C 275* της 18.8.2017, σ. 1.

[2] Η οδηγία για τη ΣΕΠΕ αφορά τα σχέδια και τα προγράμματα. Τα τελευταία καλύπτονται επίσης από το άρθρο 7 και το άρθρο 9 παράγραφος 3 της σύμβασης του Aarhus.

[3] Βλ. πορίσματα στην ανακοίνωση αριθ. [ACCC/C/2010/54](#) για παράδειγμα σχεδίου που δεν υποβλήθηκε σε ΣΕΠΕ αλλά υπόκειται στις απαιτήσεις για τη συμμετοχή του κοινού σύμφωνα με το άρθρο 7 της σύμβασης του Aarhus.

[4] Αυτές οι αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής τόσο του άρθρου 7 όσο και του άρθρου 9 παράγραφος 3 της σύμβασης του Aarhus. Βλ. επίσης τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως την υπόθεση *C-237/97, Janesek* και υποθέσεις όπως οι *Boxus* και *Solvay C-128/09-C-131/09* και *C-182/10*, όπως αναφέρονται στην ανακοίνωση *C/2017/2616* της Επιτροπής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα.

[5] Οι πράξεις αυτές εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 και του άρθρου 9 παράγραφος 3 της σύμβασης του Aarhus. Ένα παράδειγμα τέτοιας πράξης αφορά την απόφαση της εθνικής διοίκησης που περιλαμβάνεται στην υπόθεση *C-281/16, Vereniging Hoekschewaards Landschap*, *ECLI:EU:C:2017:774*

[6] Για παράδειγμα τέτοιας προδικαστικής απόφασης, βλ. την υπόθεση *C-281/16, Vereniging Hoekschewaards Landschap*, *ECLI:EU:C:2017:774*
Τελευταία επικαιροποίηση: 12/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο

παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Ο μόνος τρόπος για ένα άτομο να επιδιώξει την επιβολή των κανόνων προστασίας του περιβάλλοντος έναντι ιδιωτικών οντοτήτων είναι να υποβάλλει αίτηση στην αρμόδια αρχή, σύμφωνα με τους κανόνες που έχουν ήδη αναλυθεί. Η διοίκηση υποχρεούται να απαντήσει εντός των προθεσμιών που προβλέπονται από το νόμο.

Σιωπή της διοίκησης. Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 3 του Συντάγματος, η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά σε αιτήματα για πληροφορίες και για την έκδοση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών και άλλων δικαιολογητικών εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, που δεν υπερβαίνει τις 60 ημέρες, όπως απαιτείται από το νόμο. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με αυτήν την προθεσμία ή παράνομη άρνηση, εκτός από οποιοσδήποτε άλλες κυρώσεις και νομικές συνέπειες, καταβάλλεται στον αιτούντα ειδική χρηματική αποζημίωση, όπως απαιτείται από το νόμο. Οι πολίτες μπορούν να προσφύγουν στα διοικητικά δικαστήρια κατά της παράλειψης των διοικητικών οργάνων να απαντήσουν, εντός των προθεσμιών που ορίζει ο Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας (άρθρο 66 του Ν. 2717/99, όπως τροποποιήθηκε). Η προσφυγή υποβάλλεται εντός εξήντα (60) ημερών. Η προθεσμία αρχίζει για τους ενδιαφερόμενους από την κοινοποίηση σε αυτούς. Σε κάθε άλλη περίπτωση, από τότε που αυτοί έλαβαν αποδεδειγμένα πλήρη γνώση του περιεχομένου της και για τους τρίτους από τη δημοσίευσή της, αν δεν προβλέπεται από το νόμο άλλος ειδικότερος τρόπος γνωστοποίησής της, ή σε κάθε άλλη περίπτωση, από τότε που αυτοί έλαβαν αποδεδειγμένα πλήρη γνώση του περιεχομένου της.^[1]

Ωστόσο, στις 21/11/2013, ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι καταργήθηκε το νομικό πλαίσιο βάσει του οποίου οι πολίτες μπορούσαν να λάβουν χρηματική αποζημίωση λόγω μη απάντησης στα γραπτά αιτήματά τους, παρά τη ρητή συνταγματική απαίτηση (άρθρο 10 παράγραφος 3). Ο Συνήγορος απηύθυνε έκθεση που ζητούσε από τον αρμόδιο Υπουργό Διοικητικής Ανασυγκρότησης να επαναφέρει τη δυνατότητα οικονομικής αποζημίωσης των πολιτών, όταν δεν τηρούνται οι προθεσμίες που ορίζει η διοίκηση (Νόμος 2690/1999 - Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας), σύμφωνα με το σχετικό συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα.

Μη συμμόρφωση με δικαστικές αποφάσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 95 παρ. 5 του Συντάγματος (όπως αναθεωρήθηκε το 2001), η διοίκηση έχει την υποχρέωση να συμμορφώνεται με τις δικαστικές αποφάσεις. Η παραβίαση αυτής της υποχρέωσης δημιουργεί ευθύνη για κάθε αρμόδιο φορέα, όπως απαιτείται από το νόμο.

Σύμφωνα με το άρθρο 50 παρ. 4 του προεδρικού διατάγματος 18/1989, οι διοικητικές αρχές πρέπει, σύμφωνα με την υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 95 παρ. 5 του Συντάγματος, να συμμορφώνονται – ανάλογα με την υπόθεση – με θετική ενέργεια προς το περιεχόμενο της απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας ή να απέχουν από κάθε ενέργεια αντίθετη προς όσα κρίθηκαν από αυτό. Ο παραβάτης, εκτός από τη δίωξη για παράβαση καθήκοντος βάσει του άρθρου 259 του Ποινικού Κώδικα, υπέχει και προσωπική ευθύνη για αποζημίωση.

Επιπλέον, το άρθρο 1 του νόμου 3068/2002 ορίζει ότι η δημόσια διοίκηση, η τοπική αυτοδιοίκηση και άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν την υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση με τις δικαστικές αποφάσεις. Το άρθρο 2 του νόμου ορίζει ότι η ευθύνη για τη λήψη των μέτρων που προβλέπονται στο άρθρο 3 σχετικά με τη συμμόρφωση της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις ανατίθεται σε τριμελές συμβούλιο. Το άρθρο 3 προβλέπει τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν από το αρμόδιο τριμελές συμβούλιο σε περίπτωση που, κατόπιν αιτήματος του ενδιαφερομένου, διαπιστωθεί καθυστέρηση, παράλειψη ή άρνηση συμμόρφωσης ή μη συμμόρφωση με τη δικαστική απόφαση.

Από το συνδυασμό άρθρων 95 παρ. 5 του Συντάγματος και 3 παρ. 1 του νόμου 3068/2002, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η διοίκηση, σύμφωνα με απόφαση ακύρωσης του Συμβουλίου της Επικρατείας, υποχρεούται όχι μόνο να θεωρήσει τη νομοθετική πράξη, που κρίθηκε αντίθετη προς τις συνταγματικές διατάξεις ή την ακυρωθείσα διοικητική πράξη, άκυρη και μη υφιστάμενη, αλλά και να λάβει θετικά μέτρα για τη μεταρρύθμιση της νομικής κατάστασης που προκύπτει άμεσα ή έμμεσα από αυτές τις πράξεις. Η διοίκηση υποχρεούται να ανακαλέσει ή να τροποποιήσει τις πράξεις, που εκδόθηκαν εν τω μεταξύ ή να εκδώσει άλλες με αναδρομική ισχύ, προκειμένου να αποκαταστήσει τα πράγματα στην προηγούμενη κατάσταση, εάν η ακυρωθείσα διοικητική πράξη δεν είχε αρχίσει να ισχύει.

Παρά την υποχρέωση, η δημόσια διοίκηση συχνά αρνείται να συμμορφωθεί. Είναι δύσκολο να αποδεχτεί αποφάσεις που υποχρεώνουν τη διοίκηση να αλλάξει μια συγκεκριμένη πολιτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απόφαση αριθ. 2337/2016 του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με τις αντικειμενικές αξίες ακινήτων.

Εάν η δημόσια διοίκηση δεν συμμορφωθεί με την απόφαση εντός της καθορισμένης προθεσμίας, το τριμελές συμβούλιο βεβαιώνει ότι η διοίκηση δεν συμμορφώθηκε με την απόφαση του δικαστηρίου και καθορίζει ένα χρηματικό ποσό που πρέπει να καταβληθεί στον ενδιαφερόμενο ως κύρωση για μη συμμόρφωση με τη δικαστική απόφαση.

Άλλα θεσμικά όργανα. Ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη καλείται να αντιμετωπίσει ένα μεγάλο μέρος των αντιδράσεων/καταγγελιών του κοινού ενάντια στη σιωπή των δημόσιων υπηρεσιών ή σε οποιαδήποτε μορφή κακοδιοίκησης. Ο νόμος 3094/2003 για τη λειτουργία του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη ορίζει ότι αποστολή του είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ του δημόσιου τομέα και των ιδιωτών, προκειμένου να προστατευθούν τα δικαιώματα των τελευταίων, να διασφαλιστεί η συμμόρφωση του πρώτου με το κράτος δικαίου, και η καταπολέμηση της κακοδιοίκησης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρεμβαίνει σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες στις συναλλαγές τους με τον δημόσιο τομέα, όπως, για παράδειγμα, ελλιπής παροχή ή άρνηση παροχής πληροφοριών, υπερβολική καθυστέρηση στην απάντηση των αιτημάτων των πολιτών, παραβίαση των νόμων ή χρήση παράνομων διαδικασιών, αθέμιτες διακρίσεις εις βάρος πολιτών.

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος για τις διαφορές των πολιτών με τις υπηρεσίες α. του Δημοσίου, β. των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων Ο.Τ.Α. (Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Δήμοι, Κοινότητες, Περιφέρειες), γ. άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δ. κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, δημόσιες επιχειρήσεις, επιχειρήσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και επιχειρήσεις των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 3 του ν. 3094/2003, ο Συνήγορος του Πολίτη διερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίες παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. Ιδίως, διερευνά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες όργανο δημόσιας υπηρεσίας ατομικό ή συλλογικό: 1) Προσβάλλει, με πράξη ή παράλειψη, δικαίωμα ή συμφέρον προστατευόμενο από το Σύνταγμα και το νόμο, 2) αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από τελεσίδικη ή προσωρινά εκτελεστή δικαστική απόφαση, 3) αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από διάταξη νόμου ή από ατομική διοικητική πράξη, 4) ενεργεί ή παραλείπει νόμιμη οφειλόμενη ενέργεια, κατά παράβαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της διαφάνειας ή κατά κατάχρηση εξουσίας.

Η απροθυμία της διοίκησης να συμμορφωθεί με τις δικαστικές αποφάσεις αποτελεί πραγματικό και σοβαρό πρόβλημα για τον νομοθέτη, ο οποίος, στη διάταξη του άρθρου 3 παρ. 3 (iii) του νόμου 3094/2003, τονίζει την ανάγκη παρακολούθησης της διοικητικής δράσης κατά των δικαστικών αποφάσεων και, παρά τη ρητή αναφορά του Συντάγματος σε αυτήν την υποχρέωση, συμπεριλαμβάνει αυτή την υποχρέωση στις ειδικές περιπτώσεις που ελέγχονται από τον Έλληνα Συνήγορο του Πολίτη.

Ο θεσμός του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη είναι σεβαστός από όλους τους πολίτες, κάτι που αποδεικνύεται από τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό αναφορών που υποβάλλονται ετησίως στο Θεσμό (από 11502 αναφορές το 2015 σε 16976 αναφορές το 2019, βλ. [Ετήσια έκθεση 2019](#)).

Τέλος, ο *Συνήγορος του Καταναλωτή* - μια ανεξάρτητη κρατική Αρχή - έχει ως κύριο ρόλο τη διαμεσολάβηση για τη φιλική επίλυση διαφορών, που προκύπτουν μεταξύ ιδιωτικών εταιρειών και καταναλωτών. Είναι ένα εξωδικαστικό σώμα, που στοχεύει στη συναινετική επίλυση και ρύθμιση καταναλωτικών διαφορών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα (δηλαδή πράσινα προϊόντα, δημόσιες υπηρεσίες).

[1] Βλ. επίσης την ετήσια έκθεση του [Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη 2006](#), σελ. 36-38.

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/07/2022

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Ισπανία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

[1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)

[2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

[3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [es](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [es](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [es](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 08/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Γαλλία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

[1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)

[2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

[3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Κροατία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)
- [3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [hr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [hr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [hr](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Ιταλία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στην δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)
- [3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [it](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [it](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [it](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 11/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Κύπρος

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

📄 1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

📄 2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης (ΟΠΕΡ) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

📄 3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/07/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

1.1. Έννομη τάξη – πηγές περιβαλλοντικού δικαίου

Όπως φαίνεται αμέσως πιο κάτω (1.1.2), το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960 συντάχθηκε πριν την ευρύτερη αναγνώριση των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, κι ως εκ τούτου το Σύνταγμα δεν αποτέλεσε άμεση πηγή περιβαλλοντικού δικαίου. Παρά ταύτα, τόσο κατά την αποικιοκρατική περίοδο, όσο μετά την ανεξαρτησία, θεσπίστηκε νομοθεσία που αφορούσε σε πτυχές του περιβάλλοντος, όπως είναι η προστασία των δασών, των ποταμών και των ακτών.

Αναφορές στο περιβάλλον, ως ολιστικής έννοιας, που απαιτεί προστασία, ξεκίνησαν να εμφανίζονται στη νομοθεσία αφότου η Κύπρος προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, στο πλαίσιο των Οδηγιών της Ε.Ε. για την προστασία της φύσης ('Nature Directives') και σε άλλες σχετικές διατάξεις.

Επομένως, θα ήταν δίκαιο να λεχθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση παρείχε την πιο σημαντική πηγή περιβαλλοντικού δικαίου. Η Σύμβαση του Ώρχους και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ) συνιστούν επίσης εν δυνάμει πηγές δικαίου για τα περιβαλλοντικά δικαιώματα, οι οποίες εντούτοις δεν έχουν αξιοποιηθεί ευρέως μέχρι στιγμής.

Πρώιμες προσπάθειες εισαγωγής της προστασίας του περιβάλλοντος στην κυπριακή νομολογία έγιναν στα τέλη της δεκαετίας του 1990, διακόπηκαν όμως απότομα και για πολλά χρόνια, για λόγους που επεξηγούνται πιο κάτω στην παράγραφο 1.1.2. Κατά συνέπεια, η νομολογία που αναπτύχθηκε από τα κυπριακά δικαστήρια ήταν άμεση μεν, αλλά πολύ περιορισμένη πηγή περιβαλλοντικού δικαίου, εξού και η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) σε θέματα περιβάλλοντος σπανίως αναφέρεται ή χρησιμοποιείται.

1) Γενική εισαγωγή στο σύστημα για την προστασία του περιβάλλοντος και τα δικονομικά δικαιώματα των προσώπων [φυσικά πρόσωπα, νομικά πρόσωπα, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ)] στη συγκεκριμένη εθνική έννομη τάξη

Η υφιστάμενη περιβαλλοντική νομοθεσία εναποθέτει την ευθύνη προστασίας του περιβάλλοντος πρωτίστως στο κράτος. Το κοινό (δηλαδή οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο) μπορεί να υποβάλει παράπονο στους δύο ανεξάρτητους αξιωματούχους, τον/την Επίτροπο Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ombudsperson) και τον/την Επίτροπο Περιβάλλοντος, ωστόσο οι αποφάσεις/θέσεις τους δεν είναι νομικά δεσμευτικές έναντι του καταγγελλόμενου κρατικού τμήματος. Το ύψιστο επίπεδο προστασίας παρέχεται από τα δικαστήρια, εντούτοις τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, μπορούν να διεκδικήσουν προστασία του περιβάλλοντος μέσω της δικαστικής οδού μόνο εάν έχουν επηρεαστεί προσωπικά από την προκύπτουσα κατάσταση. Με άλλα λόγια, το δικαίωμά τους στηρίζεται στην αρχή του προσωπικού συμφέροντος ή στη «νομική εγγύτητα» (έννομο συμφέρον). Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ μπορούν να προσφύγουν και να ζητήσουν ακύρωση ή επανόρθωση μέσω δικαστηρίου μόνο υπό πολύ περιορισμένες περιστάσεις οι οποίες προνοούνται σε εξειδικευμένους νόμους που εισήγαγε η Ε.Ε.

2) Κύριες διατάξεις για το περιβαλλοντικό δίκαιο και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στο εθνικό σύνταγμα (κατά περίπτωση), συμπεριλαμβανομένων των δικονομικών δικαιωμάτων

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας συντάχθηκε την δεκαετία του 1950 πριν γίνουν γνωστά τα περιβαλλοντικά δικαιώματα. Συνεπώς, δεν υπάρχει ρητή διάταξη στο κυπριακό Σύνταγμα για την προστασία του περιβάλλοντος, είτε ως υποχρέωση της πολιτείας είτε ως δικαίωμα του ατόμου ή της Φύσης. Υπάρχει το δικαίωμα στην ζωή (Άρθρο 7) το οποίο έχει ερμηνευτεί από τη νομολογία ως δικαίωμα των ατόμων, ή των τοπικών αρχών που τους εκπροσωπούν, να απολαμβάνουν υγιές περιβάλλον στον τόπο διαμονής τους (Κοινότητα Πυργών ν. Δημοκρατίας (1991) 4 CLR). Η σημασία του περιβάλλοντος για την υγιή διαβίωση επιβεβαιώθηκε εκ νέου στην εκδίκαση της έφεσης της πιο πάνω υπόθεσης (Δημοκρατία ν. Κοινότητα Πυργών (1996) 3 AAD 503), ωστόσο η ερμηνεία της παρέμεινε προσδιορισμένη σε στενή γεωγραφική ακτίνα, σε όσους βρίσκονται εντός της πληγείσας περιοχής, και το Δικαστήριο κάλεσε την κυβέρνηση να υιοθετήσει κατάλληλη νομοθεσία που να προσέδιδε δικαιώματα σε ΜΚΟ. Αυτό συνέβη μόνο μετά την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και με αυστηρά περιορισμένο τρόπο ώστε να προσαρμοστεί σε ορισμένες Οδηγίες, όπως θα φανεί πιο κάτω. Υπάρχει στο παρόν στάδιο πρόταση ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων για τροποποίηση του άρθρου 7 παράγραφος 1 του Συντάγματος, ώστε να αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην υγεία, το περιβάλλον και την βιοποικιλότητα.

Δεδομένου ότι δεν υπάρχει διάταξη για το περιβάλλον στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι διατάξεις για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε σχέση με περιβαλλοντικά θέματα είναι αυτές που ισχύουν γενικότερα. Οι κύριες διατάξεις του Συντάγματος για πρόσβαση στην δικαιοσύνη προβλέπονται στα άρθρα 29, 30 και 146. Το άρθρο 29 προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο (περιλαμβανομένων και των μη Κυπριών και των νομικών προσώπων) έχει το δικαίωμα είτε ατομικά είτε από κοινού με άλλους, να υποβάλει έγγραφες αιτήσεις ή παράπονα προς οποιαδήποτε δημόσια αρχή, και η αρχή υποχρεούται να εξετάσει το παράπονο ταχέως και να απαντήσει μέσα σε 30 μέρες. Το άρθρο 30 αναφέρεται στο δικαίωμα κάθε προσώπου να ασκεί ένδικα μέσα και στο δικαίωμα ακρόασης ενώπιον δικαστηρίου. Το άρθρο 146 ορίζει ποιος μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο εναντίον απόφασης, πράξης ή παράλειψης μιας δημόσιας αρχής και αυτό, επομένως, ισχύει και σε σχέση με περιβαλλοντικά θέματα. Για να προκύψει αυτό το δικαίωμα, ο καταγγέλλων πρέπει να έχει ενεστώς, προσωπικό (άμεσο) και έννομο συμφέρον το οποίο να έχει επηρεαστεί άμεσα από την απόφαση, πράξη ή παράλειψη που ασκείται από δημόσια αρχή με τρόπο ο οποίος αντίκειται στο Σύνταγμα ή σε οποιονδήποτε άλλο νόμο, ή συνιστά κατάχρηση εξουσίας. Η προσφυγή πρέπει να ασκηθεί εντός 75 ημερών από την ημερομηνία που λαμβάνεται σχετική γνώση.

3) Νόμοι, κώδικες, διατάγματα κ.λπ. - βασικές διατάξεις για το περιβάλλον και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, εθνικοί κώδικες και νόμοι

Τα εργαλεία για πρόσβαση στην περιβαλλοντική δικαιοσύνη εισήχθησαν όταν η Σύμβαση του Aarhus θεσπίστηκε ως νόμος (Νόμος 33(III)/2003) χωρίς ωστόσο να ενισχυθούν ενεργά τα δικαιώματα των ΜΚΟ, μέχρι που η θέσπιση του ενωσιακού δικαίου κατέστησε κάτι τέτοιο επιτακτικό. Ακόμα και τότε, η έμφαση ήταν κυρίως στην πρόσβαση σε πληροφορίες (περί της Πρόσβασης του Κοινού σε Πληροφορίες που είναι Σχετικές με το Περιβάλλον Νόμος, 119 (I) /2004). Όταν θεσπίστηκαν οι Οδηγίες για εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΙΑ), και για ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (IPPC),

έγινε πρόβλεψη σ' αυτούς τους εναρμονιστικούς νόμους για την παροχή περιορισμένων δικαιωμάτων σε ΜΚΟ ώστε να έχουν *locus standi* (ενεργητική νομιμοποίηση) ενώπιον των δικαστηρίων. Έτσι έγινε και με την Οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη που ακολούθησε.

4) Παραδείγματα εθνικής νομολογίας και ο ρόλος του Ανώτατου Δικαστηρίου σε περιβαλλοντικές υποθέσεις

Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει διαδραματίσει τόσο θετικό όσο και αρνητικό ρόλο στην προώθηση των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων. Ακολουθώντας την απόφαση του δικαστή κ. Πικη στην υπόθεση Κοινότητα Πυργών ν. Δημοκρατίας (1991, βλέπε 1.1.2 πιο πάνω) έγινε δεκτό ότι οι πολίτες μπορούν να επικαλεστούν το δικαίωμα στη ζωή σύμφωνα με το Σύνταγμα εάν αυτό απειλείται από ένα γεγονός με αρνητικές για το περιβάλλον επιπτώσεις. Υπογραμμίστηκε επίσης η σημασία του περιβάλλοντος για την ευημερία του ανθρώπου, καθώς και το νόμιμο δικαίωμα –και εν πολλοίς, υποχρέωση- των τοπικών αρχών να επιδιώκουν την προστασία και εφαρμογή του νόμου για την υγεία των κατοίκων τους. Σε αντίθεση, άλλοι παραπονούμενοι, όπως οι τοπικές ΜΚΟ, θεωρήθηκε ότι ασχέτως γεωγραφικής εγγύτητας, δεν είχαν έννομο συμφέρον βάσει του άρθρου 146 του Συντάγματος. Η υπόθεση της Κοινότητας Πυργών έγραψε ιστορία δημιουργώντας δικαστικό προηγούμενο, διευρύνοντας την ερμηνεία του συνταγματικού δικαιώματος στην ζωή και επεκτείνοντας το ώστε να περιλαμβάνει τη διάσταση του περιβάλλοντος. Έτσι, προς τα τέλη της δεκαετίας του 1990, ενθαρρύνθηκαν ΜΚΟ και το Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου (όργανο το οποίο έχει θεσπιστεί με νόμο), να προσφύγουν στο δικαστήριο προσβάλλοντας πολεοδομικές άδειες που δόθηκαν μέσα ή κοντά στην Χερσόνησο του Ακάμα, μια φυσική περιοχή απειλούμενη με ανάπτυξη. Αν και οι ισχυρισμοί πέτυχαν πρωτοδίκως, ανατράπηκαν από την Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου, η οποία δεν αναγνώρισε έννομο συμφέρον στους αιτούντες (εφεσίβλητους). Θεωρήθηκε επίσης ότι το να επιτρέπονταν τέτοιες προσφυγές από ΜΚΟ θα ισοδυναμούσε με *actio popularis* / «λαϊκή αγωγή», η οποία δεν αναγνωρίζεται ως αιτία αγωγής στο κυπριακό νομικό σύστημα.

Αυτές οι αποφάσεις βρίσκονται σήμερα υπό συζήτηση σε ακαδημαϊκούς κύκλους, με αντικείμενο την εξαιρετικά στενή δικαστική ερμηνεία της έννοιας του εννόμου συμφέροντος, που δεν έχει ακόμα ξεπεραστεί. Θα μπορούσε κανείς να προσθέσει ότι οι αποφάσεις βασίστηκαν σε μία μη ολοκληρωμένη (την εποχή εκείνη) κατανόηση της σημασίας του περιβάλλοντος ως επιστήμης και των παγκόσμιων επιπτώσεων από την απώλεια της βιοποικιλότητας. Δεδομένης της εγγενούς φύσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων οι οποίες εκδηλώνονται με έμμεσο και μακροπρόθεσμο τρόπο, που επηρεάζει ένα τεράστιο αριθμό ανθρώπων, η στενή ερμηνεία του ενεστώτος, άμεσου, και εννόμου συμφέροντος από το Ανώτατο Δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη την ιδιαιτερότητα που διέπει τη φύση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.

Ωστόσο, η περιοριστική απόφαση στην *Thanos Hotels* του 2000, επηρέασε τον νομικό προβληματισμό κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες και, κατά συνέπεια, μέχρι πρόσφατα, καμία ΜΚΟ δεν τόλμησε να ασκήσει προσφυγή στο Δικαστήριο εναντίον επιζημιών για το περιβάλλον διοικητικών αποφάσεων ή ενεργειών. Στο μεταξύ, η δικαιοδοσία σε σχέση με τις προσφυγές κατά διοικητικών πράξεων έχει, από το 2015 μεταφερθεί στο πρωτόδικο Διοικητικό Δικαστήριο. Είναι γνωστό ότι δύο περιβαλλοντικές προσφυγές εκκρεμούν σήμερα, οι προσφυγές υπ' αρ 1929/2018 και 1768/2019 – Φίλοι του Ακάμα ν. Δημοκρατίας.

5) Οι διάδικοι στη διοικητική διαδικασία μπορούν να επικαλούνται απευθείας διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες ή είναι δυνατή η παραπομπή μόνο στην εθνική νομοθεσία και στη νομοθεσία μεταφοράς στο εθνικό δικαίο ενωσιακών πράξεων;

Οι διάδικοι σε διοικητική ή δικαστική διαδικασία μπορούν να βασίζονται στις διεθνείς συμβάσεις μόνο στο βαθμό που αυτές έχουν μεταφερθεί στον κυπριακό δικαίο. Σύμφωνα με το Σύνταγμα και συγκεκριμένα το άρθρο 169, τα νομικά δικαιώματα απορρέουν από το Σύνταγμα ή από τη νομοθεσία. Οι διεθνείς συμβάσεις οι οποίες έχουν κυρωθεί με Νόμο και έχουν δημοσιευτεί στην επίσημη εφημερίδα υπερέχουν νομικά των εθνικών κανόνων δικαίου (όχι όμως του Συντάγματος).

1.2. Δικαιοδοσία των δικαστηρίων

1) Αριθμός βαθμών δικαιοδοσίας

Οι διαβαθμίσεις στο δικαστικό σύστημα

Γενικά, εφαρμόζεται δικαστικό σύστημα δύο βαθμίδων με τις διαδικασίες να ξεκινούν σε πρωτοβάθμιο δικαστήριο και εάν η δικαστική απόφαση εφεσιβληθεί, εκδικάζονται από το Ανώτατο Δικαστήριο. (Κατά τη σύνταξη του παρόντος εκκρεμούσαν σχέδια μεταρρύθμισης που δεν έχουν ακόμα εφαρμοστεί). Πρωτοβάθμια δικαστήρια είναι:

Τα Επαρχιακά Δικαστήρια τα οποία έχουν αστική/πολιτική και ποινική δικαιοδοσία

Υπάρχουν έξι Επαρχιακά Δικαστήρια, ένα σε κάθε μία από τις έξι πόλεις του νησιού. Τα δύο από αυτά (Επαρχιακό Δικαστήριο Αμμοχώστου και Επαρχιακό Δικαστήριο Κερύνειας), έπαψαν να λειτουργούν από την τουρκική στρατιωτική κατοχή του 1974 και η δικαιοδοσία τους έχει αναληφθεί από τα Δικαστήρια Λευκωσίας και Λάρνακας. Κάθε Επαρχιακό Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να εκδικάζει και να αποφασίζει επί όλων των αστικών αγωγών, όταν το επίδικο αντικείμενο έχει προκύψει ενόσω ή εν μέρει εντός των ορίων της περιοχής τους ή όπου ο εναγόμενος/κατηγορούμενος κατά την στιγμή της κατάθεσης της αγωγής διαμένει ή ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα εντός των ορίων του Δικαστηρίου. Ένα ποινικό αδίκημα μπορεί να δικάζεται από Πρόεδρο του Επαρχιακού Δικαστηρίου, Ανώτερο Επαρχιακό Δικαστή ή Επαρχιακό Δικαστή ο οποίος κάθεται μόνος του ή από Κακουργιοδικείο. Η υπόθεση συνήθως οδηγείται στο Κακουργιοδικείο εάν το αδίκημα επισύρει ποινή φυλάκισης άνω των πέντε ετών και/ή πρόστιμο άνω των €50.000.

Τα Κακουργιοδικεία

Η σύνθεση του Κακουργιοδικείου (υπάρχουν σήμερα τέσσερα Κακουργιοδικεία, σε Λευκωσία, Λεμεσό, Λάρνακα και Πάφο) περιλαμβάνει τρεις δικαστές και έχει την δικαιοδοσία να δικάζει όλα τα ποινικά αδικήματα τα οποία τιμωρούνται από τον Ποινικό Κώδικα ή από άλλο νόμο, επιβάλλοντας ποινές βαρύτερες από εκείνες που επιβάλλουν τα Επαρχιακά Δικαστήρια.

Τα Οικογενειακά Δικαστήρια

Υπάρχουν τρία Οικογενειακά Δικαστήρια, ένα για τη Λευκωσία και την Κερύνεια, ένα για τη Λεμεσό και την Πάφο και ένα για τη Λάρνακα και την Αμμόχωστο. Υπάρχει ακόμη ένα Οικογενειακό Δικαστήριο Θρησκευτικών Ομάδων, το οποίο βρίσκεται στην Λευκωσία. Το Οικογενειακό Δικαστήριο έχει την δικαιοδοσία να λαμβάνει αιτήσεις σχετικά με την διάλυση του γάμου καθώς και για θέματα που έχουν να κάνουν με την γονική μέριμνα, διατροφή, την υιοθεσία και τις περιουσιακές σχέσεις μεταξύ συζύγων, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέρη διαμένουν στην Δημοκρατία.

Το Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών

Το Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών (υπάρχουν τρία σε Λευκωσία, Λεμεσό και Λάρνακα) έχει δικαιοδοσία να δέχεται αιτήσεις από εργοδοτούμενους για παράνομο τερματισμό απασχόλησης και για αποζημιώσεις. Αποτελείται από έναν Πρόεδρο (που είναι δικαστικός αξιωματούχος) και δύο απλά μέλη τα οποία εκπροσωπούν τους εργοδότες και τους εργοδοτούμενους.

Το Δικαστήριο Ελέγχου Ενοικιάσεων

Το Δικαστήριο Ελέγχου Ενοικιάσεων (υπάρχουν τρία σε Λευκωσία, Λεμεσό και Πάφο) έχει δικαιοδοσία να εκδικάζει όλες τις διαφορές που προκύπτουν από την εφαρμογή των νόμων περί ελέγχου ενοικιάσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το πληρωτέο ενοίκιο και την ανάκτηση της κυριότητας της περιουσίας. Το Δικαστήριο Ελέγχου Ενοικιάσεων αποτελείται από έναν Πρόεδρο (ο οποίος είναι δικαστικός αξιωματούχος) και δύο απλά μέλη που εκπροσωπούν τους ενοικιαστές και τους ιδιοκτήτες.

Το Στρατιωτικό Δικαστήριο

Το Στρατιωτικό Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία εκδίκασης υποθέσεων στρατιωτικών αδικημάτων βάσει του Ποινικού Κώδικα και τυχόν άλλων εγκλημάτων τα οποία διαπράττονται από μέλη των ενόπλων δυνάμεων. Αποτελείται από έναν Πρόεδρο (ο οποίος είναι δικαστικός αξιωματούχος) και δύο αξιολογητές οι οποίοι διορίζονται από το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών Αρχών και από κατάλογο αξιωματικών του στρατού.

Το Διοικητικό Δικαστήριο

Εδρεύει μόνο στην Λευκωσία και αποφασίζει για κάθε προσφυγή η οποία καταχωρείται κατά απόφασης, πράξης ή παράλειψης οποιουδήποτε οργάνου του κράτους, αρχής ή προσώπου που ασκεί εκτελεστική ή διοικητική εξουσία. Οι προσφυγές βασίζονται στο ότι μια τέτοια απόφαση, ενέργεια ή παράλειψη παραβιάζει τις διατάξεις του Συντάγματος ή οποιουδήποτε νόμου ή συνιστά υπέρβαση/κατάχρηση οποιασδήποτε εξουσίας που ανατίθεται σε τέτοιο όργανο, αρχή ή πρόσωπο.

Δεν υπάρχουν ειδικά δικαστήρια για τα περιβαλλοντικά ζητήματα, επομένως προσφυγή κατά οποιουδήποτε κρατικού οργάνου, αρχής ή προσώπου που ασκεί διοικητική ή εκτελεστική εξουσία στον τομέα αυτό, καταχωρείται ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου.

Εκτός από τα προαναφερθέντα πρωτοβάθμια δικαστήρια, το Ανώτατο Δικαστήριο συνεδριάζει ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο όταν ενεργεί ως Ναυτοδικείο ή Εκλογοδικείο.

Δευτεροβάθμια δικαιοδοσία

Το Ανώτατο Δικαστήριο εκδικάζει προσφυγές από όλα τα πρωτοβάθμια δικαστήρια και επίσης έχει την αποκλειστική δικαιοδοσία να εκδίδει προνομιακά εντάλματα, περιλαμβανομένου του εντάλματος *habeas corpus* (για απελευθέρωση προσώπου υπό σύλληψη) και ενταλμάτων που διατάζουν οποιονδήποτε διάδικο να προβεί ή απέχει από κάποια ενέργεια ή να διορθώσει μια απόφαση.

Το Ανώτατο Δικαστήριο το οποίο συνεδριάζει και ως Συνταγματικό Δικαστήριο, έχει δικαιοδοσία να εκδικάζει υποθέσεις όταν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αμφισβητεί την συνταγματικότητα ενός νόμου που ψηφίστηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων (άρθρο 140, παράγραφος 1) και μπορεί επίσης να αποφανθεί τελεσίδικα για την ύπαρξη σύγκρουσης εξουσίας ή ζήτημα αρμοδιότητας μεταξύ κρατικών οργάνων ή αρχών (άρθρο 139). Αυτό το Δικαστήριο εκδικάζει εφέσεις κατά αποφάσεων του Διοικητικού Δικαστηρίου και σύμφωνα με το άρθρο 144 εξετάζει τη συνταγματικότητα οποιουδήποτε νόμου, όποτε και εάν το θέμα αυτό εγερθεί, στο πλαίσιο της δικαστικής διαδικασίας, από επηρεαζόμενο διάδικο. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 146, εξετάζει την αξίωση οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου με έννομο συμφέρον που έχει επηρεαστεί από διοικητική πράξη/ απόφαση η οποία αντίκειται στο Σύνταγμα.

2) Κανόνες αρμοδιότητας και δικαιοδοσίας – πώς προσδιορίζεται ποιο δικαστήριο έχει δικαιοδοσία σε περιπτώσεις σύγκρουσης δικαιοδοσίας μεταξύ διαφορετικών εθνικών δικαστηρίων (σε διάφορα κράτη μέλη);

Η δικαιοδοσία των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων είναι αρκετά σαφής σχετικά με το ποιο δικαστήριο έχει ποια δικαιοδοσία. Σε κάποιες περιπτώσεις ο διάδικος μπορεί να αποφασίσει εάν θα ασκηθεί αγωγή π.χ. στο Επαρχιακό Δικαστήριο ή αίτηση στο Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, αναλόγως του ύψους της αιτούμενης αποζημίωσης (υψηλότερη στο Επαρχιακό Δικαστήριο αν και με πιο χρονοβόρες διαδικασίες), αλλά κανονικά οι διαδικασίες πρέπει να αρχίζουν στο ορθό Δικαστήριο και στην ορθή πόλη. Σε σχέση με ζημιά που προκλήθηκε ως αποτέλεσμα παραβίασης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αγωγή δύναται να ασκηθεί από φυσικό πρόσωπο που επηρεάστηκε, στο Επαρχιακό Δικαστήριο της επαρχίας όπου προκλήθηκε η ζημιά. Μπορεί επίσης να καταχωρηθεί ποινική υπόθεση από τον Γενικό Εισαγγελέα, βάσει εξειδικευμένου περιβαλλοντικού νόμου (π.χ. της προστασίας της φύσης) ή βάσει πιο πρόσφατης νομοθεσίας που θεσπίστηκε για αδικήματα εναντίον του περιβάλλοντος, (Νόμος 22(Ι)/2012), στο Δικαστήριο το οποίο έχει την δικαιοδοσία για την περιοχή όπου έγινε η παράβαση.

Δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ τακτικών και έκτακτων ενδίκων μέσων ενώπιον Δικαστηρίου. Τριμελής δικαστική σύνθεση αποφασίζει τελικώς επί αστικών και ποινικών εφέσεων στο Ανώτατο Δικαστήριο. Το Ανώτατο Δικαστήριο μπορεί να επικυρώσει, να τροποποιήσει, να ακυρώσει ή να διατάξει την επανεκδίκαση μιας υπόθεσης, όπως κρίνει σκόπιμο. Είναι, ωστόσο, δυνατό για το Γενικό Εισαγγελέα να προωθήσει ένα έκτακτο ένδικο μέσο, όπως το *nolle prosequi*, το οποίο είναι απόφαση για τερματισμό διαδικασίας για λόγους δημοσίου συμφέροντος ή να υποβάλει σύσταση για επίδειξη επείκειας.

Πολίτης ο οποίος επιθυμεί να προσβάλει μια διοικητική πράξη, απόφαση ή παράλειψη ενώπιον Δικαστηρίου, πρέπει να καταχωρήσει προσφυγή στο Διοικητικό Δικαστήριο στην Λευκωσία, ανεξάρτητα από το πού έλαβε χώρα η υπό προσβολή πράξη. Το Διοικητικό Δικαστήριο εξετάζει τη νομιμότητα της υπό προσβολή πράξης ή απόφασης, στηριζόμενο στις πληροφορίες που παρέχονται στον διοικητικό φάκελο της υπόθεσης, αλλά δεν μπορεί να επεκταθεί στον έλεγχο της ουσίας της υπόθεσης (εκτός εάν η προσφυγή αφορά σε φορολογικά θέματα ή θέματα ασύλου). Το Δικαστήριο μπορεί να ακυρώσει πλήρως ή εν μέρει μια διοικητική πράξη και να παραπέμψει την υπόθεση στην αρχή που εξέδωσε την απόφαση. Η αρχή δεσμεύεται από την απόφαση του Δικαστηρίου.

3) Ιδιαιτερότητες όσον αφορά τις δικαστικές αποφάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος (ειδικά περιβαλλοντικά δικαστήρια), συνεισφορά μη ειδικών, ειδικό δικαστές κ.λπ.

Δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις και δεν υπάρχουν εξειδικευμένοι δικαστές. Η προσφυγή στο Διοικητικό Δικαστήριο εκδικάζεται υπό τους ίδιους όρους όπως οποιαδήποτε άλλη προσφυγή. Ωστόσο, κάποια περιβαλλοντικά θέματα εκδικάζονται σε ποινικές ή πολιτικές δικαιοδοσίες, π.χ. κάτω από τον περί Προστασίας του Περιβάλλοντος μέσω του Ποινικού Δικαίου Νόμο του 2012 και τον περί Περιβαλλοντικής Ευθύνης Νόμο 189(1)/2007. Στις ποινικές διαδικασίες, όλοι έχουν δικαίωμα να καταγγέλλουν ποινικές παραβιάσεις (π.χ. κατάχρηση εξουσίας από ορισμένες αρχές) στην Εισαγγελική αρχή. Μπορεί επίσης οποιοσδήποτε να συμμετέχει και να δώσει μαρτυρία κατά τη διαδικασία. Οι ένδικες θεραπείες κατά των δικαστικών αποφάσεων περιορίζονται συνήθως στον Εισαγγελέα και τον κατηγορούμενο (αν και τα θύματα εγκλημάτων έχουν πλέον δικαιώματα εναντίον των δραστών και εναντίον παράλειψης ή αποτυχίας του κράτους να ασκήσει ποινική δίωξη). Για να μπορέσει να αναζητήσει ένδικη προστασία, ο παραπονούμενος πρέπει να έχει έννομο συμφέρον όπως αυτό προβλέπεται στο άρθρο 146 του Συντάγματος. Αυτό το δικαίωμα πρέπει να ασκηθεί εντός 75 ημερών από την ημέρα που λαμβάνει πλήρη γνώση της παράβασης για την οποία διαμαρτύρεται.

4) Επίπεδο ελέγχου των δικαστών σε περίπτωση διοικητικών προσφυγών, η έννοια του αυτεπάγγελτου ελέγχου κ.λπ. Ποια είναι τα όρια; Κανόνες σχετικά με τον αυτεπάγγελο έλεγχο από τα δικαστήρια

Σε διαδικασίες ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου, το Δικαστήριο μπορεί, αυτεπαγγέλτως, να εξετάσει θέματα δημόσιας τάξης όπως είναι το εκπρόθεσμο, η εκτελεστότητα της πράξης, η αρμοδιότητα του οργάνου, το έννομο συμφέρον του παραπονούμενου. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να εξετάσει αυτεπαγγέλτως συνταγματικά θέματα και παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ζητήματα συνταγματικότητας πρέπει να δικογραφηθούν ειδικά. Ο δικαστής αποφασίζει για ζητήματα όπως το χρόνο της ακρόασης, κατά πόσο μπορούν να γίνουν δεκτά πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία, ή κατά πόσο θα διατάξει ασφαλιστικά μέτρα, εάν το ζητήσει ο αιτητής.

1.3. Οργάνωση της δικαιοσύνης σε διοικητικό και δικαστικό επίπεδο

1) Σύστημα της διοικητικής διαδικασίας (υπουργεία και/ή ειδικές δημόσιες αρχές)

Όπου η πράξη ή παράλειψη διαπράττεται από διοικητικό όργανο ή αρχή, υπάρχουν τόσο εξωδικαστικά όσο και δικαστικά μέσα θεραπείας.

Τα μέρη πρέπει να διακρίνουν μεταξύ ιεραρχικών/ διοικητικών και δικαστικών προσφυγών. Ο ιεραρχικός έλεγχος ασκείται επί των υφισταμένων του από υπεύθυνο επόπτη ή από διευθυντή. Κάποιες νομοθεσίες προβλέπουν για επανεξέταση των πράξεων της εκτελεστικής εξουσίας από ανώτερες διοικητικές αρχές (ιεραρχικές προσφυγές), εάν αυτό ζητηθεί από επηρεαζόμενο μέρος, δηλαδή από διάδικο με έννομο συμφέρον (το οποίο θα μπορούσε να είναι ΜΚΟ, εάν η καταγγελλόμενη πράξη σχετίζεται με νομοθεσία η οποία παρέχει δικαιώματα ειδικά σε ΜΚΟ). Για παράδειγμα, ο περί της Πρόσβασης του Κοινού σε Πληροφορίες που είναι σχετικές με το Περιβάλλον Νόμος 119(1)/2004, στο άρθρο 10, προβλέπει ότι εάν υπάρξει άρνηση παροχής ή ελλιπής παροχή πληροφοριών που ζητούνται από οποιονδήποτε πολίτη (συμπεριλαμβανομένης μιας ΜΚΟ), μπορεί να γίνει ιεραρχική προσφυγή στον αρμόδιο Υπουργό. Ωστόσο, μια τέτοια διαδικασία προσφυγής συνήθως δεν είναι τελική ή οριστική και δεν εμποδίζει την υποβολή προσφυγής στο Διοικητικό Δικαστήριο. Μια

ιεραρχική προσφυγή έχει τα πλεονεκτήματα ότι α) η ανώτερη αρχή θα εξετάσει ζητήματα τόσο επί της διαδικασίας όσο και επί της ουσίας τους και, β) η περίοδος των 75 ημερών για την αμφισβήτηση της παράλειψης ή της πράξης αναστέλλεται, εάν αυτό προβλέπεται από την νομοθεσία ή συμφωνηθεί από τα μέρη, ενόσω διεξάγεται η διαδικασία αναθεώρησης.

Πέραν από τις ιεραρχικές προσφυγές που αναφέρθηκαν πιο πάνω, άλλες εξωδικαστικές διαδικασίες που είναι διαθέσιμες σε περιβαλλοντικά θέματα περιλαμβάνουν την υποβολή παραπόνων/καταγγελιών είτε στον Επίτροπο Διοίκησης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ombudsperson) είτε στον Επίτροπο Περιβάλλοντος, αν και κανείς εκ των δύο δεν έχει εκτελεστική εξουσία, οπότε η προσφυγή σε οποιοδήποτε από αυτούς, ακόμη και εάν εκδώσουν ευνοϊκή θέση, ενδέχεται να μην οδηγήσει σε θεραπεία/επανόρθωση. Το φάσμα των μη δικαστικών προσφυγών περιλαμβάνει:

Καταγγελίες στον Επίτροπο Διοίκησης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ombudsperson): Το γραφείο του Επιτρόπου Διοίκησης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ombudsperson) ιδρύθηκε το 1992 για να προστατεύει τα δικαιώματα των πολιτών επηρεαζόμενων από αποφάσεις της δημόσιας διοίκησης οι οποίες είναι αντίθετες με τον Νόμο, ή δεν συνάδουν με την ορθή άσκηση της διοικητικής εξουσίας, χωρίς να απαιτείται ο χρόνος και τα έξοδα της δικαστικής διαδικασίας. Η καταγγελία/παράπονο γίνεται με επιστολή με συνημμένα αντίγραφα τυχόν απαραίτητων εγγράφων. Η απόφαση του Επιτρόπου Διοίκησης δεν είναι δεσμευτική, αλλά έχει βαρύτητα εάν ο διάδικος προσφύγει αργότερα στο Δικαστήριο. Ωστόσο ο Επίτροπος δεν μπορεί να εξετάσει καταγγελία εάν εκκρεμεί υπόθεση στο Δικαστήριο. Όταν εισήχθη ο θεσμός του Επιτρόπου, ήταν μια οικονομική και γρήγορη διαδικασία. Εξακολουθεί να είναι οικονομική, αλλά δεν είναι πλέον γρήγορη και θα μπορούσε να πάρει περισσότερο από έναν χρόνο για να λάβει απάντηση ο παραπονούμενος.

Καταγγελίες στον Επίτροπο Περιβάλλοντος, ο οποίος διορίζεται και δίνει αναφορά απευθείας στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο Επίτροπος μπορεί να υποβάλει προτάσεις και συστάσεις στα αρμόδια υπουργεία για την εφαρμογή περιβαλλοντικών κατευθυντήριων γραμμών και μπορεί να ζητήσει την υποβολή έκθεσης. Όλοι οι πολίτες περιλαμβανομένων και των ΜΚΟ μπορούν να απευθυνθούν στον Επίτροπο, παρά το γεγονός ότι οι συστάσεις του δεν είναι δεσμευτικές και το μέγιστο που μπορεί να αναμένει κανείς είναι να εξασφαλισθεί το ηθικό βάρος της υποστήριξης του Επιτρόπου.

Καταγγελίες στον Υπουργό: Το άρθρο 29 του Συντάγματος κατοχυρώνει το δικαίωμα του αναφέρεσθαι στις αρχές, δηλαδή την υποβολή αιτημάτων ενώπιον των αρμόδιων αρχών. Ο/Η υπουργός έχει συνολική ευθύνη για τις ενέργειες/αποφάσεις των υπηρεσιών και τμημάτων του για παραβιάσεις της νομοθεσίας και οι πολίτες μπορούν να απευθύνονται σε αυτόν/ήν εγγράφως, είτε μέσω επίσημης ιεραρχικής προσφυγής είτε μέσω λιγότερο επίσημου τύπου επιστολής. Ο/Η υπουργός θα εξετάσει το διαδικαστικό και ουσιαστικό περιεχόμενο της καταγγελίας.

Καταγγελίες προς τοπικές αρχές: Κάθε πρόσωπο, συμπεριλαμβανομένων και των μη Κυπρίων, το οποίο διαμένει στην Δημοκρατία ή υπόκειται ζημία από αρνητικό γεγονός εντός της αρμοδιότητας μιας τοπικής αρχής, μπορεί να υποβάλει καταγγελία ως παραπάνω, με επιστολή που αποστέλλεται ατομικά ή μέσω δικηγόρου. Εάν δεν υπάρχει απάντηση και ανάλογα με το επίμαχο ζήτημα, μπορεί η επίδικη πράξη να αμφισβητηθεί ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου, οπότε ισχύει ο κανόνας των 75 ημερών για την καταχώρηση προσφυγής.

2) Πώς μπορεί κάποιος να προσφύγει κατά διοικητικής απόφασης για περιβαλλοντικό θέμα ενώπιον του δικαστηρίου; Πότε μπορεί κάποιος να αναμένει την οριστική απόφαση;

Δεδομένου του γεγονότος ότι δεν υπάρχουν περιβαλλοντικά δικαστήρια, οι προσφυγές υποβάλλονται στο Διοικητικό Δικαστήριο με τον ίδιο τρόπο που αμφισβητείται οποιαδήποτε άλλη διοικητική απόφαση και η διαδικασία διαρκεί όσο οποιαδήποτε άλλη προσφυγή, δηλαδή το πιθανότερο δύο χρόνια τουλάχιστον και ίσως μέχρι τέσσερα χρόνια. Οι απαιτήσεις του άρθρου 146 του Συντάγματος πρέπει να πληρούνται σχετικά με το έννομο συμφέρον του αιτούντος. Με άλλα λόγια ο αιτών, είτε είναι φυσικό πρόσωπο είτε είναι νομικό πρόσωπο, πρέπει να έχει προσωπικό, άμεσο και ενεστώδες έννομο συμφέρον το οποίο έχει επηρεαστεί. Αυτό δεν εκτείνεται σε ομάδες συμφερόντων, αλλά στην περίπτωση περιβαλλοντικών ΜΚΟ, το έννομο συμφέρον και, κατά συνέπεια το δικαίωμα προσφυγής τους μπορεί υπό συγκεκριμένες περιστάσεις να αναγνωριστεί βάσει νόμων που θεσπίστηκαν ως αποτέλεσμα της ενσωμάτωσης ευρωπαϊκών οδηγιών.

Αυτοί είναι:

Ο Νόμος περί Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από Ορισμένα Έργα (EIA - Environmental Impact Assessment) 140(I)/2005, όπως τροποποιήθηκε με τον Νόμο 127(I)/2018, άρθρο 48, ο Νόμος για την Ολοκληρωμένη Πρόληψη και Έλεγχο της Ρύπανσης (IPPC) 2003, όπως αντικαταστάθηκε από τον περί Βιομηχανικών Εκπομπών Νόμο 184(I)/2013, άρθρο 42, και ο Νόμος περί Περιβαλλοντικής Ευθύνης, αρ. 189(I)/2007, άρθρο 14(I). Πληροφορίες δίνονται στα πιο κάτω κεφάλαια, βλέπε παράγραφο 1.4.2. Επιπρόσθετα, ο περί της Ελεύθερης Πρόσβασης του Κοινού σε Πληροφορίες που σχετίζονται με θέματα Περιβάλλοντος, Ν.125(1)/2000, παρέχει το δικαίωμα οποιουδήποτε ατόμου, συμπεριλαμβανομένων των ΜΚΟ, να προσβάλουν παράλειψη ή άρνηση μιας αρχής να παρέχει πληροφορίες εντός της αρμοδιότητάς της.

3) Υπαρξη ειδικών περιβαλλοντικών δικαστηρίων, κύριος ρόλος και αρμοδιότητα

Δεν υπάρχει εξειδικευμένο δικαστήριο για περιβαλλοντικά ζητήματα. Ως εκ τούτου, ο αιτών ακολουθεί την διαδικασία που περιγράφεται πιο πάνω, και εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά, θα αποταθεί για θεραπεία στο Διοικητικό Δικαστήριο.

4) Προσφυγές κατά διοικητικών αποφάσεων για περιβαλλοντικά θέματα που εκδίδονται από αρμόδιες αρχές και προσφυγές κατά δικαστικών διαταγών και αποφάσεων (επίπεδα)

Προσφυγές ενάντια σε περιβαλλοντικές αποφάσεις αρμοδίων αρχών διέπονται από τη διαδικασία που περιγράφεται στο σημείο 1.3.2 πιο πάνω. Εφέσεις κατά δικαστικών αποφάσεων υποβάλλονται στο Ανώτατο Δικαστήριο εάν η επίμαχη απόφαση εκδόθηκε από πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Επομένως, σύμφωνα με το άρθρο 146 του Συντάγματος, έφεση ασκείται κατά απόφασης του Διοικητικού Δικαστηρίου στο Ανώτατο Δικαστήριο και η προθεσμία είναι 42 ημέρες. Οι προσφυγές κατά ενδιάμεσων αποφάσεων επιτρέπονται μόνο εάν θεωρηθούν καθοριστικές για τα δικαιώματα των μερών και μόνο εντός 15 ημερών.

5) Έκτακτοι τρόποι άσκησης προσφυγής. Κανόνες στον τομέα του περιβάλλοντος. Κανόνες για την υποβολή αίτησης έκδοσης προδικαστικής απόφασης

Ο Διαδικαστικός Κανονισμός 1/2008 του Ανωτάτου Δικαστηρίου αφορά στην αναζήτηση καθοδήγησης από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων του ενωσιακού δικαίου μέσω της διαδικασίας της προδικαστικής παραπομπής. Η αίτηση μπορεί να υποβληθεί ανά πάσα στιγμή κατά την διάρκεια της διαδικασίας από τους διαδίκους ή αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο. Η τελική απόφαση για το αν ένα αναφθέν ζήτημα θα παραπεμφθεί στο ΔΕΕ εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο. Η παραπομπή δεν χρησιμοποιείται συχνά στην πράξη, και όπως ήδη εξηγήθηκε, δεν υπήρξαν ακόμα περιπτώσεις χρήσης της σε περιβαλλοντικά θέματα.

Δεν υπάρχουν έκτακτοι τρόποι έφεσης.

6) Υπάρχουν εξωδικαστικές λύσεις στον τομέα του περιβάλλοντος όσον αφορά την επίλυση διαφορών (διαμεσολάβηση κ.λπ.);

Δεν υπάρχουν επίσημες λύσεις όπως η διαιτησία. Ωστόσο, οι ΜΚΟ που θεωρούν ότι η νομική διαδικασία είναι πολύ δαπανηρή ή πολύ αργή, ενδέχεται να θεωρήσουν πιο αποτελεσματικό να θέσουν το ζήτημα στον αρμόδιο Υπουργό ή να το γνωστοποιήσουν στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Περιβάλλοντος (όπου θα προβληθεί το ζήτημα αλλά δεν θα επιλυθεί κατ' ανάγκη) ή να υποβάλουν επίσημη καταγγελία στην Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος στις Βρυξέλλες. Εάν επιτύχει η καταγγελία στην Ευρώπη, η ΓΔ Περιβάλλοντος θα κινήσει διαδικασία επανεξέτασης κατά του κράτους, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε διαδικασία παράβασης βάσει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ (Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Επίσης, οι ΜΚΟ μπορούν πάντοτε να εγείρουν υποθέσεις προς την Ολομέλεια της Σύμβασης της Βέρνης για την Προστασία της Άγριας Ζωής (Συμβούλιο της Ευρώπης) και σε περίπτωση επιτυχίας, ανοίγει φάκελος/ αρχείο εναντίον του κράτους που προέβη σε παράβαση, γεγονός το οποίο έχει επιβαρυντική αξία, αν και δεν μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις.

7) Πώς μπορούν να βοηθήσουν άλλοι φορείς [Διαμεσολαβητής (κατά περίπτωση), εισαγγελία];

Όπως προαναφέρθηκε, μπορεί να υποβληθούν παράπονα στον Επίτροπο Διοικήσεως ή στον Επίτροπο Περιβάλλοντος, αλλά η δημοσιευμένη τοποθέτησή τους δεν θα ήταν δεσμευτική για τις αρχές. Ωστόσο η θέση τους θα είχε βαρύτητα, ειδικά εάν η υπόθεση προχωρήσει και τεθεί ενώπιον του Δικαστηρίου. Υποβολή παραπόνου στον Γενικό Εισαγγελέα δεν θα συνέβαινε κανονικά καθότι αρμοδιότητα του Γενικού Εισαγγελέα είναι να συμβουλεύει την κυβέρνηση και να την υπερασπίζεται σε δικαστικές υποθέσεις έναντι τρίτων. Ο Γενικός Εισαγγελέας μπορεί να λάβει δράση, ωστόσο, με πρωτοβουλία της αρμόδιας κυβερνητικής υπηρεσίας βάσει του περί Προστασίας του Περιβάλλοντος μέσω του Ποινικού Δικαίου Νόμου του 2012 (Ν. 22(Ι)/2012). Τα τελευταία χρόνια, είναι γνωστό ότι περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν θέσει υποθέσεις κακοδιοίκησης ενώπιον του Γενικού Ελεγκτή, ο οποίος, εάν θεωρεί ότι το δημόσιο χρήμα δαπανάται εσφαλμένα και υπάρχει κακοδιαχείριση, προβαίνει σε σχετική δημόσια δήλωση και περιλαμβάνει τα ευρήματα στην ετήσια έκθεσή του.

1.4. Πώς μπορεί κάποιος να προσφύγει στο δικαστήριο;

1) Ποιος μπορεί να προσφύγει κατά διοικητικής απόφασης για περιβαλλοντικό θέμα (η σημασία της έννοιας του ενδιαφερόμενου κοινού και των ΜΚΟ);

Κάθε διοικητική απόφαση, είτε σε σχέση με το περιβάλλον ή για οποιοδήποτε άλλο θέμα, μπορεί να αμφισβητηθεί από ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο που επηρεάζεται από αυτήν σύμφωνα με το άρθρο 146 του Συντάγματος. Συγκεκριμένα η απόφαση πρέπει να επηρεάζει το άμεσο, ενεστώσ (δηλαδή τρέχον) έννομο συμφέρον του παραπονούμενου, το οποίο έχει ερμηνευθεί ότι συνίσταται στην περιουσία, στο πρόσωπο ή στο επάγγελμα κάποιου. Αυτή η ερμηνεία αποκλείει τις ΜΚΟ ή «το ενδιαφερόμενο κοινό» με το επιχείρημα ότι εάν ένα άτομο δεν θα είχε κανένα δικαίωμα ατομικά επειδή δεν επηρεάζεται άμεσα η περιουσία του, ή η δουλειά ή η υγεία του, η εν λόγω απόφαση δεν μπορεί να προσβληθεί απλώς και μόνο επειδή επιδιώκει αριθμός ατόμων να την αμφισβητήσει. Με άλλα λόγια, τα δικαστήρια έχουν αποφανθεί επανειλημμένα ότι η έννοια του *actio popularis* – λαϊκής αγωγής δεν είναι αποδεκτή και, επομένως, μια αμφισβήτηση από ΜΚΟ εμπίπτει σε αυτή την κατηγορία. Προκειμένου να ξεπεραστεί αυτή η κατάσταση και να συμμορφωθεί η Κύπρος με τις Οδηγίες της ΕΕ σχετικά με τον ολοκληρωμένο έλεγχο πρόληψης της ρύπανσης και την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από έργα, θεσπίστηκαν νόμοι το 2003, το 2005 και το 2007 αντίστοιχα, οι οποίοι αντιμετωπίζουν εν μέρει το θέμα της ενεργητικής νομιμοποίησης (*locus standi*) των περιβαλλοντικών ΜΚΟ (βλέπε 1.4.2 παρακάτω). Αν και αυτοί οι νόμοι, και ειδικά ο περί των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από Έργα Νόμος, έχουν προσφέρει ένδικο μέσα σε ιδιώτες, πρόσφατες προσφυγές από Περιβαλλοντικές ΜΚΟ που βασίζονται σε αυτά τα δικαιώματα, δεν έχουν ακόμα αποφασιστεί.

2) Υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που εφαρμόζονται ανά τομέα νομοθεσίας [διατήρηση της φύσης, διαχείριση των υδάτων, απόβλητα, εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), ΟΠΕΡ / οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές, κ.λπ.];

Οι διαφορές έγκεινται σε δικαιώματα τα οποία παρέχονται σε περιβαλλοντικές ΜΚΟ που έχουν συσταθεί ως νομική οντότητα. Αυτά τα περιορισμένα δικαιώματα απορρέουν από τον Νόμο περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Έργα του 2005 (και τώρα 2018), τον Νόμο περί της Ολοκληρωμένης Πρόληψης και Ελέγχου της Ρύπανσης του 2003 (και τώρα Βιομηχανικών Εκπομπών του 2013), και από τον Νόμο περί Περιβαλλοντικής Ευθύνης του 2007. Περιλαμβάνουν κατά κάποιο τρόπο «νέα» δικαιώματα, τα οποία οι ΜΚΟ δεν θα είχαν διαφορετικά και αναγνωρίζουν ότι υπό ορισμένες συνθήκες, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν «έννομο συμφέρον» όπως ορίζεται στο Σύνταγμα. Συγκεκριμένα:

Ο περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Έργα Νόμος 140(Ι)/2005, άρθρο 25(1), όπως έχει τροποποιηθεί με τον Νόμο 127(Ι)/2018, άρθρο 48 (αν και αυτά τα άρθρα παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους). Το άρθρο 25(1) του Νόμου του 2005 προβλέπει ότι οποιαδήποτε ΜΚΟ η οποία έχει ως κύριο σκοπό, σύμφωνα με το καταστατικό της, την προστασία του περιβάλλοντος, θεωρείται ότι έχει έννομο συμφέρον που θα μπορούσε να επηρεαστεί από πολεοδομική άδεια που εκδίδεται από την Πολεοδομική Αρχή, έγκριση που χορηγείται από την Περιβαλλοντική αρχή, από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ή άλλη αρχή που αποφασίζει σχετικά με /ή εγκρίνει δημόσια έργα. Σε μια τέτοια περίπτωση, η ΜΚΟ θεωρείται ότι έχει άμεσο έννομο συμφέρον και επομένως έχει το δικαίωμα να προσφύγει στο Διοικητικό Δικαστήριο βάσει του άρθρου 146 του Συντάγματος. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί πως όταν τροποποιήθηκε από το άρθρο 48 του τροποποιητικού νόμου του 2018, η διάταξη που αφορά στο έννομο συμφέρον των ΜΚΟ περιορίστηκε στην αμφισβήτηση μόνο των αποφάσεων της Περιβαλλοντικής Αρχής που είναι υπεύθυνη για την χορήγηση περιβαλλοντικών εγκρίσεων και μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις: σχετικά με την χορήγηση έγκρισης, σχετικά με απόφαση προκαταρκτικού ελέγχου (βάσει του συμπεράσματος ότι δεν απαιτείται μελέτη εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων) και για οποιαδήποτε απόφαση ή παράλειψη διεξαγωγής δημόσιας διαβούλευσης ή για την αποτροπή συμμετοχής ενός ενδιαφερόμενου μέρους του κοινού. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του ίδιου Νόμου, η Περιβαλλοντική Αρχή είναι ο Διευθυντής του Τμήματος Περιβάλλοντος.

Ο Νόμος περί της Ολοκληρωμένης Πρόληψης και Ελέγχου της Ρύπανσης 56(Ι)/2003 (IPPC) όπως έχει αντικατασταθεί από τον περί Βιομηχανικών Εκπομπών Νόμο 184(Ι)/2013, ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο 42 παρέχει πρόσβαση σε πληροφορίες και διαβουλεύσεις και το δικαίωμα των περιβαλλοντικών ΜΚΟ σε δικαστική προσφυγή εάν δεν τηρούνται οι όροι για την παροχή πληροφοριών και την συμμετοχή του κοινού.

Ο περί της Περιβαλλοντικής Ευθύνης Νόμος 189(Ι)/2007, στο άρθρο 14(Ι) επιτρέπει σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που επηρεάζεται ή **θα μπορούσε να επηρεαστεί** από περιβαλλοντική ζημιά, να προσφύγει στη δικαιοσύνη. Ο όρος «νομικό πρόσωπο» περιλαμβάνει οποιαδήποτε εταιρεία ή σωματείο των οποίων ο κύριος στόχος, σύμφωνα με το καταστατικό τους, περιλαμβάνει την προστασία του περιβάλλοντος.

3) Κανόνες για την νομιμοποίηση που ισχύουν για τις ΜΚΟ και τους ιδιώτες (σε διοικητικές διαδικασίες και σε δικαστικό επίπεδο, για οργανώσεις με νομική προσωπικότητα, ad hoc ομάδες εκπροσώπων του κοινού, νομιμοποίηση για τις αλλοδαπές ΜΚΟ κ.λπ.)

Ο πίνακας που ακολουθεί εξηγεί ποιος έχει έννομο συμφέρον και πότε. Στην ουσία, κάθε πρόσωπο, είτε είναι φυσικό είτε νομικό, είτε είναι Κύπριος είτε είναι αλλοδαπός, έχει το ίδιο δικαίωμα να ζητήσει διοικητικό έλεγχο, να παραπονεθεί στον Επίτροπο ή να προσφύγει στο Δικαστήριο, εάν επηρεάζεται προσωπικά και άμεσα σε σχέση με νόμιμο συμφέρον. Οι ΜΚΟ έχουν μόνο τα περιορισμένα δικαιώματα που προβλέπονται από τους ειδικούς νόμους του τομέα του περιβάλλοντος, που έχουν παρατεθεί πιο πάνω.

Έννομο συμφέρον/ Ενεργητική νομιμοποίηση

Δικαίωμα ευρείας ενεργητικής νομιμοποίησης (Legal Standing)	(Διοικητικές διαδικασίες) Ιεραρχική προσφυγή	(Δικαστική διαδικασία) Διοικητική Προσφυγή	Καταγγελία στον Επίτροπο Διοικήσεως ή στον Επίτροπο Περιβάλλοντος
Φυσικά πρόσωπα	Μόνο εναντίον απόφασης που τα αφορά	Απαιτείται έννομο συμφέρον σύμφωνα με το άρθρο 146 του Συντάγματος ή με βάση την περιβαλλοντική νομοθεσία για Κύπριους πολίτες και μη	Κάθε πρόσωπο που έχει συμφέρον, πολίτης της Δημοκρατίας και μη
ΜΚΟ	Κανονικά απαιτείται να επιδείξουν δημόσιο συμφέρον	Απαιτείται έννομο συμφέρον είτε (α) λόγω εγγύτητας (proximity) βάσει του Συντάγματος, ή (β) βάσει περιβαλλοντικής νομοθεσίας όπως είναι ο Νόμος 127(Ι)/2018 (ΕΙΑ), ο Νόμος 184(Ι)/2013 περί Περιβαλλοντικής ευθύνης Νόμος 189(Ι)/2007.	Πρέπει να αποδείξουν παραβιάσεις εκ μέρους δημόσιας αρχής (κεντρικής ή τοπικής) ακόμα και εάν συνδέονται χαλαρά με την ΜΚΟ.
Άλλες νομικές οντότητες		Τοπικές αρχές και ενδεχομένως άλλες νομικά αναγνωρισμένες οντότητες (π.χ.	Όπως πιο πάνω

	Οι τοπικές αρχές που επηρεάζονται άμεσα ή διεκδικούν δημόσιο συμφέρον για τους κατοίκους τους	Ένωση Γονέων, Εκκλησιαστικό Συμβούλιο) που διεκδικούν δημόσιο συμφέρον σύμφωνα με το Άρθρο 146 του Συντάγματος όπως ερμηνεύεται από την Νομολογία.	
Έκτακτες (Ad-hoc) ομάδες προσώπων	Λ.χ. ομάδες πολιτών, απαιτείται να επιδείξουν αιτιολογημένο συμφέρον	Δεν έχουν ενεργητική νομιμοποίηση ως ομάδα, αλλά τα μέλη της ομάδας ως άτομα θα είχαν τέτοια νομιμοποίηση εάν πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 146 του Συντάγματος.	Απαιτείται να αποδείξουν κακοδιαχείριση/ παραβιάσεις είτε από δημόσια ή τοπική αρχή που τους επηρεάζει
Ξένες ΜΚΟ	Δεν υπάρχει ειδική διάταξη. Πιθανώς αποδεκτή εάν η ΜΚΟ αποδεικνύει είτε παγκόσμιο ενδιαφέρον για το θέμα είτε εάν οι επιπτώσεις αφορούν και την Κύπρο.	Η υπερτερούσα άποψη είναι ότι αν και δεν υπάρχει στο νόμο ειδική πρόβλεψη για ξένες ΜΚΟ, θα είχαν δικαίωμα βάσει των ειδικών τομεακών περιβαλλοντικών νόμων (ΕΙΑ, IPPC, ELD), αν ήταν εγγεγραμμένοι φορείς στην χώρα τους, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και θα μπορούσαν να επιδείξουν επαρκή «εγγύτητα».	Κανένας λόγος για τον οποίο δεν θα μπορούσαν να διαμαρτυρηθούν για μια κυπριακή διοικητική πράξη που επηρεάζει θέματα ενδιαφέροντος τους.

4) Ποιοι είναι οι κανόνες για τη μετάφραση και τη διερμηνεία σε περίπτωση που εμπλέκονται αλλοδαποί διάδικοι;

Η μετάφραση των νομικών εγγράφων δεν παρέχεται από τα δικαστήρια και γίνεται με έξοδα του διαδίκου. Διερμηνεία των διαδικασιών παρέχεται σε όλες τις ποινικές υποθέσεις και σε άλλες υποθέσεις μετά από αίτηση στο Δικαστήριο εάν ένας διάδικος δεν ομιλεί μία από τις επίσημες γλώσσες της χώρας (ελληνικά και τουρκικά), με πληρωμή του μεταφραστή. Όταν οι διάδικοι εκπροσωπούνται μέσω δικηγόρου, είναι προϋπόθεση ότι οι δικηγόροι τους μιλούν ελληνικά. Οι αγορεύσεις (δηλαδή τα επίσημα έγγραφα που χρησιμοποιούνται για την δικαστική διαδικασία – η δικογραφία) μπορούν να υποβληθούν μόνο στις επίσημες γλώσσες. Ένας αλλοδαπός μπορεί να προβεί σε ένορκη δήλωση στην γλώσσα του, συνοδευόμενη από έγκυρη μετάφραση.

1.5. Αποδεικτικά στοιχεία και συμμετοχή πραγματογνωμόνων στις διαδικασίες

Επισκόπηση των ειδικών κανόνων για διοικητικές αποφάσεις για περιβαλλοντικά θέματα, έλεγχος του δικαστή, πρόσκληση πραγματογνώμονα για συμμετοχή στη διαδικασία κ.λπ.

1) Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων – υπάρχουν όρια στην απόκτηση ή την αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων, μπορεί το δικαστήριο να ζητήσει αυτεπαγγέλτως αποδεικτικά στοιχεία;

Σε προσφυγές στο Διοικητικό Δικαστήριο, η υπόθεση διεξάγεται βάσει γραπτών αγορεύσεων, συμπεριλαμβανομένων και ενόρκων δηλώσεων από οποιοδήποτε μέρος, εάν είναι απαραίτητες. Η δημόσια αρχή κατά της οποίας γίνεται η προσφυγή πρέπει να παρέχει τον πλήρη φάκελο που σχετίζεται με την υπόθεση προς εξέταση από το Δικαστήριο. Οι φάκελοι θεωρείται ότι παρέχουν τα κύρια αποδεικτικά στοιχεία. Το Δικαστήριο μπορεί να ελέγξει την νομιμότητα της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης ή παράλειψης, αλλά δεν επεκτείνεται στην ουσία της υπόθεσης ή σε τεχνικά ή επιστημονικά θέματα. Ο έλεγχος εκτείνεται, ωστόσο, στο κατά πόσον η εν λόγω υπηρεσία εξέτασε τις επιπτώσεις της πράξης της όπως θα έπρεπε να κάνει. Αυτεπάγγελτα, το Δικαστήριο μπορεί να εξετάσει θέματα διαδικαστικού χαρακτήρα, όπως το εκπρόθεσμο, τον εκτελεστό χαρακτήρα μιας πράξης, την αρμοδιότητα ενός οργάνου και το έννομο συμφέρον του προσφεύγοντος. Τα συνταγματικά ζητήματα ή η παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων πρέπει να δικογραφηθούν. Ο αιτών πρέπει να αποδείξει την υπόθεσή του και το επίπεδο απόδειξης σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία είναι, όπως στις αστικές δίκες, στο ισοζύγιο των πιθανοτήτων.

2) Πώς μπορεί κάποιος να καταθέσει νέα αποδεικτικά στοιχεία;

Κατά κανόνα δεν μπορούν να εισαχθούν νέα αποδεικτικά στοιχεία, καθώς το περιεχόμενο των φακέλων θεωρείται ότι περιέχει όλο το σχετικό υλικό. Υπάρχουν εξαιρέσεις μόνο εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπάρχει «καλός λόγος» για να το πράξει, όπως ορίζεται από την Νομολογία και τότε μόνο εάν αφορά περίοδο πριν από την επίδικη απόφαση. Βλέπε υπόθεση 651/2019 CLR, *Εκκλησία Αγίου Νικολάου, Πάνω Δευτερά ν. Δημοκρατίας (2019)*.

3) Πώς μπορεί κάποιος να λάβει πραγματογνωμοσύνη στο πλαίσιο των διαδικασιών; Δημοσιοποιημένοι κατάλογοι και μητρώα πραγματογνωμόνων

Με εξαίρεση τους καταλόγους καθηγητών Πανεπιστημίων (που αναφέρονται αλλού σε αυτό το κείμενο), προς το παρόν δεν υπάρχουν δημοσιευμένοι κατάλογοι εμπειρογνομόνων, αν και αναμένεται μητρώο εγκεκριμένων μελετητών για μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Δεδομένου ότι η γνώμη των εμπειρογνομόνων συνήθως σχετίζεται με ζητήματα ουσίας και το Διοικητικό Δικαστήριο δεν εξετάζει θέματα ουσίας, η χρήση μαρτυρίας από εμπειρογνομόνους είναι περιορισμένη. Εάν ήταν απαραίτητη η γνώμη εμπειρογνομόνων, για να υποστηριχθεί μια αξίωση ακύρωσης ή να ζητηθεί αποζημίωση από το Αστικό Δικαστήριο, ο δικηγόρος που χειρίζεται την υπόθεση κανονικά θα συμβουλευθεί τον πελάτη και θα προτείνει εμπειρογνώμονα. Απαιτείται η άδεια του δικαστηρίου για προσκόμιση μαρτυρίας εμπειρογνώμονα.

3.1) Η πραγματογνωμοσύνη είναι δεσμευτική για τους δικαστές, υπάρχει επίπεδο διακριτικής ευχέρειας;

Σύμφωνα με την συνήθη πρακτική του Διοικητικού Δικαστηρίου, όπως αναφέρεται και στην παράγραφο 1.5.3 πιο πάνω, δεν καλείται συνήθως μαρτυρία από εμπειρογνώμονα. Αλλά αν συμβεί αυτό σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η μαρτυρία τους δεν είναι δεσμευτική. Εναπόκειται στο Δικαστήριο να αξιολογήσει το βάρος και την αξιοπιστία της.

3.2) Κανόνες για τους πραγματογνώμονες που καλούνται από το δικαστήριο

Δεδομένου ότι η Κύπρος ακολουθεί το σύστημα της εκατέρωθεν ακροάσεως – το αντιπαραθετικό δικαστικό σύστημα - το Δικαστήριο δεν θα καλέσει εμπειρογνώμονες.

3.3) Κανόνες για τους πραγματογνώμονες που καλούνται από τους διαδίκους

Όπως αναφέρθηκε η μαρτυρία εμπειρογνομόνων δεν γίνεται συνήθως δεκτή σε διοικητικές υποθέσεις, εκτός όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1.5.3.. Σε τέτοια περίπτωση ισχύουν οι γενικοί κανόνες των δικαστηρίων για μαρτυρία εμπειρογνομόνων.

3.4) Ποια είναι τα διαδικαστικά έξοδα που πρέπει να καταβάλλονται, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις πραγματογνωμοσύνες και την κατάθεση πραγματογνώμονα;

Δεν εφαρμόζεται.

1.6. Νομικά επαγγέλματα και πιθανοί φορείς, συμμετέχοντες στις διαδικασίες

1) Ο (υποχρεωτικός) ρόλος των δικηγόρων. Τρόπος επικοινωνίας μαζί τους (δημόσια προσβάσιμος ηλεκτρονικός σύνδεσμος προς το μητρώο ή τον ιστότοπο του δικηγορικού συλλόγου). Δικηγόροι που ειδικεύονται σε περιβαλλοντικά θέματα

Νομική εκπροσώπηση:

Η εκπροσώπηση από νομικό σύμβουλο δεν είναι υποχρεωτική για τα φυσικά πρόσωπα. Ο αιτών μπορεί να παρουσιάσει την υπόθεσή του αυτοπροσώπως, αλλά, δεδομένου ότι το διοικητικό δίκαιο είναι περίπλοκο και εξαρτάται από την νομολογία, αυτό δεν είναι σκόπιμο. Στην Κύπρο οι δικηγόροι δικαιούνται να ασχοληθούν με οποιοδήποτε νομικό ζήτημα και δεν έχουν (ακόμα δηλωμένες) επίσημες εξειδικεύσεις, αν και αρκετοί δικηγόροι επιλέγουν συγκεκριμένους

τύπους υποθέσεων ή επιλέγουν να μην αναλάβουν δικαστικές υποθέσεις. Ο κατάλογος των εγγεγραμμένων δικηγόρων που ασκούν το επάγγελμα είναι αναρτημένος στον ιστότοπο του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου και ενημερώνεται τακτικά. Δεν υπάρχουν δικηγορικά γραφεία που να ειδικεύονται σε περιβαλλοντικά θέματα και σύμφωνα με τον γενικό κώδικα δεοντολογίας δεν επιτρέπεται η διαφήμιση. Κατά συνέπεια και έως ότου αλλάξει αυτός ο κανόνας, δεν θα μπορούσε να υπάρχει δημοσιευμένη λίστα. Εντούτοις, συζητείται από τον Δικηγορικό Σύλλογο η σκοπιμότητα εξειδίκευσης. Ένα άτομο που επιθυμεί να κινήσει διαδικασία για περιβαλλοντικό ζήτημα θα ήταν καλό να ζητήσει δικηγόρο με πείρα στο συνταγματικό/διοικητικό δίκαιο, καθώς η διαδικασία θα διεξαχθεί πιθανότατα βάσει του άρθρου 146 του Συντάγματος. Δεδομένου ότι η Κύπρος είναι ένα μικρό μέρος, οι πληροφορίες διακινούνται με σύσταση. Αντίθετα με τα φυσικά πρόσωπα, νομικά πρόσωπα όπως είναι οι ΜΚΟ, μπορούν να προσφύγουν στο Δικαστήριο μόνο εάν εκπροσωπούνται από δικηγόρο. Δεν υπάρχουν ΜΚΟ που να παρέχουν δημόσια συμβουλές ή δημόσια διαβούλευση για περιβαλλοντικά/ νομικά θέματα.

1.1) Υπάρχει δυνατότητα παροχής δωρεάν συνδρομής;

Δεν υπάρχει καμία πρακτική προσφοράς υπηρεσίας pro bono, δεδομένου ότι απαγορεύεται βάσει της περί δικηγόρων νομοθεσίας. Μπορεί να υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας δικηγόρος παραιτήθηκε από την αμοιβή του - όχι σε περιβαλλοντικές υποθέσεις μέχρι στιγμής (δεδομένου ότι δεν έχουν εμφανιστεί τέτοιες ενώπιον των δικαστηρίων) - αλλά αυτό θα γίνει τελείως ιδιωτικά.

1.2) Εάν υπάρχει η δυνατότητα παροχής δωρεάν συνδρομής, ποια είναι τα κύρια στοιχεία της διαδικασίας για τη λήψη της;

Δεν εφαρμόζεται.

1.3) Σε ποιον θα πρέπει να απευθύνεται ο αιτών δωρεάν συνδρομή;

Δεν εφαρμόζεται.

2) Μητρώα πραγματογνωμόνων ή δημοσιοποιημένοι ιστότοποι δικηγορικών συλλόγων ή μητρώων που περιλαμβάνουν τα στοιχεία επικοινωνίας πραγματογνωμόνων

Το Πανεπιστήμιο Κύπρου δημοσιεύει ένα λεγόμενο κατάλογο εμπειρογνώμωνων που είναι κατ' ακρίβεια ο κατάλογος του προσωπικού των σχολών με τις ειδικεύσεις τους (βλ. ucy.ac.cy/list_of_experts). Έχει συμβεί σε μη περιβαλλοντικές υποθέσεις, πχ. σε μία πρόσφατη υπόθεση έκδοσης που εκδικάστηκε στο Επαρχιακό Δικαστήριο να επιτραπεί στους δικηγόρους υπεράσπισης να καλέσουν εμπειρογνώμονες από τον κατάλογο του Πανεπιστημίου Κύπρου. Άλλα πανεπιστήμια εκδίδουν παρόμοιες λίστες προσωπικού.

3) Κατάλογος ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα, σύνδεσμοι προς τους ιστότοπους όπου εμφανίζονται τα στοιχεία επικοινωνίας των εν λόγω ΜΚΟ

Διατίθεται [δημόσιο μητρώο περιβαλλοντικών ΜΚΟ](#).

ΜΚΟ που υπέβαλαν προσφυγές στο παρελθόν είναι οι «[Φίλοι του Ακάμα](#)», και το «[Ίδρυμα Λαόνα για την Αναβίωση και Προστασία της Κυπριακής Υπαιθρου](#)». Η ΜΚΟ «Φίλοι του Ακάμα» έχει ανανεώσει τις προσπάθειές της με πρόσφατη προσφυγή, ενώπιον του Δικαστηρίου. Δύο άλλες ΜΚΟ που ασχολούνται με νομικά θέματα, είναι η [Terra Cypria](#) - Κυπριακό Ίδρυμα Προστασίας του Περιβάλλοντος» και η [Πρωτοβουλία για την Διάσωση των Φυσικών Ακτών](#), αλλά δεν έχουν εμπλακεί σε δικαστικές διαδικασίες μέχρι στιγμής σύνταξης του παρόντος.

4) Κατάλογος διεθνών ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο κράτος μέλος

Οι διεθνείς ΜΚΟ με παραρτήματα στην Κύπρο είναι οι «[Φίλοι της Γης-Κύπρος](#)» και η «[Birdlife Cyprus](#)» (μέλος της Birdlife International) (αλλά καμία δεν έχει κινήσει προσφυγές ακόμα).

1.7. Εγγυήσεις για αποτελεσματικές διαδικασίες

1.7.1. Δικονομικές προθεσμίες

1) Προθεσμία για την άσκηση προσφυγής κατά διοικητικής (όχι δικαστικής) απόφασης διοικητικού οργάνου (είτε ανώτερου είτε του ίδιου επιπέδου) για περιβαλλοντικό ζήτημα

Γενικά (αν δεν προωθηθεί ένα θέμα δικαστικώς), μία μη-δικαστική διοικητική απόφαση, είτε περιβαλλοντική είτε άλλη, μπορεί να προσβληθεί μέσω γραπτού παραπόνου στον αρμόδιο υπουργό ή σε άλλο σχετικό προϊστάμενο. Δεν υπάρχει συγκεκριμένη χρονική προθεσμία, εξαρτάται από την υπόθεση και τις περιστάσεις της. Σε περίπτωση προβλεπόμενης από το νόμο ιεραρχικής προσφυγής σε Υπουργό, ο σχετικός νόμος καθορίζει επίσης την προθεσμία εντός της οποίας μπορεί αυτή να υποβληθεί.

Αν ο νόμος προβλέπει ότι η απόφαση ή η πράξη πρέπει να δημοσιευτεί στην επίσημη εφημερίδα του κράτους, η προθεσμία ξεκινά να τρέχει από την ημερομηνία δημοσίευσης.

2) Προθεσμία για την έκδοση απόφασης από διοικητικό όργανο

Σύμφωνα με το Άρθρο 29 του Κυπριακού Συντάγματος οποιοδήποτε πρόσωπο απευθύνεται σε δημόσια αρχή πρέπει να λαμβάνει ανταπόκριση εντός 30 ημερών. Εντούτοις, η εν λόγω ανταπόκριση συνήθως δεν είναι κάτι περισσότερο από μία τυπική απάντηση με την οποία ενημερώνεται ο αιτητής ότι θα χρειαστεί περαιτέρω χρόνος για να δοθεί πλήρης απάντηση. Ο αιτητής μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο, εάν η απάντηση οδηγεί σε εκτελεστή πράξη, η οποία μπορεί να προσβληθεί κάτω από το Άρθρο 146 του Συντάγματος.

3) Είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά της διοικητικής απόφασης πρώτου βαθμού απευθείας ενώπιον του δικαστηρίου;

Ναι, μπορεί να καταχωρηθεί προσφυγή στο δικαστήριο, δεδομένου ότι ο αιτητής πληροί τις προϋποθέσεις του Άρθρου 146 του Συντάγματος, περιλαμβανομένης της προθεσμίας των 75 ημερών.

4) Υπάρχει καθορισμένη προθεσμία για την έκδοση απόφασης από το εθνικό δικαστήριο;

Μία περιβαλλοντική δικαστική υπόθεση θα τύχει του ίδιου χειρισμού όπως οποιαδήποτε άλλη προσφυγή και η διάρκεια, κατά μέσο όρο, είναι 12-16 μήνες για προκαταρκτικές επαφές/ανταλλαγές και τουλάχιστον δύο χρόνια για ολοκλήρωση, πιθανόν τέσσερα. Μία έφεση μπορεί να διαρκέσει πολύ περισσότερο.

Σύμφωνα με τους Διαδικαστικούς Κανονισμούς 11/1986, οι αποφάσεις πρωτόδικων δικαστηρίων πρέπει να εκδίδονται εντός έξι μηνών από την τελική ακρόαση. Δεν υπάρχει προθεσμία για το Ανώτατο Δικαστήριο. Στην πράξη, όλων των ειδών οι διαδικασίες παίρνουν πολύ χρόνο, εκτός στο Δικαστήριο Ενοικιοστασίου και σε οικογενειακά δικαστήρια όταν υποθέσεις αφορούν τα συμφύροντα ανηλίκων. Εάν μία απόφαση σε πρωτόδικο δικαστήριο δεν εκδοθεί εντός έξι μηνών από την τελική ακρόαση, ενδέχεται να ζητηθούν εξηγήσεις και οι διάδικοι μπορούν να αναζητήσουν δικαίωση από το Ανώτατο Δικαστήριο. Υπήρξαν περιπτώσεις προσφυγών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας λόγω των δικαστικών καθυστερήσεων, όπου αποφασίστηκε ότι τέτοιου είδους καθυστερήσεις είναι καθεαυτές άρνησης της απονομής της δικαιοσύνης. Ο Νόμος 2(1)/2010, βασισμένος στο Άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, προβλέπει την δυνατότητα έναρξης διαδικασίας αξιωνότας αποζημιώσεις για μία αδικαιολόγητα καθυστερημένη δικαστική απόφαση. Εικάζεται ότι η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, M.D. Cyprus Soya v. Γενικού Εισαγγελέα, υποθ. Αρ. 1/2018 εκδοθείσα το 2019, εισηγείται ότι η πιο πάνω διαδικασία θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε καθυστερήσεις στην εκδίκαση της έφεσης.

5) Προθεσμίες που ισχύουν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας (για τους διαδίκους, την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων, άλλες πιθανές προθεσμίες, κ.λπ.)

Οι προθεσμίες καθορίζονται από τον [Διαδικαστικό Κανονισμό 6/2015](#), ο οποίος επίσης εμπεριέχει τα έντυπα που πρέπει να συμπληρωθούν από τον αιτούντα και τους καθ' ων η αίτηση, περιλαμβανομένων αιτητών οι οποίοι δεν εκπροσωπούνται από δικηγόρο. Εν συντομία, εντός 45 ημερών από την επίδοση της προσφυγής, οι καθ' ων η αίτηση πρέπει να καταχωρήσουν Ένσταση και ένα ενδιαφερόμενο μέρος πρέπει επίσης να πράξει ανάλογα μέσα σε 21 ημέρες. Η ανταλλαγή γραπτών αγορεύσεων, με επιχειρηματολογία σε συνοπτική μορφή πρέπει να γίνει εντός 30 ημερών. Η διαδικασία και προθεσμίες καθορίζονται από τον Δικαστή της κάθε υπόθεσης και συνήθως δίνονται αρκετές παρατάσεις με αποτέλεσμα αυτή η διαδικασία να διαρκέσει πολύ περισσότερο.

1.7.2. Προσωρινά και ασφαλιστικά μέτρα, εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων

1) Πότε η προσφυγή κατά διοικητικής απόφασης έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα;

Δεν υπάρχει αυτόματη αναστολή σε προσφυγή ή έφεση, ούτε είναι δυνατό να ζητηθεί απλώς ένα προσωρινό ενδιάμεσο διάταγμα. Ένα προσωρινό ενδιάμεσο διάταγμα πρέπει να είναι μέρος προσφυγής κατά της νομιμότητας της απόφασης ή της πράξης. Σε σχέση με την ιεραρχική προσφυγή (σε ιεραρχικό ανώτερο όργανο), παρακαλώ βλ. 1.7.2.2. πιο κάτω.

2) Υπάρχει δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων κατά τη διάρκεια της διοικητικής προσφυγής από την αρχή ή την ανώτερη αρχή;

Στο πλαίσιο ιεραρχικής/διοικητικής προσφυγής σε ιεραρχικά ανώτερη αρχή, συνήθιζεται να αναστέλλεται η ισχύς της διοικητικής πράξης/απόφασης ενόσω διαρκεί η εξέταση της προσφυγής και εάν η εξέταση καταλήξει υπέρ του προσφεύγοντος, η πράξη/απόφαση θεωρείται λήγασα. Εάν η εξέταση επικυρώσει την πράξη/απόφαση, αυτή θα εφαρμοστεί και η προσφυγή στο δικαστήριο δεν θα διακόψει την εφαρμογή της πράξης αυτόματα.

3) Υπάρχει δυνατότητα υποβολής αίτησης για ασφαλιστικά μέτρα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και υπό ποιες προϋποθέσεις; Υπάρχει προθεσμία για την υποβολή αυτής της αίτησης;

Εκτός εάν αυτό προβλέπεται από την ειδικότερη νομοθεσία, δεν υπάρχει γενική πρόνοια για την έκδοση διαταγμάτων σε περιβαλλοντικά θέματα. Θα πρέπει να ακολουθηθεί και να ικανοποιηθεί η κανονική δικαστική διαδικασία. Σπάνια ικανοποιούνται αιτήματα αναστολής υποβληθέντα από άτομα ή ομάδες και συχνά επιφέρουν σημαντικά χρηματικά έξοδα σε σχέση αποζημιώσεις (cross-damages). Οι εφαρμοστέες προϋποθέσεις είναι τέτοιες ώστε τα προσωρινά διατάγματα να δίδονται πιο εύκολα σε κυβερνητικά τμήματα που επιχειρούν να εμποδίσουν μία παράνομη πράξη (π.χ. να σταματήσουν ιδιώτη από το να κατεδαφίσει ένα διατηρητέο κτίριο). Η δυνατότητα έφεσης στο Ανώτατο Δικαστήριο εναντίον απόφασης η οποία απέρριψε προσωρινό διάταγμα, υπάρχει.

4) Πραγματοποιείται άμεση εκτέλεση διοικητικής απόφασης ανεξάρτητα από την ασκηθείσα προσφυγή; Υπό ποιες προϋποθέσεις;

Κανονικά είναι άμεση η εκτέλεση, εκτός εάν παρέχεται προθεσμία για απάντηση από το επηρεαζόμενο μέρος. Εάν καταχωρηθεί διοικητική προσφυγή σε ιεραρχικά ανώτερη διοικητική αρχή (ιεραρχική προσφυγή), ήτοι στον αρμόδιο υπουργό, η εκτέλεση θα ανασταλεί εκκρεμούσης της απόφασης του/της, όπως αναφέρεται στην παρ. 1.7.2.2. πιο πάνω. Αυτό προϋποθέτει ότι η καθ' ης αίτηση διοικητική αρχή έχει επίσης ενημερωθεί μέσω επίδοσης σχετικά με το παράπονο που έχει υποβληθεί.

5) Η διοικητική απόφαση αναστέλλεται εάν προσβληθεί ενώπιον του δικαστηρίου κατά τη δικαστική φάση;

Δεν αναστέλλεται αυτόματα. Βλ. απαντήσεις στις παρ. 1.7.2.1 και 1.7.2.3 πιο πάνω.

6) Υπάρχει δυνατότητα τα εθνικά δικαστήρια να διατάξουν ασφαλιστικά μέτρα (υπό την προϋπόθεση χρηματικής κατάθεσης); Μπορεί να ασκηθεί χωριστή προσφυγή κατά αυτής της διαταγής ασφαλιστικών μέτρων ή της χρηματικής κατάθεσης;

Ναι, υπό πολύ αυστηρές προϋποθέσεις και το ποσό που ζητείται συνήθως ως εγγύηση είναι πολύ ψηλό για να μπορεί να το εξασφαλίσει ένας απλός πολίτης ή μια ΜΚΟ. Βλ. απαντήσεις στις παρ. 1.7.2.1 και 3 πιο πάνω. Εντούτοις, στην πρόσφατη απόφαση Ιερού Ναού Αγίου Νικόλαου v. Δημοκρατίας, αρ. 651 /2019, δόθηκε προσωρινή θεραπεία χωρίς την απαίτηση για χρηματική εγγύηση, σε σχέση με την κατασκευή παρατητήματος βενζίνης σε απόσταση μικρότερη από 200μ από εκκλησία (η αποδεκτή απόσταση από το Τμήμα Χωροταξίας για σκοπούς προστασίας της γειννίας). Το θέμα εγέρθηκε στο πλαίσιο της κυρίως προσφυγής και εκδόθηκε προσωρινό διάταγμα διότι ήταν ξεκάθαρο ότι ο αιτών ο οποίος ήταν το συμβούλιο της εκκλησίας και εννέα άλλοι κάτοικοι της γειννιάζουσας περιοχής είχαν *locus standi*. Στην πρόσφατη απόφαση Δημητρίου και άλλοι v. Δήμος Λεμεσού, αρ. 746/2019, το Διοικητικό Δικαστήριο αρνήθηκε την έκδοση διατάγματος ενάντια στην ανέγερση ουρανοξύστη σε κατοικημένη περιοχή, επαναλαμβάνοντας τις πάγιες αρχές ότι τα προσωρινά διατάγματα δίδονται με ιδιαίτερη προσοχή και μόνο όπου υφίσταται έκδηλη παρανομία ή απειλή ανεπανόρθωτης ζημιάς. Σε αυτή την περίπτωση θεωρήθηκε ότι οι κατασκευαστές δεν διενεργούσαν παρά μόνο προκαταρκτικές εργασίες και αποφασίστηκε ότι τα θέματα που εγέρθηκαν από τους αιτητές, τα οποία περιλάμβαναν αναφορές στο δίκαιο της Ε.Ε. και την Σύμβαση του Ωρχους, θα αντιμετωπιζόνταν στο πλαίσιο της κυρίως διαδικασίας της προσφυγής.

Η άρνηση για παραχώρηση προσωρινού διατάγματος μπορεί να εφεσιβληθεί ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

1.7.3. Έξοδα - Νομική συνδρομή - Δωρεάν συνδρομή, άλλοι μηχανισμοί οικονομικής συνδρομής

1) Πώς μπορεί κάποιος να υπολογίσει τα έξοδα κίνησης διαδικασίας - διοικητικά έξοδα, δικαστικά έξοδα, έξοδα προσφυγής ενώπιον της δικαιοσύνης, αμοιβές πραγματογνωμόνων, αμοιβές δικηγόρων, έξοδα άσκησης ένδικων μέσων, κ.λπ.

Ένας υπολογισμός εξόδων μπορεί να γίνει από δικηγόρους που ασκούν το επάγγελμα. Το κύριο κόστος σε οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία θα ήταν η δικηγορική αμοιβή και έξοδα. Επιπρόσθετα, οποιαδήποτε προσφυγή ή αγωγή καταχωρείται φέρει χαρτόσημα (δικαστικά έξοδα). Σε πολιτικές διαδικασίες, τα χαρτόσημα εξαρτώνται από το ποσό των αποζημιώσεων που αξιώνονται. Σε προσφυγές στο Διοικητικό Δικαστήριο ο μέσος όρος που αναγνωρίζεται από το Δικαστήριο ως δικηγορικά έξοδα σε πρωτόδικες διαδικασίες είναι €1500. Τα χαρτόσημα πλέον η επίδοση ανέρχονται στα €300. Για αναθεωρητικές εφέσεις το κόστος για τα χαρτόσημα και την επίδοση είναι περίπου €450 ενώ στις πολιτικές εφέσεις τα χαρτόσημα εξαρτώνται. Η χρέωση εμπειρογνομώνων για προετοιμασία έκθεσης μπορεί να κυμαίνεται από €500 και άνω, ανάλογα με την έκθεση που πρέπει να ετοιμαστεί, πλέον χρέωση για όσες μέρες εμφανίστηκε ο εμπειρογνώμονας στο Δικαστήριο. Όμως, όπως έχει ήδη αναφερθεί, δεν συνηθίζεται να καλούνται ως μάρτυρες εμπειρογνώμονες στο Διοικητικό Δικαστήριο. Εάν δεν υπάρχει συμφωνία μεταξύ του δικηγόρου και του πελάτη, τότε εφαρμόζονται οι ελάχιστες χρεώσεις. Ο προϋπολογισμός εξόδων θα πρέπει να περιλαμβάνει τα έξοδα της άλλης πλευράς εάν ο προσφεύγων χάσει την υπόθεση. Εντούτοις, αυτά τα έξοδα υπολογίζονται από τον Πρωτοκολλητή σύμφωνα με υφιστάμενο πίνακα, ο οποίος δεν καλύπτει αναγκαστικά και πάντοτε τα πραγματικά νομικά έξοδα του διαδίκου.

2) Έξοδα ασφαλιστικών μέτρων / προσωρινού μέτρου - απαιτείται κατάθεση;

Η εγγύηση δεν είναι υποχρεωτική και το Δικαστήριο διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια σε αυτό το ζήτημα. Υπήρξαν υποθέσεις όπου η υποβληθείσα εγγύηση ανερχόταν σε χιλιάδες ευρώ, ανάλογα με το ποσό που ισχυριζόταν το άλλο μέρος ότι θα έχανε με το να μην του επιτραπεί να προχωρήσει (π.χ. εάν σταματήσει μία οικοδομή, η εκτίμηση θα περιλαμβάνει τις μέρες που το εργατικό δυναμικό θα μείνει εκτός του εργοταξίου, αποζημίωση στη περίπτωση που το έργο δεν τελειώσει στον προκαθορισμένο χρόνο, κτλ.). Βλ. επίσης την υπόθεση που αναφέρεται στην παρ. 1.7.2.6.

3) Υπάρχει διαθέσιμη νομική συνδρομή για φυσικά πρόσωπα;

Δεν υπάρχει διαθέσιμη νομική αρωγή σε αιτητές στο Διοικητικό Δικαστήριο, εκτός στην περίπτωση αιτητών ασύλου.

4) Υπάρχει διαθέσιμη νομική συνδρομή για ενώσεις, νομικά πρόσωπα, ΜΚΟ με ή χωρίς νομική προσωπικότητα; Εάν ναι, πώς υποβάλλεται αίτηση χορήγησης νομικής συνδρομής; Υπάρχει δυνατότητα παροχής δωρεάν συνδρομής;

Όχι, νομική αρωγή παρέχεται μόνο σε φυσικά πρόσωπα, ως ανωτέρω

5) Υπάρχουν διαθέσιμοι άλλοι μηχανισμοί οικονομικής συνδρομής για τη χορήγηση οικονομικής συνδρομής;

Όχι.

6) Ισχύει η αρχή «ο ηττηθείς πληρώνει»; Πώς εφαρμόζεται από τα δικαστήρια; Υπάρχουν εξαιρέσεις;

Επικρατεί η αρχή «ο ηττημένος πληρώνει» αν και το Δικαστήριο έχει την διακριτική ευχέρεια να μην επιτρέψει όλα τα έξοδα ή να διατάξει κάθε διάδικο να επωμιστεί τα δικά του έξοδα, όμως αυτό δεν θα είναι γνωστό εκ των προτέρων, είναι στη κρίση του Δικαστηρίου.

7) Μπορεί το δικαστήριο να χορηγήσει εξάρτηση από τα διαδικαστικά έξοδα, τις δαπάνες, τα τέλη κατάθεσης, τον προσδιορισμό των δικαστικών εξόδων κ.λπ.; Υπάρχουν άλλα εθνικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με το εν λόγω θέμα;

Το δικαστήριο δεν μπορεί να παραχωρήσει εξαιρέσεις από τα διαδικαστικά έξοδα του αιτούντα, όποιο κι εάν είναι το νομικό καθεστώς του. Παρόλα αυτά, μπορεί να αποφασίσει να μην διατάξει τον αποτυχόντα να πληρώσει τα νομικά έξοδα της άλλης πλευράς. Αυτό μπορεί να γίνει ειδικά εάν η αποτυχούσα πλευρά είναι μη κερδοσκοπική οργάνωση η οποία προσβάλλει μια κυβερνητική ενέργεια που αφορά σε θέμα δημόσιου συμφέροντος. Εντούτοις, θα πρέπει πρώτα να ακουστεί η υπόθεση, και το Δικαστήριο θα χρησιμοποιήσει την ευχέρεια του, έτσι το αποτέλεσμα δεν είναι ποτέ γνωστό εκ των προτέρων.

1.7.4. Πρόσβαση σε πληροφορίες στο πλαίσιο της πρόσβασης στη δικαιοσύνη - διατάξεις που σχετίζονται με την οδηγία 2003/4/ΕΚ

1) Πού υπάρχουν διαθέσιμοι οι εθνικοί κανόνες για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα; Υπάρχουν άλλες μορφές δομημένης διάδοσης; Πρόσβαση σε πληροφορίες παρέχεται δυνάμει του περί της Πρόσβασης του Κοινού σε Πληροφορίες που είναι Σχετικές με το [Ε² Περιβάλλον Νόμου του 2004 \(Ν. 119\(Ι\)/2004\)](#). Οι διατάξεις του είναι διαθέσιμες στα Αγγλικά και τα Ελληνικά στον ιστότοπο. Το Άρθρο 12 του Νόμου προβλέπει ότι κάθε δημόσια αρχή πρέπει να οργανώσει τις περιβαλλοντικές πληροφορίες της αρμοδιότητάς της με τρόπο προσβάσιμο στο ευρύ κοινό. Για λεπτομέρειες παρακαλώ βλ. την αμέσως επόμενη παράγραφο. Οι πληροφορίες αναφορικά με το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική δικαιοσύνη κοινοποιούνται στην ιστοσελίδα του Τμήματος Περιβάλλοντος, με αναφορά στην συγκεκριμένη (και περιορισμένη) νομοθεσία που παραχωρεί νομικά δικαιώματα σε ΜΚΟ. Δεν υπάρχει συγκεκριμένη ιστοσελίδα όπου είναι διαθέσιμοι οι εθνικοί κανόνες και προϋποθέσεις σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

2) Κατά τη διάρκεια διαφορετικών περιβαλλοντικών διαδικασιών, πώς παρέχονται αυτές οι πληροφορίες; Από ποιον θα πρέπει να ζητά πληροφορίες ο απών; Σύμφωνα με το Άρθρο 3 του περί της Πρόσβασης σε Περιβαλλοντικές Πληροφορίες Νόμου (Ν. 119(Ι)/2004), οποιοδήποτε πρόσωπο μπορεί να αιτηθεί πληροφορίες από το αρμόδιο Υπουργείο/Τμήμα μέσω επιστολής απευθυνόμενης, είτε προς τον αρμόδιο λειτουργό υπεύθυνο για τις αιτούμενες πληροφορίες ή τον Προϊστάμενο της Υπηρεσίας ή τον Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου. Δεν έχει υποχρέωση να τεκμηριώσει τον λόγο ή να αποδείξει σχέση εγγύτητας με πληροφορίες που επιζητεί, δεδομένου ότι το αίτημα είναι ξεκάθαρο και συγκεκριμένο. Εάν ζητείται μεγάλος αριθμός εγγράφων, μπορεί να επιβληθεί χρέωση για την έκδοσή τους. Περιβαλλοντικές πληροφορίες πρέπει επίσης να υπάρχουν στην ιστοσελίδα κάθε Υπουργείου ή Τμήματος, σύμφωνα με το άρθρο 12 του Νόμου.

Ιεραρχική προσφυγή μπορεί να καταχωρηθεί (μέσω επιστολής) εντός 30 ημερών στον Υπουργό ενός Τμήματος που παρέλειψε να ανταποκριθεί ή να ανταποκριθεί πλήρως σε αίτημα για πληροφόρηση. Αυτό δεν αποκλείει τον αιτούντα από το να ασκήσει τα δικαιώματά του δυνάμει του Συντάγματος (Άρθρο 146) ή τη δυνατότητα να αποταθεί στον/την Επίτροπο Διοικήσεως για γνωμάτευση. Η απόρριψη αιτήματος για πληροφόρηση πρέπει να είναι αιτιολογημένη και γραπτή (Άρθρο 8(8) του Νόμου) και πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες ιεραρχικής ή δικαστικής προσφυγής προβλεπόμενες από τα Άρθρα 10 και 11, αντίστοιχα.

3) Ποιοι είναι οι τομεακοί κανόνες (εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων), ΟΠΕΡ / οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές σχετικά με τα σχέδια και τα προγράμματα κ.λπ.;

Όλοι οι προαναφερθέντες τομεακοί νόμοι απαιτούν την δημοσίευση πληροφοριών σχετικά με αιτήσεις που καταχωρούνται για έργα, σχέδια και προγράμματα. Οι διατάξεις λεπτομερώς είναι αυτές που αναφέρονται ανωτέρω στην παρ. 1.4.2, και βρίσκονται στην ιστοσελίδα του [Ε² Τμήματος Περιβάλλοντος](#), στα Αγγλικά και στα Ελληνικά. Ολόκληρο το κείμενο της Σύμβασης του Ωρχους όπως θεσπίστηκε σε κυπριακό νόμο βρίσκεται στο: https://e-justice.europa.eu/content_access_to_justice_in_environmental_matters-300-el.do.

4) Είναι υποχρεωτικό να παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στη διοικητική απόφαση και στη δικαστική απόφαση;

Η διοικητική απόφαση θα φέρει μία τυποποιημένη δήλωση η οποία θα αναφέρει ότι εάν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν είναι ικανοποιημένο, μπορεί να καταχωρήσει προσφυγή εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

5) Παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σε αλλοδαπούς συμμετέχοντες; Ποιοι είναι οι κανόνες που εφαρμόζονται;

Δεν συνήθίζεται, εάν όμως οι μεταφράσεις είναι αναγκαίες, θα χρεωθούν.

Το άρθρο 30 του Κυπριακού Συντάγματος προνοεί ότι οποιοδήποτε άτομο δύναται να αποταθεί στο δικαστήριο και να έχει πρόσβαση σε μεταφραστική εάν δεν μπορεί να παρακολουθήσει τις διαδικασίες στη γλώσσα του δικαστηρίου. Αυτό όμως εφαρμόζεται για ποινικά και παρόμοια αδικήματα και μόνο για φυσικά πρόσωπα. Σε μια διοικητική αναθεώρηση (ιεραρχική προσφυγή), το τμήμα πιθανότατα να αποδεχθεί να χρησιμοποιήσει την αγγλική γλώσσα. Οι αγορεύσεις και οι ακροάσεις ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου γίνονται στην ελληνική γλώσσα. Εάν ο αιτητής χρειάζεται μετάφραση ή διερμηνεία, αυτό θα προγραμματιστεί ιδιωτικά και ο αιτητής θα αναλάβει τα έξοδα. Εφόσον οι ΜΚΟ είναι νομικά πρόσωπα, και μπορούν να εκπροσωπηθούν μόνο μέσω δικηγόρων, αναμένεται ότι θα αντιπροσωπεύονται από δικηγόρο ο οποίος ομιλεί την τοπική γλώσσα.

1.8. Ειδικό δικονομικό κανόνες

1.8.1. Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) - διατάξεις που σχετίζονται με την οδηγία 2003/35/ΕΚ

Ειδικό ανά χώρα κανόνες για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) που σχετίζονται με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη

1) Κανόνες για τη νομιμοποίηση και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη όσον αφορά τον έλεγχο (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Η Οδηγία ΕΕΠ έχει ενσωματωθεί στον περί της [Ε² Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Έργα Νόμου του 2018](#) (Ν.127(Ι)/2018), και εμπεριέχει πρόνοιες για αξιολόγηση στα άρθρα 22 έως 24. Σύμφωνα με αυτές τις διατάξεις, μετά από αίτηση για οδηγίες από τον κύριο του έργου, ο Διευθυντής του Τμήματος Περιβάλλοντος αποφασίζει κατά πόσο η ΜΕΕΠ (Μελέτη Εκτίμησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον) είναι υποχρεωτική σύμφωνα με το Παράρτημα Ι του Νόμου, ή θα γίνει εναλλακτική διαδικασία αξιολόγησης σύμφωνα με τα Παραρτήματα ΙΙ και ΙV. Ο Διευθυντής θα εκδώσει Αιτιολογημένη Διαπίστωση ως προς την απόφασή του που εμφανίζεται και στην ιστοσελίδα του Τμήματος. Η Διαπίστωση του Διευθυντή μπορεί να προσβληθεί από ενδιαφερόμενο μέρος με έννομο συμφέρον δυνάμει του Αρθρου 146 του Συντάγματος. Σε υπόθεση εναντίον της Πολεοδομικής Αρχής, αρ. 46/2017 Α.Α.Δ., Ταραμουντά και Στεφάνου ν. Δημοκρατίας (που εκδόθηκε το 2019), η πολεοδομική άδεια για ένα παράρτημα βενζίνης ακυρώθηκε λόγω του ότι η Πολεοδομική Αρχή δεν είχε απαιτήσει ΜΕΕΠ από την Περιβαλλοντική Αρχή, ούτε υπήρχε οποιαδήποτε αιτιολογία στον διοικητικό φάκελο ως προς το γιατί δεν ήταν απαραίτητη. Αυτή η προσφυγή είχε υποβληθεί από δύο περιοίκους στην γεινιάζουσα περιοχή με έννομο συμφέρον. Κατά πόσο νομιμοποιείται μία ΜΚΟ να εγείρει παρόμοια προσφυγή παραμένει ερώτημα.

2) Κανόνες για τη νομιμοποίηση όσον αφορά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Σύμφωνα με το άρθρο 25(4), ο διευθυντής του Τμήματος Περιβάλλοντος αποφασίζει μαζί με τον κύριο του έργου ως προς το εύρος της ΜΕΕΠ. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πρόνοιες στον νόμο για δικαστική ή άλλη αξιολόγηση των αποφάσεων περί του εύρους της ΜΕΕΠ, οι οποίες σε κάθε περίπτωση θα ήταν μέρος της προπαρασκευαστικής διαδικασίας, και όχι οι τελικές αποφάσεις. Ως προπαρασκευαστικές πράξεις, αμφότερες οι αποφάσεις αξιολόγησης και εύρους, κανονικά δεν μπορούν να προσβληθούν αυτοτελώς, αλλά μπορούν μόνο να εξεταστούν ως μέρος της τελικής απόφασης. Παρόλα αυτά, θα ήταν δυνατό για ένα μέλος του κοινού, περιλαμβανομένης μιας ΜΚΟ, να εγείρει το ζήτημα του εύρους κατά το στάδιο της δημόσιας διαβούλευσης, άρθρο 26, η οποία πρέπει να λάβει χώρα πριν την υποβολή της ΜΕΕΠ. Είναι υποχρέωση του Διευθυντή του Τμήματος Περιβάλλοντος να λάβει υπόψη σχόλια υποβληθέντα εντός 30 ημερών από την δημοσίευση της διαδικασίας, και εάν δικαιολογείται να διατάξει την τροποποίηση της ΜΕΕΠ (στο στάδιο συγγραφής του παρόντος κειμένου συζητείται η τροποποίηση του νόμου για να ενδυναμώσει τη διαδικασία διαβούλευσης, βλέπε αμέσως επόμενη παράγραφο πιο κάτω).

3) Σε ποιο/-α στάδιο/-α μπορεί το κοινό να ασκήσει προσφυγή κατά των διοικητικών αποφάσεων για περιβαλλοντικά έργα; Υπάρχει προθεσμία για την άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων;

Οι προπαρασκευαστικές και ενδιάμεσες πράξεις δεν μπορούν κανονικά να προσβληθούν, μέχρις ότου ολοκληρωθεί η απόφαση και δημοσιευθεί. Μετά μπορούν να προσβληθούν εντός 75 ημερών. Εντούτοις, το Άρθρο 48(γ) παρέχει τη δυνατότητα προσφυγής σε θέματα που αφορούν την (μη-ικανοποιητική)

συμμετοχή του κοινού, η οποία διαδικαστικά προηγείται της τελικής απόφασης και θα μπορούσε να θεωρηθεί από το Δικαστήριο ως 'προπαρασκευαστική πράξη'. Στην πρόσφατη υπόθεση Δημητρίου ν. Δήμος Λεμεσού, 746/2019 για προσωρινό διάταγμα, εγέρθηκαν ζητήματα δέουσας συμμετοχής του κοινού και η απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου αναφέρθηκε σε αυτά χωρίς ωστόσο να τοποθετηθεί επ' αυτών. Είναι απίθανο κάποιος να κινήσει απευθείας προσφυγή στο δικαστήριο δυνάμει μόνο του Άρθρου 48(γ) (δηλαδή για μη δέουσα συμμετοχή, χωρίς να αποτελεί μέρος ενός συνόλου υποστηρικτικών επιχειρημάτων). Θα ήταν ίσως πιο πιθανό πρώτα να υποβάλει παράπονο στον Διευθυντή ή στον Υπουργό, έχοντας υπόψη ότι οποιαδήποτε δικαστική θεραπεία θα έπαιρνε πολύ καιρό για να καταστεί αποτελεσματική. Παρά ταύτα, μετά από παρατηρήσεις της ΕΕ, ετοιμάστηκε τροποποίηση του άρθρου 48 (χωρίς να έχει ακόμα ψηφιστεί κατά την ετοιμασία του παρόντος κειμένου) για να ενδυναμώσει ειδικά της διαδικασία διαβούλευσης προς όφελος των πολιτών και των ΜΚΟ. Το δικαίωμα προσφυγής σύμφωνα με το άρθρο 146 του Συντάγματος, των ιδιωτών και των ΜΚΟ, επαναλαμβάνεται στις προτεινόμενες βελτιώσεις. Οι άλλες δύο περιπτώσεις όπου μία περιβαλλοντική ΜΚΟ θα μπορούσε να κριθεί ότι έχει έννομο συμφέρον να υποβάλει προσφυγή σύμφωνα με το Άρθρο 146 του Συντάγματος, θα ήταν με βάση το Άρθρο 48(α) ή (β) του Νόμου, για να προσβάλει περιβαλλοντική έγκριση της Περιβαλλοντικής Αρχής, ή απόφαση της Περιβαλλοντικής Αρχής ότι η διεξαγωγή ΜΕΕΠ δεν είναι απαραίτητη.

4) Είναι δυνατή η προσφυγή κατά της τελικής έγκρισης; Υπό ποιες προϋποθέσεις, εάν κάποιος είναι ιδιώτης, ΜΚΟ ή αλλοδαπή ΜΚΟ;

Κάθε επηρεαζόμενος ιδιώτης μπορεί να προσβάλει την τελική έγκριση εάν πληροί τις προϋποθέσεις του Άρθρου 146 του Συντάγματος, δηλαδή να έχει άμεσο και ενεστώδες έννομο συμφέρον. Αυτό το δικαίωμα μπορεί να περιλαμβάνει μία δεόντως εγγεγραμμένη περιβαλλοντική ΜΚΟ η οποία ενεργεί με βάση το Άρθρο 48 του Νόμου για την Εκτίμηση των Επιπτώσεων του 2018, και νοουμένου ότι η τελική έγκριση για την σκοπούμενη δραστηριότητα προέρχεται από το Τμήμα Περιβάλλοντος. Δεν είναι βέβαιο, δεδομένου του περιοριστικού λεκτικού του άρθρου 48 του τροποποιημένου Νόμου 127(Ι)/2018 (συγκριτικά με το άρθρο 25(1) του προηγούμενου Νόμου), κατά πόσο μία ΜΚΟ θα μπορούσε να προσβάλει έγκριση εκδοθείσα από τμήμα ή αρχή εκτός του Τμήματος Περιβάλλοντος. Δεν υπάρχει πρόνοια η οποία επεκτείνει το δικαίωμα προσβολής σε ξένη ΜΚΟ, αλλά ούτε και αποκλείεται ρητά από το άρθρο. Εάν μία ξένη ΜΚΟ αποδείξει σχέση εγγύτητας, ήτοι, την πιθανότητα να επηρεαστεί από την έγκριση σε μία λ.χ. διασυνοριακή περίπτωση, δυνητικά αυτή η ΜΚΟ θα μπορούσε να υποβάλει προσφυγή με βάση το άρθρο 146 του Συντάγματος.

5) Πεδίο δικαστικού ελέγχου – έλεγχος της νομιμότητας ως προς την ουσία / τη διαδικασία. Μπορεί το δικαστήριο να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως;

Όπως έχει ήδη εξηγηθεί αλλού, η δικαιοδοσία του Διοικητικού Δικαστηρίου της Κύπρου είναι ακυρωτική (ή επικυρωτική). Εξετάζει κατά πόσο οι διαδικασίες έχουν ακολουθηθεί και ερμηνευθεί ορθά από το καθ' ου η αίτηση διοικητικό όργανο, ώστε είτε να επικυρώσει την απόφαση/πράξη ολόκληρη ή εν μέρει, είτε να την ακυρώσει ολόκληρη ή εν μέρει, ή, στην περίπτωση παράλειψης, να διατάξει την διεξαγωγή της. Οι λόγοι ακύρωσης περιλαμβάνουν αναρμοδιότητα, πλάνη περί τα πράγματα ή περί το νόμο, μη δέουσα έρευνα, αναπολόγηση, μη τήρηση των αρχών της φυσικής δικαιοσύνης και της χρηστής διοίκησης (βλ. Sigma Radio ν. Κύπρος, ΕΔΑΔ, 21.02.11). Εάν το δικαστήριο κρίνει υπέρ του αιτούντα, δεν μπορεί να εισέλθει στην ουσία της υπόθεσης και να αντικαταστήσει την προσβαλλόμενη απόφαση με δική του απόφαση, ούτε μπορεί το δικαστήριο να καλέσει επιστημονικό εμπειρογνώμονα, αφού δεν εξετάζει την ουσία μιας υπόθεσης, αλλά θα μπορούσε να επιτρέψει ένα διάδοχο να παρουσιάσει επιστημονική μαρτυρία εάν αυτή αφορούσε σε κάποιο λόγο ακύρωσης.

Εάν το δικαστήριο κρίνει υπέρ του αιτητή, το ζήτημα παραπέμπεται απευθείας στην αρμόδια διοικητική αρχή ή το διοικητικό όργανο για επανεξέταση.

6) Σε ποιο στάδιο είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων;

Οι αποφάσεις μπορούν να προσβληθούν μόλις δημοσιοποιηθούν. Πράξεις και παραλείψεις οι οποίες δεν δημοσιοποιούνται μπορούν να προσβληθούν μόνο όταν γνωστοποιηθούν στο επηρεαζόμενο πρόσωπο.

7) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Όχι, εκτός εάν αυτό προβλέπεται συγκεκριμένα από τον σχετικό νόμο.

8) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ., εξαιρουμένης της απαίτησης που καθορίζεται στο σημείο 12;

Όχι, δεν είναι απαραίτητη η προηγούμενη συμμετοχή για σκοπούς ένδικης προσβολής. Η δυνατότητα προσφυγής απορρέει από το έννομο συμφέρον του αιτητή, σύμφωνα με το Άρθρο 146 του Συντάγματος.

9) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική έννομη τάξη;

Τόσο το Σύνταγμα, όσο και οι Διαδικαστικοί Κανονισμοί του Δικαστηρίου επιβεβαιώνουν ότι οποιοσδήποτε μπορεί να προσφύγει σε δικαστήριο. Όλοι έχουν δικαίωμα σε μία δίκαιη δίκη και σε διεργασία εάν αδυνατούν να κατανοήσουν την γλώσσα του δικαστηρίου. Το Άρθρο 30 του Συντάγματος αντιστοιχεί στο Άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ερμηνεύεται με παρόμοιο τρόπο. Το Άρθρο 30 εφαρμόζεται σε όλες τις υποθέσεις, πολιτικές, ποινικές και διοικητικές. Μολονότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά στην 'ισότητα των όπλων', μέσα στο Σύνταγμα, αυτό εμπερικλείεται στην έννοια της δίκαιης δίκης, και υπάρχει αρκετή νομολογία επί του θέματος, συχνά με αναφορά τη νομολογία του ΕΔΑΔ. Οι αρχές που διέπουν την ισότητα έχουν επαναληφθεί πρόσφατα σε απόφαση επί ποινικής έφεσης που εκδόθηκε το 2020: Δημοκρατία ν. Σταυρινού, αρ. 266/2018. Η έννοια βασίζεται πάνω στην αρχή ότι κανένα από τα δύο μέρη δεν πρέπει να τεθεί σε μειονεκτική θέση, και ότι αυτό δεν πρέπει να καθορίζεται από συγκεκριμένα συμβάντα κατά τη διάρκεια της δίκης ή της ακρόασης, αλλά από μία συνολική αξιολόγηση της. Στην υπόθεση Μαραγκός ν. Κύπρου, 4.12.08, η οποία αφορούσε μία διοικητική προσφυγή, το ΕΔΑΔ έκρινε ότι τα δικαιώματα του προσφεύγοντα δεν είχαν επηρεαστεί από την απόρριψη παροχής νομικής αρωγής από την κυπριακή κυβέρνηση. Παρά ταύτα, τρεις δικαστές του ΕΔΑΔ εξέδωσαν μειοψηφούσα απόφαση εκφράζοντας την θέση ότι ο περιορισμός της παροχής νομικής αρωγής σε αστικές και ποινικές υποθέσεις και όχι σε διοικητικές υποθέσεις, συνιστά παράβαση της αρχής της ισότητας των όπλων. Έκτοτε, έγινε διαθέσιμη η νομική αρωγή σε διοικητικές προσφυγές από αιτητές ασύλου.

10) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Το έγκαιρο σε σχέση με τον αιτούντα σημαίνει την προσβολή απόφασης/ πράξης/ παράλειψης εντός 75 ημερών από την δημοσίευση/ έγκριση ή από τη γνωστοποίηση. Το έγκαιρο αναφέρεται επίσης στη διάρκεια μία δικαστικής υπόθεσης. Εάν ολοκληρωθεί η ακρόαση και η απόφαση δεν εκδοθεί εντός έξι μηνών, τότε μπορούν να εγερθούν ερωτήσεις και το ενδιαφερόμενο μέρος μπορεί να παραπονηθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο. Στην πράξη, όλες οι διαδικασίες παίρνουν πάρα πολύ χρόνο (εκτός από το Δικαστήριο Ελέγχου Ενοικιοστασίου και το Οικογενειακό Δικαστήριο αναφορικά με τα συμφέροντα ανηλίκων). Έχουν γίνει προσφυγές στο ΕΔΑΔ εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας λόγω δικαστικών καθυστερήσεων, και είχε κριθεί ότι αυτές οι καθυστερήσεις είναι καθ' αυτές παρεμπόδιση της δικαιοσύνης και επιβλήθηκαν πρόστιμα. Ο Νόμος 2(Ι)/2010, βασίστηκε στο Άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, και παρέχει τη δυνατότητα αξίωσης αποζημίωσης για αδικαιολόγητα καθυστερημένες δικαστικές αποφάσεις. Μία απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του 2019, *M.D. Cyprus Soya ν. Γενικού Εισαγγελέα, υποθ. αρ. 1/2018*, εισηγείται ότι αυτό θα εφαρμόζοταν και σε καθυστερήσεις στην εκδίκαση εφέσεων.

11) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σ' αυτόν τον τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Το Άρθρο 46(2)(α) του Νόμου προβλέπει ότι μία αίτηση για προσωρινό διάταγμα αναστολής μπορεί να γίνει σε περίπτωση μεγάλης απειλής στη ανθρώπινη υγεία ή το περιβάλλον. Αυτό περιλαμβάνει μονομερή αίτηση, υποβληθείσα από το ένα μέρος (συνήθως την Δημοκρατία) στο Επαρχιακό Δικαστήριο στη δικαιοδοσία του οποίου λαμβάνει χώρα ο κίνδυνος. Η αίτηση διέπεται από του Θεσμούς Πολιτικής Δικονομίας, και έχει ήδη εξηγηθεί αλλού ότι συνήθως

απαιτούνται χρηματικές εγγυήσεις από τον αιτούντα και ότι οι προσωρινές θεραπείες παραχωρούνται με μεγάλη φειδώ, στη βάση πάγιας νομολογίας. Για περαιτέρω πληροφορίες, παρακαλώ βλ. παρ. 2.1.8.

1.8.2. Ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης (ΟΠΕΡ) / οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές - διατάξεις που σχετίζονται με την οδηγία 2003/35 /ΕΚ

1) Ειδικό ανά χώρα κανόνες για την οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές που σχετίζονται με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Οι Οδηγίες για τις βιομηχανικές εκπομπές ενσωματώθηκαν στο κυπριακό δίκαιο με το Νόμο 184(Ι)2013, όπως τροποποιήθηκε από το Νόμο 131(Ι)/2016.

2) Κανόνες για τη νομιμοποίηση, σε ποια στάδια είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων (εάν πρόκειται για ΜΚΟ, αλλοδαπή ΜΚΟ, πολίτη); Είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής κατά της οριστικής απόφασης;

Ένας επηρεαζόμενος πολίτης μπορεί να αμφισβητήσει νομικά μια άδεια που εκδίδεται βάσει του νόμου 184(Ι)/2013 κατά τη δημοσίευσή της. Σύμφωνα με το άρθρο 42, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ μπορούν να προσβάλουν την εφαρμογή διατάξεων σχετικά με τη δημόσια διαβούλευση και την πρόσβαση σε πληροφορίες, αλλά καμία άλλη πτυχή της απόφασης. Οι ξένες ΜΚΟ δεν αναφέρονται ειδικά αλλά δεν θα είχαν περισσότερα δικαιώματα από μια τοπική ΜΚΟ.

3) Κανόνες για τη νομιμοποίηση και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη όσον αφορά τον έλεγχο (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις σχετικά με την αξιολόγηση (screening) σ' αυτή την νομοθεσία, εκτός, όπως προνοεί το άρθρο 32(4), στην περίπτωση έκδοσης άδειας για έργο/εγκατάσταση που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Νόμου περί Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Έργα του 2018. Σε τέτοια περίπτωση τυγχάνουν εφαρμογής τα άρθρα 12,13,17,21,23,24 και 27 του νόμου αυτού.

4) Κανόνες για τη νομιμοποίηση όσον αφορά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής (προϋποθέσεις, χρονικό πλαίσιο, ενδιαφερόμενο κοινό)

Η Νομοθεσία δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις σχετικά με το πεδίο εφαρμογής – 'scoping'.

5) Σε ποιο/-α στάδιο/-α μπορεί το κοινό να ασκήσει προσφυγή κατά των διοικητικών αποφάσεων για περιβαλλοντικά έργα; Υπάρχει προθεσμία για την άσκηση προσφυγής κατά αποφάσεων;

Συνήθως οι προπαρασκευαστικές και οι ενδιάμεσες πράξεις δεν μπορούν να προσβληθούν, αλλά μόνο όταν η απόφαση ολοκληρωθεί και δημοσιευθεί και εντός 75 ημερών από τη δημοσίευση. Ωστόσο, το άρθρο 42 παρέχει τη δυνατότητα προσφυγής σε ζητήματα που αφορούν τη συμμετοχή του κοινού, το οποίο προηγείται διαδικαστικά της τελικής απόφασης και μπορεί να θεωρηθεί ως «προπαρασκευαστική πράξη» από το δικαστήριο. Είναι εντούτοις απίθανο να προσφύγει κανείς απευθείας στο δικαστήριο μόνο βάσει του άρθρου 42, χωρίς πρώτα να υποβάλει ιεραρχική προσφυγή στο Τμήμα ή στον Υπουργό, έχοντας υπόψη ότι η προσφυγή μέσω δικαστηρίου ενδέχεται να διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα για να είναι αποτελεσματική. Πρέπει να σημειωθεί ότι ένας άμεσα επηρεαζόμενος άμεσα από απόφαση/ενέργεια/παράλειψη μπορεί να θίξει όλες τις πτυχές της νομιμότητας, εφόσον πληρούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 146 του Συντάγματος. Ωστόσο, η διατύπωση του άρθρου 42 του Νόμου σχετικά με τις περιβαλλοντικές ΜΚΟ, φαίνεται να αναγνωρίζει το νόμιμο δικαίωμά τους να αμφισβητούν μια απόφαση/δράση/παράλειψη μόνο όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού, στα άρθρα 36-41 και όχι να προσβάλουν την ίδια την άδεια.

6) Μπορεί το κοινό να ασκήσει προσφυγή κατά της τελικής έγκρισης;

Ένα επηρεαζόμενο πρόσωπο δύναται να προσβάλει την τελική εξουσιοδότηση, εάν πληροί τις προϋποθέσεις με βάση το άρθρο 146 του Συντάγματος, έχοντας άμεσο, ενεστώς έννομο συμφέρον. Αυτό ισχύει και για μια περιβαλλοντική ΜΚΟ η οποία ενεργεί σύμφωνα με το άρθρο 42 του Νόμου 184(Ι)/2013, αλλά μόνο σχετικά με τα άρθρα 36-41 του Νόμου, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω (βλ. 1.8.2.3). Δεν υπάρχει καμία διάταξη που να επεκτείνει αυτό το δικαίωμα στις αλλοδαπές ΜΚΟ, παρόλα αυτά είναι απίθανο να αποκλειστούν εάν η αλλοδαπή ΜΚΟ ενεργεί στο πλαίσιο διασυνοριακού συμφέροντος.

7) Πεδίο δικαστικού ελέγχου – έλεγχος της νομιμότητας ως προς την ουσία / τη διαδικασία. Μπορεί το δικαστήριο να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως; Υπάρχει δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων;

Όπως προαναφέρθηκε αλλού, η δικαιοδοσία του Διοικητικού Δικαστηρίου της Κύπρου αφορά σε ακυρωτικό (ή επικυρωτικό) έλεγχο. Λαμβάνει υπόψη το κατά πόσο οι διαδικασίες έχουν εφαρμοστεί και ερμηνευτεί ορθά από το διοικητικό όργανο με σκοπό να επικυρώσει την απόφαση στο σύνολο της ή εν μέρει, ή για να την ακυρώσει ολόκληρη ή εν μέρει, ή στην περίπτωση που εντοπίσει παράλειψη, να διατάξει όπως αυτή εκτελεστεί. Οι λόγοι ακύρωσης μπορεί να περιλαμβάνουν την αναρμοδιότητα, την πλάνη περί τον νόμο ή περί τα πράγματα, την έλλειψη δέουσας έρευνας, τη μη επαρκή αιτιολογία ή τη μη συμμόρφωση με τους κανόνες της φυσικής δικαιοσύνης και της χρηστής διοίκησης (βλ. Sigma Radio v. Cyprus, ECHR, 21.02.11). Στην περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει υπέρ του αιτούντος, δεν μπορεί να λάβει υπόψη τα γεγονότα της υπόθεσης και να υποκαταστήσει τη διοίκηση με δική του απόφαση, ούτε το δικαστήριο μπορεί να καλέσει έναν επιστημονικό εμπειρογνώμονα (εφόσον δεν εξετάζει την ουσία). Εάν ο αιτών πετύχει, η διοικητική απόφαση / ενέργεια θεωρείται άκυρη και το ζήτημα παραπέμπεται αυτόματα στη αρμόδια διοικητική αρχή ή όργανο για επανεξέταση.

8) Σε ποιο στάδιο είναι δυνατή η άσκηση προσφυγής;

Οι αποφάσεις μπορούν να προσβληθούν όταν έχουν κοινοποιηθεί ή δημοσιευθεί. Πράξεις ή παραλείψεις που δεν έχουν δημοσιευθεί, μπορούν να προσβληθούν όταν το επηρεαζόμενο μέρος λάβει σχετική γνώση.

9) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Όχι. (Εκτός στις περιπτώσεις όπου η υποβολή ιεραρχικής προσφυγής προβλέπεται ειδικά)

10) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Όχι. Η συμμετοχή δεν αποτελεί προϋπόθεση για την εμφάνιση ενώπιον δικαστηρίου. Το νομικό καθεστώς απορρέει από το έννομο συμφέρον του διαδικού, με βάση το άρθρο 146 του Συντάγματος.

11) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική δικαιοδοσία;

Τόσο το Σύνταγμα, όσο και οι Διαδικαστικοί Κανονισμοί επιβεβαιώνουν ότι οποιοδήποτε άτομο μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο. Όλοι ανεξαιρέτως, έχουν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και διερμηνεία εάν δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν τη γλώσσα του δικαστηρίου. Το άρθρο 30 του Συντάγματος είναι το αντίστοιχο του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ερμηνεύεται με τον ίδιο σχεδόν τρόπο. Το άρθρο 30 εφαρμόζεται σε όλους τους τύπους υποθέσεων, αστικές, ποινικές και διοικητικές. Παρότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά στην 'ισότητα των όπλων' εντός του Συντάγματος, περιλαμβάνεται στην έννοια της δίκαιης δίκης και υπάρχει σημαντική νομολογία επί του θέματος, με συχνή αναφορά στις υποθέσεις του ΕΔΑΔ. Οι αρχές επαναδιατυπώθηκαν σε πρόσφατη απόφαση σχετικά με ποινική έφεση του 2020: Δημοκρατία εναντίον Σταυρινού, αρ. 266/2018. Η έννοια βασίζεται στην αρχή ότι κανένα μέρος δεν πρέπει να τίθεται σε μειονεκτική θέση και ότι αυτό δεν πρέπει να προσδιορίζεται από συγκεκριμένα περιστατικά κατά την διάρκεια της δίκης ή της ακρόασης, αλλά από μια συνολική εκτίμηση της διαδικασίας. Στην υπόθεση Marangos v. Cyprus, 4.12.08, η οποία αφορούσε διοικητική έφεση, το ΕΔΑΔ αποφάνθηκε ότι τα δικαιώματα του αιτητή δεν επηρεάστηκαν από την άρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας να παρέχει νομική αρωγή. Ωστόσο, τρεις δικαστές του ΕΔΑΔ εξέδωσαν σύμφωνη απόφαση μειοψηφίας, εκφράζοντας την άποψη τους ότι περιορισμένη νομική αρωγή σε αστικές και ποινικές υποθέσεις και ο αποκλεισμός της στην περίπτωση των διοικητικών υποθέσεων, συνιστά έλλειμμα στην ισότητα των όπλων. Έκτοτε, η παροχή οικονομικής βοήθειας έχει γίνει διαθέσιμη για διοικητικές προσφυγές που υποβάλλονται από αιτητές ασύλου.

12) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Το «έγκαιρο» σε σχέση με αιτητή σημαίνει προσφυγή έναντι μιας απόφασης/ πράξης/παράλειψης εντός των 75 ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης /δημοσίευσης ή από την ημερομηνία που έλαβε γνώση ο αιτητής. Η έννοια του «έγκαιρου» αναφέρεται επίσης στην διάρκεια της δικαστικής υπόθεσης. Αν η ακρόαση έχει ολοκληρωθεί και η απόφαση δεν εκδίδεται εντός 6 μηνών, θα προκύψουν ερωτήσεις και το ενδιαφερόμενο μέρος δύναται να παραπονεθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο. Στην πράξη, όλες οι διαδικασίες είναι χρονοβόρες (εκτός από υποθέσεις που εκδικάζονται στο Δικαστήριο Ενοικιοστασίου και στο Οικογενειακό Δικαστήριο αναφορικά με τα συμφέροντα ανήλικων). Υπήρξαν περιπτώσεις προσφυγών στο ΕΔΑΔ έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας λόγω δικαστικών καθυστερήσεων, όπου κρίθηκε ότι τέτοιες καθυστερήσεις συνιστούν άρνηση απονομής της δικαιοσύνης και επιβλήθηκαν πρόστιμα. Ο Νόμος 2(Ι)/2010, ο οποίος βασίστηκε στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, παρέχει δυνατότητα διεκδίκησης αποζημιώσεων για αδικαιολόγητα καθυστερημένες δικαστικές αποφάσεις. Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του 2019, στην Μ.Δ. Cyprus Soya έναντι Γενικού Εισαγγελέα, υπόθ. αρ. 1/2018, υπαινίσσεται την εφαρμογή της και σε σχέση με καθυστερήσεις ακόμα και στην εκδίκαση εφέσεων.

13) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικό κανόνες που εφαρμόζονται σ' αυτόν τον τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Σύμφωνα με το άρθρο 88 του Νόμου, ανασταλτικά μέτρα μέσω προσωρινού διατάγματος είναι διαθέσιμα έναντι κάθε αδειούχου ο οποίος παραβιάζει τους όρους της άδειας. Μία αίτηση για προσωρινό διάταγμα καταχωρείται από τον Γενικό Εισαγγελέα ή την αρμόδια τοπική αρχή στο αρμόδιο Επαρχιακό Δικαστήριο. Δεν υπάρχει ειδική διάταξη για επηρεαζόμενους που αναζητούν ανασταλτικά μέτρα, αλλά κατά πάσα πιθανότητα εφαρμόζονται οι Κανόνες Πολιτικής Δικονομίας. Για περαιτέρω πληροφορίες, βλέπε παρ. 2.1.8.

14) Παρέχονται πληροφορίες στο κοινό σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη με δομημένο και προσβάσιμο τρόπο;

Η πιο ολοκληρωμένη καθοδήγηση παρέχεται από τον ιστότοπο του Τμήματος Περιβάλλοντος. Βλ. 1.7.4.

1.8.3. Περιβαλλοντική ευθύνη[1]

Ειδικό ανά χώρα νομικοί κανόνες σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη, άρθρα 12 και 13

1) Ποιες απαιτήσεις πρέπει να πληρούνται προκειμένου φυσικά ή νομικά πρόσωπα (συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών ΜΚΟ) να ζητούν τον έλεγχο της απόφασης της αρμόδιας αρχής σχετικά με περιβαλλοντική αποκατάσταση από δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 1 της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ);

Η Οδηγία ELD ενσωματώθηκε στο κυπριακό δίκαιο με τον περί της Περιβαλλοντικής Ευθύνης όσον αφορά την Πρόληψη και την Αποκατάσταση Περιβαλλοντικής Ζημιάς Νόμο του 2007 (Ν. 189(Ι)/2007). Το άρθρο 14(1) του Νόμου προνοεί ότι οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεαστεί από περιβαλλοντική ζημιά, ή που έχει έννομο συμφέρον από τις αποφάσεις για την πρόληψη ζημιάς, δύναται να ειδοποιηθεί το Τμήμα Περιβάλλοντος ή άλλη αρμόδια αρχή, για την εν λόγω ζημιά, γραπτώς περιγράφοντας τις σχετικές λεπτομέρειες. Η έννοια “νομικό πρόσωπο” περιλαμβάνει οποιαδήποτε (εγγεγραμμένη) εταιρεία ή οργάνωση, της οποίας οι σκοποί όπως αναφέρονται στο καταστατικό αυτής, είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Το άρθρο 17 διευκρινίζει με ασυνήθιστα ευρείς όρους ότι τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 14(1) του Νόμου (Βλέπε πιο πάνω) που επηρεάζονται από οποιαδήποτε απόφαση της αρμόδιας αρχής, δύναται να υποβάλουν προσφυγή με βάση το Άρθρο 146 του Συντάγματος. Το Άρθρο 146 απαιτεί πως οποιοσδήποτε αιτητής πρέπει να έχει ενεστώς, άμεσο και έννομο συμφέρον, και όπως προαναφέρθηκε, το άρθρο 14(1) του Νόμου αναγνωρίζει τέτοιο συμφέρον και στις περιβαλλοντικές ΜΚΟ.

2) Ποια είναι η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής;

Η προθεσμία είναι 75 μέρες όπως και σε όλων των ειδών προσφυγές στο Διοικητικό Δικαστήριο.

3) Υπάρχουν απαιτήσεις για παρατηρήσεις που πρέπει να συνοδεύουν το αίτημα για ανάληψη δράσης σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 2 της οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ) και, εάν ναι, ποιες;

Το άρθρο 14(2) του Νόμου απαιτεί ότι το αίτημα για λήψη μέτρων πρέπει να συνοδεύεται από όλες τις πληροφορίες που δικαιολογούν το αίτημα που υποβάλλεται, και το Άρθρο 14(5) αναφέρει ότι οι διατάξεις του Νόμου δεν εφαρμόζονται για επικείμενη ζημιά, αλλά μόνο για περιβαλλοντική ζημιά η οποία έχει ήδη προκύψει. Δεν υπάρχει ειδική πρόβλεψη για υποβολή επιστημονικών στοιχείων.

4) Υπάρχουν ειδικές απαιτήσεις σχετικά με την «ευλογοφάνεια» ώστε να αποδειχτεί ότι επήλθε περιβαλλοντική ζημιά και, εάν ναι, ποιες;

Το άρθρο 2 του Νόμου ορίζει την ‘ζημιά’ ως μετρήσιμη. Το Παράρτημα ΙΙ παρέχει κατάλογο κριτηρίων τα οποία θα μπορούσαν να λαμβάνονται υπόψη κατά τη μέτρηση της ζημιάς. Αυτός ο κατάλογος προορίζεται περισσότερο ως ενδεικτικός για το Τμήμα κατά την εκτίμηση της ζημιάς (και των ενεργειών που πρέπει να αναληφθούν), αλλά θα μπορούσε να παρέχει βοήθεια σε παραπνοούμενους κατά την προετοιμασία της αίτησής τους.

5) Υπάρχει συγκεκριμένος απαιτούμενος τρόπος και/ή καθορισμένες προθεσμίες όσον αφορά την κοινοποίηση της απόφασης από την αρμόδια αρχή στα οικεία φυσικά ή νομικά πρόσωπα (συμπεριλαμβανομένων των οικείων περιβαλλοντικών ΜΚΟ); Εάν ναι, προσδιορίστε

Δεν υπάρχει συγκεκριμένος τύπος ή προθεσμία. Βάσει του άρθρου 14(3), ο Νόμος προνοεί ότι η αρμόδια αρχή οφείλει να ενημερώσει τον υπεύθυνο διαχειριστή σχετικά με την ζημιά, παρέχοντάς του 30 ημέρες για να τοποθετηθεί. Αφού αξιολογηθεί η απάντηση, η αρμόδια αρχή υποχρεούται να αξιολογήσει και να αποφασίσει εντός 30 ημερών την πορεία δράσης της και το παραπνοούμενο μέρος πρέπει να ενημερώνεται το συντομότερο δυνατόν. Αφήνεται να εννοηθεί ότι ο παραπνοούμενος δικαιούχος μπορεί να λάβει επίσημη ειδοποίηση μετά από περίπου δύο μήνες.

6) Το κράτος μέλος εφαρμόζει παράταση του δικαιώματος υποβολής αιτήματος για ανάληψη δράσης από αρμόδια αρχή για περιβαλλοντική ζημιά σε περιπτώσεις επικείμενης απειλής τέτοιας ζημιάς;

Οι διατάξεις του άρθρου 14 σχετικά με την αίτηση για δράση δεν εφαρμόζονται σε περιπτώσεις επικείμενης απειλής περιβαλλοντικών ζημιών (άρθρο 14(5)).

7) Ποιες είναι οι αρμόδιες αρχές που έχει ορίσει το κράτος μέλος;

Καταρχήν το Τμήμα Περιβάλλοντος είναι η αρμόδια αρχή εκτός σε περιπτώσεις όπου ο Υπουργός Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος καθορίσει άλλη αρχή.

8) Τα κράτη μέλη απαιτούν την εξάντληση της διαδικασίας διοικητικής προσφυγής πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων;

Όχι.

1.8.4. Διασυνοριακοί κανόνες για τις διαδικασίες σε περιβαλλοντικές υποθέσεις

1) Υπάρχουν κανόνες σχετικά με την εμπλοκή άλλων χωρών; Σε ποιο στάδιο της διαδικασίας υπάρχει δυνατότητα προσφυγής κατά αποφάσεων για περιβαλλοντικά θέματα;

Ως γενικό σχόλιο, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η Κύπρος είναι ένα νησί το οποίο απέχει περίπου 300χμ από τον πιο κοντινό της Ευρωπαϊό γείτονα (το νησί της Ρόδου). Επομένως, η πιθανότητα να υπάρξει διασυνοριακή περιβαλλοντική ζημιά που προκαλείται από πράξεις ή παραλείψεις είναι περιορισμένη. Παρότι υπάρχουν οι σχετικές διατάξεις εντός της νομοθεσίας που ενσωματώνει τις Οδηγίες EIA, SEA, IPPC και ELD (Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, Βιομηχανικής Εκπομπές, Περιβαλλοντική Ευθύνη), υπήρξε μέχρι τώρα μόνο μια υπόθεση για διασυνοριακή ζημιά (η οποία αφορούσε στην Ελλάδα).

Ο Νόμος Ν.140(1)2005 για τις Επιπτώσεις στο Περιβάλλον από Έργα (EIA), όπως τροποποιήθηκε από τον Νόμο 127(1)2018 με το άρθρο 21, ο Νόμος 105 (1)2005 για τις Επιπτώσεις από Σχέδια (SEA) με τα άρθρα 19 και 22, και ο Νόμος 184(1)/2013 για τις Βιομηχανικές Εκπομπές (IPPC) με το άρθρο 43, προνοούν ότι πριν την έκδοση άδειας/απόφασης, εάν περιέλθει στην αντίληψη της αρμόδιας αρχής ότι η επίμαχη πράξη δύναται να έχει αντίκτυπο στο περιβάλλον κάποιου Κράτους Μέλους ή αν Κράτος Μέλος προβάλλει τέτοιο ισχυρισμό προς την Κυπριακή Δημοκρατία, τότε το Κράτος Μέλος πρέπει να

ενημερώνεται για τις σχετικές πληροφορίες το αργότερο κατά το στάδιο που ενημερώνεται και το κοινό της Κύπρου. Περαιτέρω, πρέπει να υπάρχει επαρκής χρόνος για την δημοσίευση των σχετικών πληροφοριών από το ενδιαφερόμενο κράτος και για τη λήψη σχολίων από το κοινό αυτού του κράτους. Αυτά θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από την αρμόδια Κυπριακή αρχή μαζί με τις παρατηρήσεις οι οποίες προέρχονται από το τοπικό επίπεδο, όταν πρόκειται να ληφθεί μια απόφαση. Εναπόκειται στην Κυπριακή αρμόδια αρχή να δημοσιεύσει την απόφαση που ελήφθη, με όλες τις αιτιολογημένες εξηγήσεις, στον ιστότοπο της και να κοινοποιήσει τις ίδιες πληροφορίες στα Κράτη Μέλη τα οποία με τη σειρά τους θα ειδοποιήσουν το δικό τους κοινό.

2) Η έννοια του ενδιαφερόμενου κοινού;

Ο ορισμός είναι ο ίδιος όπως για το τοπικό κοινό, ένα ή περισσότερα άτομα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν από την απόφαση/άδεια.

3) Οι ΜΚΟ της επηρεαζόμενης χώρας έχουν νομιμοποίηση; Πότε και ενώπιον ποιου δικαστηρίου θα πρέπει να ασκούν τις προσφυγές τους; Τι είδους διαδικαστική συνδρομή δικαιούνται να λάβουν (νομική συνδρομή, αίτηση για ασφαλιστικά μέτρα, προσωρινά μέτρα, δωρεάν συνδρομή);

Με την προϋπόθεση ότι πρόκειται για μια ακόμη μη δοκιμασμένη διαδικασία, θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι εάν η ΜΚΟ δύναται να παρίσταται στη χώρα της, ενδέχεται να εμπίπτει στον ορισμό των ενδιαφερόμενων με έννομο συμφέρον βάσει του Κυπριακού Συντάγματος. Η προσφυγή θα υποβληθεί είτε στο αρμόδιο όργανο για διοικητική αναθεώρηση της απόφασης είτε στο Διοικητικό Δικαστήριο εντός 75 ημερών από την δημοσίευση της απόφασης. Οι διατάξεις είναι οι ίδιες όπως όταν πρόκειται για τοπικό αιτητή, δηλαδή δεν παρέχεται νομική αρωγή, δεν υπάρχει pro bono διαδικασία ή περιοριστικά μέτρα, παρά μόνο σε περίπτωση έκδηλης παρανομίας ή μείζονος ανεπανόρθωτης ζημίας, πιθανώς με την καταβολή σημαντικής χρηματικής εγγύησης.

4) Οι ιδιώτες της επηρεαζόμενης χώρας έχουν νομιμοποίηση; Τι είδους διαδικαστική συνδρομή δικαιούνται να λάβουν (νομική συνδρομή, αίτηση για ασφαλιστικά μέτρα, προσωρινά μέτρα, δωρεάν συνδρομή);

Ένα άτομο δύναται να έχει δικαιώματα κάτω από τις ίδιες συνθήκες που έχει ένας Κύπριος πολίτης, δηλαδή όταν έχει ενεστώς, άμεσο, έννομο συμφέρον. Οι διατάξεις για αρωγή, κ.τ.λ., είναι οι ίδιες με αυτές που αναφέρονται πιο πάνω στην παράγραφο 1.8.4.3), με την μόνη διαφορά ότι το άτομο δύναται να αναλάβει την προσφυγή του αυτοπροσώπως αν το επιθυμεί, ενώ το νομικό πρόσωπο πρέπει να εκπροσωπείται από δικηγόρο.

5) Σε ποιο στάδιο παρέχονται οι πληροφορίες στο ενδιαφερόμενο κοινό (συμπεριλαμβανομένων των ανωτέρω μερών);

Κατά το ίδιο στάδιο που δημοσιεύουν στην Κύπρο.

6) Ποια είναι τα χρονικά πλαίσια για συμμετοχή των πολιτών, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στη δικαιοσύνη;

Τα χρονοδιαγράμματα για απάντηση/ υποβολή παρατηρήσεων σχετικά με την προτεινόμενη άδεια κ.λπ., σε ό,τι αφορά το κοινό σε μια επηρεαζόμενη χώρα και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης, συμφωνούνται μεταξύ της Κύπρου και της επηρεαζόμενης χώρας και δημοσιεύονται στην ανακοίνωση προς το ενδιαφερόμενο κοινό. Η προθεσμία για προσφυγή στη δικαιοσύνη είναι 75 ημέρες.

7) Πώς παρέχονται οι πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στους διαδίκους;

Τα σχετικά άρθρα των τριών Νόμων δεν καθορίζουν αυτές τις πληροφορίες, αλλά κατά πάσα πιθανότητα αυτές περιλαμβάνονται στις πληροφορίες που αποστέλλονται στα επηρεαζόμενα κράτη μέλη, καθότι ο Διευθυντής του Τμήματος Περιβάλλοντος φέρει ευθύνη να διασφαλίσει ότι οι σχετικές πληροφορίες θα φτάσουν στο επηρεαζόμενο κοινό.

8) Παρέχεται μετάφραση, ερμηνεία στους αλλοδαπούς συμμετέχοντες; Ποιοι είναι οι κανονισμοί που εφαρμόζονται;

Δεν συνηθίζεται, εάν όμως οι μεταφράσεις είναι αναγκαίες, θα χρεωθούν.

Το άρθρο 30 του Κυπριακού Συντάγματος προνοεί ότι οποιοδήποτε άτομο δύναται να αποταθεί στο δικαστήριο και να έχει πρόσβαση σε μεταφραστική εάν δεν μπορεί να παρακολουθήσει τις διαδικασίες στη γλώσσα του δικαστηρίου. Αυτό όμως εφαρμόζεται για ποινικά και παρόμοια αδικήματα και μόνο για φυσικά πρόσωπα. Σε μια διοικητική αναθεώρηση (ιεραρχική προσφυγή), το τμήμα πιθανότατα να αποδεχθεί να χρησιμοποιήσει την αγγλική γλώσσα. Οι αγορεύσεις και οι ακροάσεις ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου γίνονται στην ελληνική γλώσσα. Εάν ο αιτητής χρειάζεται μετάφραση ή διερμηνεία, αυτό θα προγραμματιστεί ιδιωτικά και ο αιτητής θα αναλάβει τα έξοδα. Εφόσον οι ΜΚΟ είναι νομικά πρόσωπα, και μπορούν να εκπροσωπηθούν μόνο μέσω δικηγόρων, αναμένεται ότι θα αντιπροσωπεύονται από δικηγόρο ο οποίος ομιλεί την τοπική γλώσσα.

9) Παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σε αλλοδαπούς συμμετέχοντες; Ποιοι είναι οι κανόνες που εφαρμόζονται;

Δεν εφαρμόζεται.

[1] Βλ. επίσης υπόθεση C-529/15.

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/07/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

1.1. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις σχετικά με ειδικές δραστηριότητες που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ αλλά δεν εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) και της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές

1) Ποιοι είναι οι εθνικοί κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται ως προς τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν α) να ζητήσουν διοικητικό έλεγχο και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με τις διαδικασίες για την έκδοση της απόφασης ή την πράξη ή την παράλειψη και το περιεχόμενό τους (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία;

Όπως επεξηγήθηκε στο Μέρος 1, τα νομικά δικαιώματα των φυσικών ή νομικών προσώπων σχετικά με την διοικητική ή δικαστική αναθεώρηση πράξης/ παράλειψης/ απόφασης είναι τα ίδια για περιβαλλοντικά θέματα όπως για οποιαδήποτε άλλα θέματα. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη προνοείται από τα άρθρα 29 και 146 του Συντάγματος. Το άρθρο 29 προνοεί ότι κάθε άτομο (περιλαμβανομένων και μη Κύπριων ατόμων και νομικών προσώπων) έχουν το δικαίωμα ξεχωριστά ή από κοινού με άλλους να απευθυνθούν στην αρμόδια αρχή, για να υποβάλουν το παράπονό τους και να λάβουν ταχέως απάντηση εντός 30 ημερών. (Αυτό αναφέρεται σε καταγγελίες που απευθύνονται σε υπηρεσίες δημοσίων υπηρεσιών ή σε άλλες δημόσιες αρχές). Το Άρθρο 146 καθορίζει ποιος μπορεί να προσβάλει απόφαση/παράλειψη/πράξη μιας δημόσιας αρχής στο δικαστήριο, και επομένως, αυτό ισχύει και σε σχέση με τα περιβαλλοντικά θέματα. Για να προκύψει αυτό το δικαίωμα, ο αιτητής πρέπει να έχει ενεστώς, άμεσο (προσωπικό) έννομο συμφέρον το οποίο έχει επηρεαστεί άμεσα από απόφαση, πράξη ή παράλειψη που ασκείται από δημόσια αρχή με τρόπο που αντίκειται προς το Σύνταγμα ή προς οποιοδήποτε άλλο νόμο, ή συνιστά κατάχρηση εξουσίας και πρέπει να ασκηθεί εντός 75 ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης/παράλειψης/πράξης.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και την κυπριακή νομολογία, εκτός εάν διευρυνθεί η σχετική ερμηνεία, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ δεν έχουν δικαίωμα προσφυγής για περιβαλλοντικά ζητήματα εκτός του πεδίου των διατάξεων των Νόμων για Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις, Βιομηχανικές Εκπομπές και Περιβαλλοντική Ευθύνη (ΕΙΑ, IPPC / IED και ELD). Όπως έχουν τα πράγματα, οι ΜΚΟ ή φυσικά πρόσωπα που δεν ζουν ή δεν κατέχουν περιουσία πλησίον

της επηρεαζόμενη από παράβαση περιοχής θα δυσκολεύονταν να αμφισβητήσουν περιβαλλοντικές αποφάσεις, παρόλο που αυτό αντίκειται στις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρώπης. Η νομολογία του ΔΕΕ απαιτεί από τα εθνικά δικαστήρια να ερμηνεύουν τους εθνικούς διαδικαστικούς κανόνες βάσει της Σύμβασης του Ωρχους και υπό το φως του άρθρου 47 του Χάρτη της ΕΕ προκειμένου να παραχωρηθεί ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Απ' ότι γνωρίζουμε, η νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με περιβαλλοντικά θέματα έτυχε αναφοράς σε δικαστικές αποφάσεις της Κύπρου, καθότι όπως ήδη αναφέρθηκε στο Μέρος 1 (1.1.), οι ΜΚΟ δεν προέβηκαν σε προσφυγές μετά από την απόφασή του Ανωτάτου Δικαστηρίου του 2000, ότι στερούνται έννομο συμφέροντος. Επομένως, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι αποφάσεις του ΔΕΕ δεν είχαν ουσιαστική επιρροή ή αποτέλεσμα στο εγχώριο δίκαιο. Πρέπει να προστεθεί ότι δεν είναι μόνο η απουσία νομικών διατάξεων ή νομολογίας που συνέβαλε στην επιφυλακτικότητα των ΜΚΟ να χρησιμοποιούν νομικές διαδικασίες. Η έλλειψη οικονομικής αρωγής, η αβεβαιότητα που προκύπτει από τη συντηρητική ερμηνεία του δικαστηρίου και η συνακόλουθη έλλειψη έμπειρων δικηγόρων σε αυτόν τον τομέα του δικαίου, έχουν από κοινού αποθαρρύνει τις ΜΚΟ.

2) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Η διοικητική αναθεώρηση (γνωστή ως ιεραρχική προσφυγή) καλύπτει όλες τις πτυχές της υπόθεσης υπό αναθεώρηση. Μια προσφυγή στο Διοικητικό Δικαστήριο θα αναθεωρήσει, κανονικώς εχόντων των πραγμάτων, τη διαδικαστική νομιμότητα, εκτός και εάν υπήρχε ζήτημα νομικής πλάνης ή παραβίασης συνταγματικών δικαιωμάτων, οπότε θα επανεξεταστεί επίσης η ουσιαστική νομιμότητα.

3) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Ναι, σε περιπτώσεις όπου απαιτείται διοικητική επανεξέταση από την νομοθεσία. Σε τέτοιες περιπτώσεις αναστέλλεται η προθεσμία των 75 ημερών κατά τον χρόνο που τελεί υπό διοικητική αναθεώρηση.

4) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Όχι. Το *locus standi* απορρέει από το αν ο αιτητής έχει έννομο συμφέρον σύμφωνα με το Σύνταγμα.

5) Υπάρχουν ορισμένοι λόγοι/επιχειρήματα που αποκλείονται κατά τη φάση του δικαστικού ελέγχου;

Το Διοικητικό Δικαστήριο θα βασίσει την απόφασή του σχετικά με την προσβαλλόμενη απόφαση/ πράξη/ παράλειψη, εξετάζοντας το υλικό στους φακέλους της υπόθεσης οι οποίοι πρέπει να υποβάλλονται πλήρως στο Δικαστήριο. Δεν είναι δυνατή η εισαγωγή οποιωνδήποτε πραγματικών ζητημάτων έξω από αυτά του φακέλου, εκτός εάν σε εξαιρετικές περιστάσεις και με την άδεια του δικαστηρίου αυτό επιτραπεί. Βλέπε επίσης την απάντηση στο 1.5.1

6) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική δικαιοδοσία;

Τόσο το Σύνταγμα όσο και οι διαδικαστικοί κανονισμοί του Δικαστηρίου επιβεβαιώνουν ότι ο καθένας μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο. Δικαιούνται δικαίως δίκης και διερμηνείας εάν δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν τη γλώσσα του δικαστηρίου. Το άρθρο 30 του Συντάγματος είναι το ισοδύναμο του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ερμηνεύεται με τον ίδιο σχεδόν τρόπο. Το άρθρο 30 εφαρμόζεται σε όλους τους τύπους υποθέσεων, αστικές, ποινικές και διοικητικές. Μολονότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά στην «ισότητα των όπλων», στο Σύνταγμα, η αρχή αυτή ενσωματώνεται στην έννοια της δίκαιης δίκης, και υπάρχει σημαντική νομολογία επί του θέματος, συχνά με αναφορά σε αποφάσεις του ΕΔΑΔ. Οι αρχές αυτές επαναδιατυπώθηκαν πρόσφατα με απόφαση σχετικά με ποινική έφεση που εκδόθηκε το 2020: Δημοκρατία εναντίον Σταυρινού, αρ. 266/2018. Η έννοια βασίζεται στην αρχή ότι κανένα μέρος δεν πρέπει να τίθεται σε μειονεκτική θέση και ότι αυτό δεν πρέπει να προσδιορίζεται από συγκεκριμένα περιστατικά κατά τη διάρκεια της δίκης ή της ακρόασης, αλλά από μια συνολική εκτίμησή της. Στην υπόθεση Marangos εναντίον Κύπρου, 4.12.08, η οποία αφορούσε διοικητική προσφυγή, το ΕΔΑΔ διαπίστωσε ότι τα δικαιώματα του παραπονούμενου δεν είχαν επηρεαστεί από την άρνηση παραχώρησης νομικής αρωγής από την κυπριακή κυβέρνηση. Ωστόσο, τρεις δικαστές του ΕΔΑΔ εξέδωσαν κοινή απόφαση μειοψηφίας, εκφράζοντας την άποψη τους ότι η περιορισμένη νομική αρωγή σε αστικές και ποινικές υποθέσεις εξαιρουμένων των διοικητικών υποθέσεων, ισοδυναμεί με έλλειψη ισότητας των όπλων. Από τότε και στο εξής, η παροχή οικονομικής βοήθειας έχει γίνει διαθέσιμη για διοικητικές προσφυγές που υποβάλλονται από αιτητές ασύλου.

7) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Το έγκαιρο σε σχέση με αιτητή σημαίνει προσφυγή έναντι μιας απόφασης/ πράξης/παράλειψης εντός των 75 ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης /δημοσίευσης ή από την ημερομηνία που έλαβε γνώση ο αιτητής. Η έννοια του έγκαιρου αναφέρεται επίσης στην διάρκεια της δικαστικής υπόθεσης. Αν η ακρόαση έχει ολοκληρωθεί και η απόφαση δεν εκδίδεται εντός 6 μηνών, θα προκύψουν ερωτήσεις και το ενδιαφερόμενο μέρος δύναται να παραπονεθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο. Στην πράξη, όλες οι διαδικασίες είναι χρονοβόρες (εκτός από υποθέσεις που εκδικάζονται στο Δικαστήριο Ενοικιοστασίου και στο Οικογενειακό Δικαστήριο αναφορικά με τα συμφέροντα ανηλικών). Υπήρξαν περιπτώσεις προσφυγών στο ΕΔΑΔ έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας λόγω δικαστικών καθυστερήσεων, όπου κρίθηκε ότι τέτοιες καθυστερήσεις ισοδυναμούν με άρνηση απονομής της δικαιοσύνης και επιβλήθηκαν πρόστιμα. Ο Νόμος Ν.2(Ι)/2010, ο οποίος βασίστηκε στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, παρέχει δυνατότητα διεκδίκησης αποζημιώσεων για αδικαιολόγητα καθυστερημένες δικαστικές αποφάσεις. Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του 2019, στην Μ.Δ. Cyprus Soya έναντι Γενικού Εισαγγελέα, αρ. 1/2018, υπαινίσσεται ότι η διεκδίκηση μπορεί να ισχύει και σε σχέση με καθυστερήσεις στην εκδίκαση έφεσης.

8) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Εκτός εάν προβλέπεται στους ειδικούς νόμους, δεν υπάρχει ειδική πρόνοια για την έκδοση διαταγμάτων σε περιβαλλοντικά θέματα. Η κανονική δικαστική διαδικασία πρέπει να ακολουθηθεί και να ικανοποιηθεί. Σε προσφυγές μπορεί να υποβληθεί αίτηση για προσωρινό διάταγμα αναστολής του αποτελέσματος της διοικητικής απόφασης. Αυτό μπορεί να χορηγηθεί μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εάν υπάρχει έκδηλη παρανομία ή ανεπανόρθωτη ζημία. Σε γενικές γραμμές, ισχύει η προϋπόθεση ότι τα διατάγματα χορηγούνται ευκολότερα σε κυβερνητική υπηρεσία που επιδιώκει να αποτρέψει μια παράνομη πράξη (π.χ. να εμποδίσει την κατεδάφιση ενός διατηρητέου κτιρίου). Βλέπε επίσης την παράγραφο 1.7.2.6 σχετικά με τις εγγυήσεις.

Εναντίον αρνητικής απόφασης για έκδοση διατάγματος υπάρχει δυνατότητα έφεσης, που υποβάλλεται στο Ανώτατο Δικαστήριο.

9) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηττηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα έξοδα αφορούν πρωτίστως την αμοιβή και τα έξοδα δικηγόρου και θα ήταν τα ίδια όπως σε οποιαδήποτε άλλη προσφυγή στη δικαιοσύνη, ξεκινώντας περίπου στις €1500 πλέον χαρτόσημα/δικηγορόσημα, αναλόγως της πολυπλοκότητας της υπόθεσης. Μολονότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες εγγυήσεις ώστε το ύψος να μην είναι απαγορευτικό, το θέμα κατ' ακρίβεια δεν προκύπτει, διότι τα έξοδα που επιδικάζονται από το δικαστήριο με βάση τις θεσπισθείσες κλίμακες δικηγορικών εξόδων. Τα έξοδα αυτά αντιπροσωπεύουν τι το δικαστήριο θεωρεί κατάλληλο. Δεν εκπροσωπούν κατ' ανάγκη τα πραγματικά έξοδα τα οποία πληρώθηκαν από το διάδικο στον/στη δικηγόρο του και συχνά είναι λιγότερα από το τι έχει συμφωνηθεί μεταξύ του διαδίκου και δικηγόρου. Η πλευρά του διαδίκου που αποτυγχάνει θα κληθεί, κανονικώς εχόντων των πραγμάτων, να καταβάλει τα έξοδα της άλλης πλευράς, σύμφωνα με τις κλίμακες, ή εκείνο το μέρος των κλιμάκων που αποφασίζει το Δικαστήριο. Σε υποθέσεις οι οποίες αφορούν σε ιδιώτες ή μη κυβερνητικές οργανώσεις που καταχωρούν αγωγή κατά της πολιτείας, συνέβη τα Δικαστήρια να αποφασίσουν ότι κάθε πλευρά θα πρέπει να καταβάλει τα δικά της κόστη. Συνεπώς το θέμα των εξόδων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα δικαστήρια και δεν μπορεί να είναι γνωστό εκ των προτέρων.

1.2. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις σχετικά με τις διοικητικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται για τη συμμόρφωση με την εθνική εκτελεστική νομοθεσία σχετικά με την οδηγία 2001/42/ΕΚ για τη στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΕΠΕ)[1]

1) Ποιοι είναι οι εθνικοί κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται ως προς τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν να α) ζητήσουν τη διενέργεια διοικητικού ελέγχου και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με τις διαδικασίες για την έκδοση της απόφασης ή την πράξη ή την παράλειψη (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία; Η Οδηγία ΣΕΑ (SEA) έχει ενσωματωθεί στη Κυπριακή νομοθεσία με το Νόμο 102(1)/2005. Δεν κάνει ρητή αναφορά σχετικά με τα δικαιώματα των φυσικών ή νομικών προσώπων για προσφυγή κατά των αποφάσεων/ πράξεων/παρλείψεων, μέσα στο πλαίσιο των συνταγματικών τους δικαιωμάτων (Βλέπε 2.1.1 ανωτέρω αναφορικά με Άρθρο 146 του Κυπριακού Συντάγματος). Κατά πόσο τέτοια δικαιώματα υφίστανται στη νομοθεσία εξαρτάται από τον τύπο/μορφή με την οποία τα σχέδια έχουν υιοθετηθεί. Εάν τέτοια δικαιώματα υφίστανται, δεν υπάρχει ανάγκη να επαναληφθούν σε ειδικούς Νόμους. Συνεπώς, οποιοδήποτε νομικό ή φυσικό πρόσωπο που τα νόμιμα δικαιώματα του επηρεάζονται, μπορεί εντός 75 ημερών από την δημοσίευση της σχετικής απόφασης να ζητήσει διοικητική αναθεώρηση/έλεγχο, ή να καταχωρήσει προσφυγή στο Δικαστήριο. Ως έχει μέχρι στιγμής η νομολογία, ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε ΜΚΟ παρά μόνο όταν ο νόμος ρητά παραχωρεί σε ΜΚΟ το δικαίωμα να συμπεριληφθούν μέσα στο πλαίσιο του άρθρου 146 του Συντάγματος (ως εφαρμόζεται αναφορικά με τους νόμους ΕΙΑ, IPPC/IED και ELD). Η αναγνώριση που δίδεται στις περιβαλλοντικές ΜΚΟ στο Νόμο περί Εκτίμησης Επιπτώσεων σε Σχέδια 105(1)/2005 αφορά μόνο στο δικαίωμα να προσκληθούν να συμμετάσχουν σε δημόσια διαβούλευση. Ο ορισμός του «κοινού» στο άρθρο 2 του Νόμου, έχει ευρεία ερμηνεία που περιλαμβάνει φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οργανισμό ή ομάδα και το άρθρο 15(β) καθορίζει τις περιβαλλοντικές ΜΚΟ μεταξύ αυτών. Αυτό που είναι γνωστό ότι συμβαίνει είναι πως κάποιες περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν αποταθεί απευθείας στις Βρυξέλες, στη Γενική Διεύθυνση για το Περιβάλλον (DG Environment), για να εκφράσουν τη διαφωνία τους με αποφάσεις που λήφθηκαν σε διαδικασία ΣΕΑ ή να επιστήσουν την προσοχή στο γεγονός ότι η διαδικασία της ΣΕΑ δεν εφαρμόστηκε.

Η νομολογία του ΔΕΕ σε περιβαλλοντικά θέματα δεν έχει αναφερθεί καθόλου σε εθνική νομολογία. Συνεπώς σε αυτό το σημείο θα ήταν δίκαιο να λεχθεί, ότι έχει περιορισμένη επιρροή. Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι παρόλο που το κοινοδικαίο έχει εφαρμογή στην Κύπρο, σε θέματα διοικητικού και συνταγματικού δικαίου ακολουθείται η θεωρία και πρακτική της Ελλάδας, έτσι η Ελληνική νομολογία συχνά αναφέρεται σε υποθέσεις διοικητικού δικαίου, παρόλο που έχει μόνο συμβουλευτικό χαρακτήρα.

2) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Η διοικητική αναθεώρηση δεν προβλέπεται ειδικά, αλλά όπου παρέχεται, εκτείνεται σε έλεγχο τόσο της διαδικαστικής όσο και της ουσιαστικής νομιμότητας μίας απόφασης/ πράξης/παράλειψης. Η δικαστική αναθεώρηση ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου κατά κανόνα αφορά θέματα διαδικαστικής νομιμότητας και θέματα αρμοδιότητας του παραβιάζοντος εκτελεστικού οργάνου, αλλά επίσης και την ουσιαστική νομιμότητα εάν τίθεται θέμα πλήρους περί το νόμο, παράβασης του Συντάγματος ή σε σφάλματα εντός των φακέλων.

3) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Όχι κάτω από τον Νόμο της ΣΕΑ.

4) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Όχι, το έννομο συμφέρον του αιτητή απορρέει από συνταγματικά δικαιώματα, αν και όπου υφίστανται.

5) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι/εξειδικευμένοι κανόνες, βλέπε σχόλια κάτω από το 2.1.8.

6) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηττηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα έξοδα αφορούν πρωτίστως την αμοιβή και τα έξοδα δικηγόρου και θα ήταν τα ίδια όπως σε οποιαδήποτε άλλη προσφυγή στη δικαιοσύνη, ξεκινώντας περίπου στις €1500 πλέον χαρτόσημα/δικηγορόσημα, αναλόγως της πολυπλοκότητας της υπόθεσης. Μολονότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες εγγυήσεις ώστε το ύψος να μην είναι απαγορευτικό, το θέμα κατ' ακρίβεια δεν προκύπτει, διότι τα έξοδα που επιδικάζονται από το δικαστήριο με βάση τις θεσπισθείσες κλίμακες δικηγορικών εξόδων. Τα έξοδα αυτά αντιπροσωπεύουν τι το δικαστήριο θεωρεί κατάλληλο. Δεν εκπροσωπούν κατ' ανάγκη τα πραγματικά έξοδα τα οποία πληρώθηκαν από το διάδικο στον/στη δικηγόρο του και συχνά είναι λιγότερα από το τι έχει συμφωνηθεί μεταξύ του διαδίκου και δικηγόρου. Η πλευρά του διαδίκου που αποτυγχάνει θα κληθεί, κανονικώς εχόντων των πραγμάτων, να καταβάλει τα έξοδα της άλλης πλευράς, σύμφωνα με τις κλίμακες, ή εκείνο το μέρος των κλιμάκων που αποφασίζει το Δικαστήριο. Σε υποθέσεις οι οποίες αφορούν σε ιδιώτες ή μη κυβερνητικές οργανώσεις που καταχωρούν αγωγή κατά της πολιτείας, συνέβη τα Δικαστήρια να αποφασίσουν ότι κάθε πλευρά θα πρέπει να καταβάλει τα δικά της κόστη. Συνεπώς το θέμα των εξόδων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα δικαστήρια και δεν μπορεί να είναι γνωστό εκ των προτέρων.

1.3. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις σχετικά με τις διοικητικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται για τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις για τη συμμετοχή του κοινού σύμφωνα με το άρθρο 7 της σύμβασης του Aarhus όσον αφορά τα σχέδια και τα προγράμματα που δεν υποβάλλονται στις διαδικασίες που προβλέπονται στην οδηγία 2001/42/ΕΚ για τη στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΕΠΕ)[2]

1) Ποιοι είναι οι εθνικοί κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται ως προς τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν να α) ζητήσουν τη διενέργεια διοικητικού ελέγχου και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με τις διαδικασίες για την έκδοση της απόφασης ή την πράξη ή την παράλειψη (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία; Η Κύπρος έχει ενσωματώσει το άρθρο 7 της Σύμβασης του Άρχους με τη συμπεριληψη ενός κανονιστικού πλαισίου για τη δημόσια συμμετοχή σε έναν αριθμό περιβαλλοντικών νόμων που αφορούν π.χ. τη ρύπανση υδάτων, απόβλητα, βιομηχανικές εκπομπές, ατμοσφαιρικά απόβλητα κλπ. Οι σχετικές διατάξεις είναι αρκετά παρόμοιες και ορίζουν το «κοινό» του οποίου πρέπει να ζητηθεί η γνώμη ή να κληθεί να σχολιάσει ως «φυσικά ή νομικά πρόσωπα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν» από την πράξη ή την άδεια που εκδίδεται, συμπεριλαμβανομένων περιβαλλοντικών ΜΚΟ. Εάν τα νόμιμα δικαιώματα ενός νομικού ή φυσικού προσώπου επηρεάζονται, οι θεραπείες ορίζονται στο άρθρο 29 του Συντάγματος που αφορά το δικαίωμα του αναφέρεσθαι στις αρχές, σε περίπτωση που η εξειδικευμένη νομοθεσία δεν προβλέπει ιεραρχική προσφυγή. Σε περίπτωση καταχώρησης προσφυγής στο Δικαστήριο, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 146 του Συντάγματος. Μέχρι σήμερα, ελλείψεις στις διαδικασίες διαβούλευσης έχουν εγερθεί από ιδιώτες με έννομο συμφέρον για ακύρωση της απόφασης. Κατά πόσο μια ΜΚΟ θα νομιμοποιείτο να προσβάλει τη νομιμότητα μια πράξης, στη βάση μη ορθής τήρησης της διαδικασίας συμμετοχής, δεν έχει δοκιμαστεί. Στο παρόν στάδιο η Κυβέρνηση λαμβάνει μέτρα για ενδυνάμωση της δημόσιας συμμετοχής, αλλά αυτό αφορά μόνο στις διαβουλεύσεις βάσει της νομοθεσίας για την ΕΙΑ.

2) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Ο διοικητικός έλεγχος, όπου γίνεται, αφορά σε εξέταση τόσο της διαδικαστικής νομιμότητας όσο και της νομιμότητας σε επίπεδο ουσίας μιας απόφασης/ πράξης/ παράληψης και ενώ ο έλεγχος βρίσκεται σε εξέλιξη, η προθεσμία των 75 ημερών θα ανασταλεί, εάν αυτό προβλέπεται, ή μπορεί και να ανασταλεί δυνάμει συμφωνίας μεταξύ των διαδίκων. Ο δικαστικός έλεγχος ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου, όπως γίνεται σε όλες τις υποθέσεις, αφορά ζητήματα διαδικαστικής νομιμότητας καθώς και ζητήματα αρμοδιότητας του εκτελεστικού οργάνου η πράξη του οποίου προσβάλλεται, αλλά επίσης και νομιμότητα της ουσίας εάν το ζήτημα αφορά νομικό σφάλμα/ νομική πλάνη, παραβίαση των συνταγματικών δικαιωμάτων κλπ.

3) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Όχι, παρά μόνο εάν το δικαίωμα σε διοικητική αναθεώρηση (ιεραρχική προσφυγή) προβλέπεται ρητά μέσα στη νομοθεσία.

4) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Όχι. Το έννομο συμφέρον απορρέει από την ύπαρξη του δικαιώματος προσφυγής δυνάμει του άρθρου 146 του Συντάγματος.

5) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκηση τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Εκτός εάν προβλέπεται στο νόμο, δεν υπάρχει γενική πρόβλεψη για την έκδοση διαταγμάτων προσωρινής θεραπείας σε περιβαλλοντικά θέματα. Η κανονική δικαστική διαδικασία θα πρέπει να ακολουθηθεί και να ικανοποιηθεί. Στις προσφυγές ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου ο αιτητής μπορεί να υποβάλει αίτηση για εξασφάλιση ενδιάμεσης απόφασης με ανασταλτικό αποτέλεσμα, σε ό,τι αφορά το έννομο αποτέλεσμα της (προσβαλλόμενης) διοικητικής απόφασης. Αυτό μπορεί να χορηγηθεί μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εάν υπάρχει έκδηλη παρανομία ή ανεπανόρθωτη ζημιά. Όσον αφορά τις εγγυήσεις παρακαλώ βλέπε παράγραφο 2.1.8.

Μπορεί να καταχωρηθεί έφεση εναντίον της απόφασης για μη έκδοση ενδιάμεσου διατάγματος η οποία μπορεί να καταχωρηθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο.

6) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηττηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα έξοδα αφορούν πρωτίστως στα έξοδα δικηγόρου και ισχύει περίπου το ίδιο όπως σε οποιαδήποτε άλλη προσφυγή στη δικαιοσύνη, περίπου €1500 και άνω (πλέον χαρτόσημα/ δικηγορόσημα) αναλόγως της πολυπλοκότητας της υπόθεσης. Ενώ δεν υπάρχουν συγκεκριμένες εγγυήσεις ώστε να μην είναι απαγορευτικό το ύψος τους, το θέμα κατ' ακρίβεια δεν προκύπτει, καθώς τα έξοδα που εκδικάζονται από το δικαστήριο καθορίζονται στη βάση των κλιμάκων δικηγορικών εξόδων. Δεν εκπροσωπούν κατ' ανάγκη τα πραγματικά έξοδα τα οποία πληρώθηκαν από το διάδικο στον/στη δικηγόρο του. Έτσι, το αποτυχόν μέρος, δυνάμει της αρχής «ο ηττημένος πληρώνει», θα πληρώσει υπό κανονικές συνθήκες τα έξοδα της άλλης πλευράς, σύμφωνα με την κλίμακα εξόδων ή μέρος αυτών όπως αποφασιστεί από το Δικαστήριο. Εν πάση περιπτώσει, σε υποθέσεις που αφορούν ιδιώτη ή μη κερδοσκοπικό οργανισμό που ενάγει δημόσια αρχή, συνέβη τα Δικαστήρια ν' αποφανθούν ότι η κάθε πλευρά θα πληρώσει τα δικά της έξοδα. Συνεπώς αναπόκειται σε μεγάλο βαθμό στο Δικαστήριο και δεν θα είναι γνωστά όλα τα έξοδα εκ των προτέρων.

1.4. Αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις που αφορούν επίσης σχέδια και προγράμματα που πρέπει να καταρτίζονται σύμφωνα με την περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ[3]

1) Ποιοι είναι οι εφαρμοστέοι εθνικοί κανόνες δικαίου για τη νομιμοποίηση τόσο για τους ιδιώτες όσο και για τις ΜΚΟ που επιθυμούν να α) ζητήσουν τη διενέργεια διοικητικού ελέγχου και β) να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σε σχέση με το περιεχόμενο του σχεδίου (και ιδίως για τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και τυχόν προθεσμίες που ισχύουν για την υποβολή προσφυγής); Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στα εθνικά δικαστήρια με βάση τη νομολογία του ΔΕΕ και οποιαδήποτε άλλη σχετική εθνική νομολογία;

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι/ειδικοί κανόνες για την προσβολή σχεδίων και προγραμμάτων που απαιτούνται σύμφωνα με τη νομοθεσία της Ε.Ε., συνεπώς ισχύουν οι γενικοί κανόνες για το δικαίωμα προσφυγής όπως περιγράφονται σε σχέση με τις πρόνοιες του νόμου ΣΕΑ. Η ισχυρότερη θέση ενός αιτητή θα αφορούσε την άρνηση πρόσβασης σε πληροφορίες ή την άρνηση για διευκόλυνση δημόσιας συμμετοχής στη διαδικασία, καθώς τα δύο αυτά δικαιώματα κατοχυρώνονται σε μια γενικά εφαρμοστέα νομοθεσία (αναφορικά με το δικαίωμα στην περιβαλλοντική πληροφόρηση) και σε συγκεκριμένους τομεακούς νόμους (αναφορικά με το δικαίωμα συμμετοχής).

2) Η μορφή με την οποία εγκρίνεται το σχέδιο ή το πρόγραμμα έχει αντίκτυπο όσον αφορά την ενεργητική νομιμοποίηση (βλ. επίσης τμήμα 2.5 κατωτέρω); Ναι, μπορεί μόνο να προσβληθεί εάν είναι διοικητική πράξη.

3) Ποιο είναι το πεδίο εφαρμογής του διοικητικού ελέγχου (κατά περίπτωση) και του δικαστικού ελέγχου (κατά περίπτωση); Καλύπτει τη νομιμότητα τόσο ως προς την ουσία όσο και ως προς τη διαδικασία;

Ένας διοικητικός έλεγχος καλύπτει όλες τις πτυχές του υπό εξέταση ζητήματος. Η προσφυγή στο Διοικητικό Δικαστήριο συνήθως εξετάζει τη διαδικαστική νομιμότητα, εκτός εάν υπάρχει ζήτημα νομικού σφάλματος/νομικής πλάνης ή παραβίαση των συνταγματικών δικαιωμάτων, οπότεν θα ελεγχόταν επίσης η ουσιαστική νομιμότητα της απόφασης.

4) Πριν από την προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων, υπάρχει απαίτηση για εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πριν από την άσκηση δικαστικής προσφυγής;

Μόνο εάν αναφέρεται ρητά στη σχετική νομοθεσία.

5) Προκειμένου να έχει κάποιος νομιμοποίηση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, είναι απαραίτητο να συμμετάσχει στη φάση της δημόσιας διαβούλευσης της διοικητικής διαδικασίας – να υποβάλει παρατηρήσεις, να συμμετάσχει σε ακρόαση κ.λπ.;

Όχι.

6) Υπάρχουν ορισμένοι λόγοι/επιχειρήματα που αποκλείονται (δεν είναι αποδεκτά) κατά το στάδιο του δικαστικού ελέγχου;

Το Διοικητικό Δικαστήριο θα βασίσει την απόφαση του στους διοικητικούς φακέλους της υπόθεσης σχετικά με την απόφαση/πράξη/παραλείψη, οι οποίοι θα πρέπει να υποβληθούν πλήρως στο Δικαστήριο. Οποιαδήποτε πραγματικά γεγονότα, άλλα από εκείνα που υπάρχουν στο φάκελο, δεν μπορούν να εισαχθούν, εκτός μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και με την άδεια του δικαστηρίου.

7) Δίκαιος, ισότιμος χαρακτήρας – πώς εφαρμόζεται αυτό στην εθνική δικαιοδοσία;

Τόσο το Σύνταγμα, όσο και οι Διαδικαστικοί Κανονισμοί επιβεβαιώνουν ότι οποιοδήποτε άτομο μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο. Όλοι ανεξαιρέτως, έχουν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και διερμηνεία εάν δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν τη γλώσσα του δικαστηρίου. Το άρθρο 30 του Συντάγματος είναι το αντίστοιχο του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ερμηνεύεται με τον ίδιο σχεδόν τρόπο. Το άρθρο 30 εφαρμόζεται σε όλους τους τύπους υποθέσεων, αστικές, ποινικές και διοικητικές. Παρότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά στην 'ισότητα των όπλων' εντός του Συντάγματος, περιλαμβάνεται στην έννοια της δίκαιης δίκης και υπάρχει σημαντική νομολογία επί του θέματος, με συχνή αναφορά στις υποθέσεις του ΕΔΑΔ. Οι αρχές επαναδιατυπώθηκαν σε πρόσφατη απόφαση σχετικά με ποινική έφεση του 2020: Δημοκρατία εναντίον Σταυρινού, αρ. 266/2018. Η ιδέα βασίζεται στην αρχή ότι κανένα μέρος δεν πρέπει να τίθεται σε μειονεκτική θέση και ότι αυτό δεν πρέπει να προσδιορίζεται από συγκεκριμένα περιστατικά κατά την

διάρκεια της δίκης ή της ακρόασης, αλλά από μια συνολική εκτίμηση της διαδικασίας. Στην υπόθεση *Marangos v. Cyprus*, 4.12.08, η οποία αφορούσε διοικητική έφεση, το ΕΔΑΔ αποφάνθηκε ότι τα δικαιώματα του αιτητή δεν επηρεάστηκαν από την άρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας να παρέχει νομική αρωγή. Ωστόσο, τρεις δικαστές του ΕΔΑΔ εξέδωσαν σύμφωνη απόφαση μειοψηφίας, εκφράζοντας την άποψη τους ότι περιορισμένη νομική αρωγή σε αστικές και ποινικές υποθέσεις και ο αποκλεισμός της στην περίπτωση των διοικητικών υποθέσεων, συνιστά έλλειμμα στην ισότητα των όπλων. Έκτοτε, η παροχή οικονομικής βοήθειας έχει γίνει διαθέσιμη για διοικητικές προσφυγές που υποβάλλονται από αιτητές ασύλου.

8) Πώς εφαρμόζεται η έννοια του «έγκαιρου» από την εθνική νομοθεσία;

Το έγκαιρο σχετικά με τον αιτητή σημαίνει ότι αυτός δύναται να προσφύγει κατά απόφασης/πράξης/παράληψης εντός 75 ημερών από τη δημοσίευση/εξουσιοδότηση ή απ' όταν λαμβάνεται σχετική γνώση. Το έγκαιρο αφορά επίσης στη διάρκεια μίας δικαστικής απόφασης. Εάν η ακρόαση ολοκληρώνεται και η απόφαση δεν εκδίδεται εντός έξι μηνών, ερωτήσεις θα τεθούν και το ενδιαφερόμενο μέρος δύναται να παραπονεθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο. Στην πράξη, όλα τα είδη δικαστικών διαδικασιών έχουν μεγάλη διάρκεια (εκτός στο Δικαστήριο Ενοικιάσεως και στα Οικογενειακά δικαστήρια σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα ανηλίκων). Υπήρξαν δε περιπτώσεις προσφυγών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας εξαιτίας των καθυστερήσεων αυτών, όπου αποφασίσθηκε ότι από μόνες τους αυτές οι καθυστερήσεις ισοδυναμούν με άρνηση απόδοσης δικαιοσύνης και επιβλήθηκαν κυρώσεις. Ο Νόμος 2(Ι)/2010, βασιζόμενος στο Άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προβλέπει τη δυνατότητα αποζημιώσεων για αδικαιολόγητες / μη εύλογες καθυστερήσεις σε δικαστικές αποφάσεις. Στην απόφαση του 2019, *M.D. Cyprus Soya v. Γενικού Εισαγγελέα, αρ. 1/2018*, το Ανώτατο Δικαστήριο υπαινίσσεται ότι το ίδιο θα ίσχυε και στην περίπτωση καθυστέρησης στην εκδίκαση εφέσεων.

9) Υπάρχει η δυνατότητα άσκησης ασφαλιστικών μέτρων; Εάν ναι, ποιες είναι οι διαδικαστικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκησή τους; Υπάρχουν ειδικοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε τομέα πέραν των γενικών εθνικών διατάξεων;

Τυχάνουν εφαρμογής οι γενικοί εθνικοί κανόνες και ένα τέτοιο διάταγμα εκδίδεται μόνο σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις (βλ. 2.1.8).

10) Ποιοι είναι οι κανόνες κόστους για την άσκηση προσφυγής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σ' αυτούς τους τομείς; Ποιες είναι πιθανές συνέπειες σε περίπτωση που κάποιος ηγηθεί σε δίκη; Ποιες είναι οι διασφαλίσεις έναντι του απαγορευτικού κόστους; Οι εν λόγω διασφαλίσεις περιλαμβάνουν ρητή αναφορά στη νομοθεσία σε σχέση με απαίτηση το κόστος να μην είναι απαγορευτικό;

Τα έξοδα αφορούν πρωτίστως στα έξοδα δικηγόρου και ισχύει περίπου το ίδιο όπως σε οποιαδήποτε άλλη προσφυγή στη δικαιοσύνη, περίπου €1500 και άνω (πλέον χαρτόσημα/ δικηγορόσημα) αναλόγως της πολυπλοκότητας της υπόθεσης. Ενώ δεν υπάρχουν συγκεκριμένες εγγυήσεις ώστε να μην είναι απαγορευτικό το ύψος τους, το θέμα κατ' ακρίβεια δεν προκύπτει, καθότι τα έξοδα που εκδικάζονται από το δικαστήριο καθορίζονται στη βάση των κλιμάκων δικηγορικών εξόδων. Δεν εκπροσωπούν κατ' ανάγκη τα πραγματικά έξοδα τα οποία πληρώθηκαν από το διάδικο στον/στη δικηγόρο του. Έτσι, το αποτυχόν μέρος, δύναται της αρχής «ο ηττημένος πληρώνει», θα πληρώσει υπό κανονικές συνθήκες τα έξοδα της άλλης πλευράς, σύμφωνα με την κλίμακα εξόδων ή μέρος αυτών όπως αποφασιστεί από το Δικαστήριο. Εν πάση περιπτώσει, σε υποθέσεις που αφορούν ιδιώτη ή μη κερδοσκοπικό οργανισμό που ενάγει δημόσια αρχή, συνέβη τα Δικαστήρια ν' αποφανθούν ότι η κάθε πλευρά θα πληρώσει τα δικά της έξοδα. Συνεπώς εναπόκειται σε μεγάλο βαθμό στο Δικαστήριο και δεν θα είναι γνωστά όλα τα έξοδα εκ των προτέρων.

1.5. Εκτελεστικοί κανονισμοί και/ή γενικώς εφαρμοστέες νομικά δεσμευτικές κανονιστικές πράξεις που χρησιμοποιούνται για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ και των σχετικών κανονιστικών πράξεων της ΕΕ[4]

1) Ποιοι είναι οι σχετικοί εθνικοί νομοθετικοί κανόνες ως προς το δικαίωμα ευρείας ενεργητικής νομιμοποίησης (*locus standi*) για ιδιώτες και ΜΚΟ που επιδιώκουν προσφυγή στη δικαιοσύνη μέσω α) διοικητικής αναθεώρησης (ιεραρχικής προσφυγής) και β) προσφυγής ενώπιον εθνικού δικαστηρίου σχετικά με τη διαδικασία υποβολής προσφυγών; Πόσο αποτελεσματικό είναι το επίπεδο πρόσβασης στη δικαιοσύνη στα εθνικά δικαστήρια υπό το φως της νομολογίας του ΔΕΕ και τυχόν σχετικής νομολογίας του κράτους μέλους;

Παρόλο που η Σύμβαση του Ωρχους κυρώθηκε με νόμο, δεν υιοθετήθηκε ειδικό νομοθέτημα αναφορικά με τη δημόσια συμμετοχή, ως συνέβη με το θέμα της πρόσβασης στην πληροφόρηση, αλλά εφαρμόζεται μέσω διάφορων νόμων που αδειοδοτούν ενέργειες με πιθανές επιζημίες για το περιβάλλον επιπτώσεις. Υπάρχει δημοσιευμένος οδηγός για πρακτική δημόσια διαβούλευσης ο οποίος χρησιμοποιείται από κυβερνητικά τμήματα, αλλά δεν αποτελεί νομικό κείμενο, συνεπώς δεν προκύπτουν δικαιώματα από αυτόν, εκτός και εάν αυτά προβλέπονται ειδικά, από σχετική νομοθεσία.

Η πρακτική με την οποία εμπλέκεται το κοινό στην κατάρτιση νομοθεσιών μέσω της συμμετοχής ομάδων ενδιαφέροντος ('interest groups')/ΜΚΟ στην κοινοβουλευτική συζήτηση, είναι λιγότερο επίσημη.

Ευλόγως θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δεδομένου ότι η Σύμβαση του Ωρχους αποτελεί μέρος της κυπριακής νομοθεσίας, τα σχετικά άρθρα που αφορούν τη συμμετοχή επέτρεπε να εφαρμόζονται άμεσα (*ipso facto*). Η θέση αυτή υποστηρίχθηκε από τους συνηγόρους των αιτητών στην υπόθεση υπ' αρ. 746/2019 Δημητρίου κ.ά. ν. Δήμος Λεμεσού, ωστόσο το Διοικητικό Δικαστήριο θεώρησε το αποδεικτικό υλικό συγκρούμενο και δεν βάσιζε την απόφασή του επί του ζητήματος αυτού.

[1] Η οδηγία για τη ΣΕΠΕ αφορά τα σχέδια και τα προγράμματα. Τα τελευταία καλύπτονται επίσης από το άρθρο 7 και το άρθρο 9 παράγραφος 3 της σύμβασης του Aarhus.

[2] Βλ. πορίσματα στην ανακοίνωση αριθ. [ACCC/C/2010/54](#) για παράδειγμα σχεδίου που δεν υποβλήθηκε σε ΣΕΠΕ αλλά υπόκειται στις απαιτήσεις για τη συμμετοχή του κοινού σύμφωνα με το άρθρο 7 της σύμβασης του Aarhus.

[3] Αυτές οι αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής τόσο του άρθρου 7 όσο και του άρθρου 9 παράγραφος 3 της σύμβασης του Aarhus. Βλ. επίσης τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως την υπόθεση C-237/97, *Janacek* και υποθέσεις όπως οι *Boxus* και *Solvay C-128/09-C-131/09* και C-182/10, όπως αναφέρονται στην ανακοίνωση C/2017/2616 της Επιτροπής σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα.

[4] Οι πράξεις αυτές εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 και του άρθρου 9 παράγραφος 3 της σύμβασης του Aarhus. Ένα παράδειγμα τέτοιας πράξης αφορά την απόφαση της εθνικής διοίκησης που περιλαμβάνεται στην υπόθεση C-281/16, *Vereniging Hoekschewaards Landschap*, ECLI:EU:C:2017:774

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/07/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί και ο Περί Προστασίας του Περιβάλλοντος μέσω του Ποινικού Δικαίου Νόμος του 2012 (Ν. 22(Ι)/2012), η εφαρμογή του οποίου αφορά στα ποινικά δικαστήρια. Σε μία ποινική διαδικασία όλοι δικαιούνται να καταγγείλουν αξιόποινες πράξεις στο δημόσιο κατήγορο, να συμμετάσχουν ως παραπονούμενοι ή ως μάρτυρες, αλλά οι θεραπείες είναι θέμα που αφορά το δημόσιο κατήγορο και το δικαστήριο.

Πέραν των διατάξεων του Άρθρου 146 του Συντάγματος και των θεραπειών που αυτό προβλέπει στους άμεσα επηρεαζόμενους, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες κυρώσεις οι οποίες να δύνανται να επιβληθούν στη δημόσια διοίκηση όταν παραλείπει να παράσχει πρόσβαση στη δικαιοσύνη, π.χ. με το να μη παρέχει καθοδήγηση για το θέμα αυτό. Δεν υπάρχει νομοθεσία ή πρακτική βάσει της οποίας δημόσιοι υπάλληλοι, υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων, πράξεων/παραλήψεων, να καθίσταται προσωπικά υπόλογοι. Κατ' εξαίρεση θα είχαν ποινική ευθύνη σε περίπτωση διάπραξης αδικήματος, π.χ. σύμφωνα με το Νόμο του 2012 ο οποίος αναφέρεται πιο πάνω.

Για άτομα που δεν συμμορφώνονται με δικαστικές αποφάσεις, υπάρχουν διαδικασίες για περιφρόνηση των δικαστηρίων που οδηγούν σε άμεση φυλάκιση. Σπάνια εφαρμόζονται εντούτοις όταν αυτή που παραλείπει να συμμορφωθεί με δικαστική απόφαση είναι δημόσια αρχή.

Τελευταία επικαιροποίηση: 26/07/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Λετονία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

[1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)

[2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

[3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [lv](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [lv](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [lv](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Λιθουανία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

[1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)

2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης (ΟΠΕΡ) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [it](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [it](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Λουξεμβούργο

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης (ΟΠΕΡ) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Ουγγαρία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κρατους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)
- [3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [hu](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κρατους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [hu](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [hu](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [nl](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [fr](#) [nl](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Αυστρία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)
- [3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Πολωνία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

[🇵🇱 1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)

[🇵🇱 2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

[🇵🇱 3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [pl](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [pl](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [pl](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Πορτογαλία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

[🇵🇹 1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [ro](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [ro](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Σλοβενία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κρατους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)

3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [sl](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κρατους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [sl](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [sl](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις.

παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [fi](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [fi](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 13/10/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα - Σουηδία

Περισσότερες εθνικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα θα βρείτε σε έναν από τους παρακάτω συνδέσμους:

- [1. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους](#)
- [2. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων \(ΕΠΕ\), της ολοκληρωμένης πρόληψης και του ελέγχου της ρύπανσης \(ΟΠΕΡ\) / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη \(ΟΠΕ\)](#)
- [3. Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 22/09/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [sv](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο κράτους μέλους

Τελευταία επικαιροποίηση: 22/09/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [sv](#)

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΠΕ, της ΟΠΕΡ / της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές, πρόσβαση σε πληροφορίες και οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ)

Τελευταία επικαιροποίηση: 22/09/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Η πρωτότυπη γλωσσική έκδοση [en](#) αυτής της σελίδας τροποποιήθηκε πρόσφατα. Η γλωσσική έκδοση που βλέπετε τώρα βρίσκεται στο στάδιο της μετάφρασης.

Υπάρχει ήδη μετάφραση στις ακόλουθες γλώσσες: [de](#) [fr](#) [sv](#)

Άλλοι σχετικοί κανόνες για τις προσφυγές, τα ένδικα μέσα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα

Τελευταία επικαιροποίηση: 22/09/2021

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.